

**Beldák
könyve
1510**

Akadémiai Kiadó

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

PÉLDÁK KÖNYVE

1510

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

CODICES HUNGARICI
IV.

PÉLDÁK KÖNYVE
1510

HASONMÁS ÉS KRITIKAI SZÖVEGKIADÁS

JEGYZETEKKEL ÉS TANULMÁNNYAL KÍSÉRVE
KÖZZÉTESZI

BOGNÁR ANDRÁS és LEVÁRDY FERENC

1960

Lektorok
BÁRCZI GÉZA
GERÉZDI RABÁN

Burkoló- és kötéstervet készítette
HÜTH ISTVÁN

© Akadémiai Kiadó; Budapest, 1960

Országos Széchényi Könyvtár

MC 26667

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR	
Növedéknapló	
1960 év A	2079 sz.

TARTALOM

Bevezetés	8
I. A Példák Könyve hasonmása	16
II. A Példák Könyve szövege. — Latin forrásszövegek jegyzetekkel	105
III. A Példák Könyve jellege és története	281
IV. Könyvészet	294
Resumé. — Summarium	301
Tárgymutató	305

BEVEZETÉS

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

A PÉLDÁK KÖNYVE 1510 címet viselő kódexet a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára őrzi. Jelzete: *Cod. Hung. 3.* Kötése XIX. századi, aranynyomású, klasszicista díszítésű bőr. 43 — részben vízjeles — papírfóliót számlál. Újrakötésekor több beiratlan lapot fűztek hozzá: 3 a kötet elején; 9 a kötet végén. A lapok eredeti méretét — 185×138 mm. — a 35—43 fóliók vörös metszése is elárulja. A többi lapok mérete valamivel nagyobb lehetett. Ezeket a kódex újrakötése alkalmával a legkisebb lapméretű ternióhoz gyalulták. Ugyanakkor a terniók belső, hajtogatott oldalát is egyöntetűen levágták, s az összetartozó lapokat keskeny papírcsíkkal ragasztották egybe. A vízjelek tanúsága szerint megzavarták az egybetartozó terniók rendjét. Súlyosabb hiba ennél, hogy a kódex elejére tartozó 35—43 fóliókat a kötet végéhez fűzték. A szöveget a fóliók helyreállított, eredeti sorrendjében közöljük. A lapszámokra való hivatkozás a továbbiakban már a helyreállított sorrend alapján történik.

A kódex eredetileg egy öt darabot egybefoglaló kolligátumhoz tartozott.¹ A kolligátumot Döbrentey Gábor utasításai szerint Illés László orvosdoktor 1841 április—június folyamán lemásolta. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában őrzött másolat² alapján megállapítható a kolligátum részeinek eredeti sorrendje:

1. Cornides-kódex első része
2. Bod-kódex
3. Cornides-kódex második része
4. Könyvecske az Apostolok Méltóságáról
5. Példák Könyve 1—18. lap.
6. Példák Könyve 18—86. lap.
7. Sándor-kódex

Toldy Ferencnek a Nádor-émlékkönyv kiadására, illetve a Nádor-kódex kiválasztására vonatkozó javaslatából kiderül, hogy a kötet még 1846. május 4-én is bontatlan. Toldynak az Egyetemi Könyvtár kötetszámának emelésére irányuló törek-

¹ A következőkben gyakran hivatkozás nélkül idézzük a kódexre vonatkozó kutatásunk néhány eredményét összefoglaló cikkünket: Bognár—Levárdy, A Példák Könyve keletkezésének körülményei. ItK. (1959.) 3—4. sz.

² M. Tud. Akadémia: M. Cod. 26. Vö. Volf, NyTár. VIII. XXXII—XXXIII.

véseinek eredménye a kötet 5 részre bontása.³ Toldy feljegyzéseinek átvizsgálása során nem sikerült megállapítanunk, hogy mi okból zavarták meg a Példák Könyve lapjainak eredeti sorrendjét.

A kolligátum eredetileg a „Cornides-Codex” nevet viselte, az egyes részek mai elnevezése Toldy Ferentől származik, amint az Egyetemi Könyvtár Catalogus Manuscriptorum tanúsítja.⁴

A Példák Könyve három kéz munkája, amint azt már a kódex első kiadója, Volf György is megállapította.⁵ Az egyes részek megnevezésénél, a másolók jelölésénél a kódex lapjainak eredeti rendjét követve Volf megnevezéseit módosítanunk kell. Az I. kéztől — Volf szerint III. — származik az első 18 lap; a 19—64.-ig terjedő lapokat a Domonkos-, Cornides-kódex, a Margit-legenda és a Horvát-kódex másolója, Ráskai Lea írta; a III. kéz — Volf szerint II. —, a 65—86 lapok másolója ismeretlen.

Az I. kéz betűvetése tömör, nehézkes, mindvégig egységes. Helyesírása eléggé ingadozó:

c ~ č = c, cz, ch ~ ch
v ~ u = v, w ~ u, v, w

³ A Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtárának Irattárában őrzött 1846. máj. 4. keltezésű fogalmazványban Toldy a még felbontatlan kolligátumot első helyen javasolja a Nádor-kódex elnevezésre („egy 1510—1521. évek között íratott Codex legendákkal, prédikációkkal és erkölcsi elbeszélésekkel”). Később a második helyen javasolt kódex mellett dönt. („1508-as évet viselő kézirat) elmékedések, legendák 8. db.) — 1848. nov. 24. keltezésű „Válasz-jelentés a M. Kir. Egyetem ideigl. Elnökéhez nov. 20. költ felszólítására” címet viselő fogalmazványában a Könyvtár állagának gyarapítására vonatkozólag a következőket találjuk: „A kéziratárban nagyszámú vizsgálatlan és rendezetlen iratsomókat találtam, melyek nagyobb részét könyvtárnak első felállítására óta heverték használhatatlan állapotban. Ezeket nagy fáradsággal végigvizsgáltam, rendeztem, részint tárcákba (portefeuillekbe) egyesítettem, részint bekötöttem, s ezáltal a kéziratár használható számait pár ezerrel neveltem.”

⁴ A készítés időpontját sajnálatosan nélkülözi a „Catalogus Manuscriptorum, quae in Regiae Scientiarum Universitatis Bibliothecae Archivio Pestini asservantur. — Kézirat — Címtár. Megújítva 1877.” Ebben a jegyzékben a legrégebbi kéz bejegyzése szerint „Cornides V Codex” szerepel, alatta újabb kézírással: „... Codex (predicatiók, Szentek Élete 1515/19)”. Ugyanez a kéz jegyezte be a „Bod-codex”-et („Embernek három fő ellensége”) s „Könyveske a Szent Apostolok Méltóságáról”, „Példák Könyve (magyar codex) 1510.”, „Sándor-codex (Mennyeországról, legendák stb.)” címen a kolligátum egyes darabjait. Az eredeti „Cornides V Codex” megjelölésben szereplő V minden bizonnyal az ötdarabos kolligátumot jelöli.

⁵ Volf, NyTár, VIII. XXXII—XXXIII. l.; — A Margit-legenda írója és kora, EPhK. 5 (1881) 97—110.

ü ~ ű = ew, ě, iw, ev ~ ew, iw, w
 ö ~ ő = ew, ě, o, e ~ ew, e, ě, ev, eo,
 j ~ i = i, y ~ i, y
 palatálisok = ny, n; ly, li; ty, t; gi, gy, gý, g, gh.

A szóvégi k-nak gyakori c jelölése (faknac, fyweknece, chae), továbbá egyes rövidítései (gfefforra, pdicallani) arra vallanak, hogy a másoló latin szövegekkel is foglalkozott. Jellegetes a d = t, g = k (lassat ~ lássad, neket ~ neked, vegyet ~ vegyed, erchet ~ ércsed, gegyetlen ~ kegyetlen) továbbá a szóvégi t, g ~ th, gh jelölése (ewteth, kepesth; eztendeigh). Sorvégi elválasztásai néhol egészen gépiesek (ist - ennek, vo - lna, mi - nd sira - lmalak).

A II. kézre vonatkozóan fenntarthatók Volf György gondos elemzésén alapuló megállapításai. Ezt a részt Ráskai Lea másolta, mégpedig 8 jól elkülönülő részletben.

A 19—26. és a 26—35. lapok nagybetűs írása alkalmazkodik az előző, I. kéz írásához; a 36. lapon apróbb betűkre vált át; a 43. laptól kezdve zöldes árnyalatú tintát használ a 46. lapig. A 47. laptól az 50. lap 12. soráig újra az előbbi barnaszínű tintával ír; az 50. lap 13. sorától az 54. lap aljáig sötétebb tintával írja még apróbb betűit. Az 55. laptól a 62. lap 6. soráig vékonyabb tollal írott, kissé jobbra dülő lazább írást találunk. A 62. lapon még finomabbá válik írása s ez tart a 64. lapig. — A II. kéz jegyezte be a 74. lapon a kódex írásának idejét: „Ezt irtak vrnak eztendeiben. Ezer evtzaz týz eztendeiben”.

Az egymástól elválasztható részletek írása mutat ugyan kisebb ingadozásokat, mindezek ellenére egy kéz munkájának kell tartanunk. A paleográfiai elemzést megerősíti Kniezsa vizsgálata is, aki a vonatkozó lapok helyesírását teljesen azonosnak tartja Ráskai többi kódexének (Domonkos-, Cornides-kódex, Margit-legenda, Horvát-kódex) ortográfiájával.⁶ Lényegében mellékjel nélküli (I.A. típusú) írás. Helyesírása összefügg a kancelláriai helyesírási gyakorlattal, azonban nem a maga korának kancelláriai gyakorlatával, hanem a XIII—XIV. századihoz kapcsolódik. Kniezsával fel kell tennünk, hogy Ráskai olyan régebbi szövegekből merített, amelyek a XIII—XIV. század határán keletkeztek, illetve az írók (másolók) helyesírása ilyen régebbi kéziratokon esiszolódott. Hogy nem egyetlen forrás alapján dolgozott, azt a Nagyszombati-kódexszel egyező XXI. szövegegység bizonyíthatja, amelyben a k-t több esetben e-vel jelöli.

⁶ Kniezsa István, Helyesírásunk története a könyvnyomtatás koráig (Nyelvészeti tanulmányok II. k.) Budapest 1952. 8., 141—143., 162.

Nyelvére vonatkozólag értékesek Horger Antal megállapításai.⁷ Szerinte Ráskai kerüli az előtte fekvő szöveg kiugró sajátosságait, a másolt szöveget nemcsak egyes kifejezéseiben módosítja, hanem nyelvét is átdolgozta. Zolnai szerint⁸ ő-ző nyelvjárású, Horger szerint ez csupán a Margit-legendára áll bizonyos mértékben, az ő-zés mértéke a Cornides-kódexben már kisebb, s csak elvétve fordul elő a Domonkos- és Horváth-kódexben. Inkább az e-zésre mutat hajlandóságot, s ha félenken is, de már a Példák Könyvében követi saját nyelvjárását. A mai irodalmi *ű* helyén gyakran *i*-t használ, ez az északkeleti nyelvjárásra, illetve palóc nyelvterületre utal. Az *ly* következetes jelölése és a szövegben kieső *l* (gylevseg) Horger szerint ugyanerre a nyelvjárásra vall. Nyelvjárási sajátosságok alapján a palóc és az északkeleti nyelvjáróterület nyugati (zemplén-abaúji) nyelvjárásának határán keresi származási helyét, ahol Ráskai Lea családjának névadó faluit is megtaláljuk.

A III. kéz a Ráskai Lea által megkezdett ternióra róttá az Élet és Halál párbeszédét és a Haláltáncot. Mindvégig egységes betűvetésű írása három pihenővel íródott (65—72. l. 10. sor; 72—74.; 74—86. l. 7. soráig; 85—86. lap). Helyesírása Kniezsa osztályozása szerint az I.B. típusba sorolható.

Az I. kéz papírjának vízjele Briquet⁹ 2518. sz. jelével azonos. Jelenlegi — vagy esetleg már eredeti — füzése a ternió rendjét megzavarta. Ez a vízjeles lapok állásából is kiderül (vö. I. táblázat). Ráskai Lea a Briquetnél 2523. sz. alatt föllelhető vízjeles papírra írt. Az ívek füzésénél a XIX. századi könyvkötő¹⁰ megőrizte a terniók eredeti rendjét. A 3. ternió 12 levelet, a 4. hatot, az 5. és 6. négyet számlál. A 4. ív középső lapját a Margit-legendából keverte az azzal egyidőben másolt Példák Könyvébe; a Margit-legendához tartozó lapot többször áthúzta. A III. kéz a Ráskai Leától elkezdett 6. ternión folytatja

⁷ Horger Antal, Ráskai Lea nyelvjárása. Magyar Nyelvőr 15 (1897) 195., 197., 199—200.

⁸ Zolnai Gyula, Nyelvelmékeink a könyvnyomtatás koráig. Budapest 1894. 30. sz.

⁹ Briquet, C. M., Les Filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier dès leurs apparition vers 1282 jusqu'en 1600. Paris 1907. Tom. I.

¹⁰ Az Egyetemi Könyvtár könyv-kötő könyvei, (B. 76: 1783—1835; B. 77.: 1859—1875.) illetve a Catalogus Accessionalis seu Elenchus librorum... ab anno scholastico 1842/43. csupán az ötvenes évektől kezdve sorolják fel tételenként a kötésre leadott műveket. Ezekből is valószínű, hogy a kolligátum szétbontása, a Példák Könyve meggyalulása, újrakötése 1849—50 körül következett be. Vö. a Debreceni-codexen is az a pesti könyvkötő remekelt, a ki a Cornides Codex és négy társa bekötésével állított magának barbár emléket." (Vö. NyTár. XI. XXI.)

az írást, majd más papíron írja meg a befejezést. A 8. ternió vízjele Briquet 2516. jelével azonos.

*

A kódex szövegének közlésében az volt a törekvésünk, hogy Volf kiadásától eltérően a szöveget a mellékjelekkel és írásjelekkel egyetemben, lehetőleg eredeti formájában bocsássuk a kutatók rendelkezésére. A lapok rendjének megállapításában Illés László említett másolatát követtük; az egyes lapokat az így helyreállított eredeti sorrendben, a szöveg eredeti tükrét megőrizve közöltük. A lapokat eredetileg nem számozták, kiadásunkban a szükséges eligazodás biztosítására a szöveg tükrétől elkülönítve vastagabb számmal jelöltük az egyes lapokat (pl.: [II]), alatta zárójelbe foglalva feltüntetjük a jelenlegi (ceruza) főliálást (pl.: (79)). Ugyancsak a lap szélén hozzuk a sorszámozást is. Lábjegyzetekben csupán az íróanyag színére, betoldásokra, későbbi kéztől eredő javításokra, áthúzásokra utalunk; tehát csupán olyan megjegyzéseket teszünk, amelyek az eredeti szöveg tanulmányozását nélkülöző olvasó számára biztosítják a kiadott szöveg minél teljesebb értékű ismerhetőségét. A pirosintás sorokat, illetve szavakat dőlt szedéssel tüntettük fel.

A kódex újrakötésekor megemelt szavakat Illés másolatának felhasználásával apróbetűs szedéssel pótoltuk, a levágást külön jellel is hangsúlyoztuk (pl. gy///er). A szöveg kitörölt szavait, illetve betűit zárójelbe tettük. Ha a törlés a szöveg írójától származik ( ) zárójelet alkalmaztunk, ha későbbi kéztől ered a törlés, { } zárójelet használunk. A másolótól eredő beszúrásokat [szögletes] zárójellel, későbbi kéztől eredő beszúrásokat <hegyes> zárójellel jelöljük.

Az volt a törekvésünk, hogy a szövegolvasatot lehetőleg betűszerinti hűséggel adjuk vissza. Ezért a lapalji jegyzetek is csupán paleográfiai megjegyzéseket tartalmaznak. Minden egyéb megjegyzésről részben a latin szöveg lábjegyzeteibe, részben a kísérő tanulmányba soroltunk.

A tárgyalás megkönnyítése céljából s a kódex szerkezetének világosabbá tétele végett az egyes példákat, szövegegységeket sorszámmal is elláttuk. A szövegegységek sorszámát a szöveg-tükör belső margóján római számmal jelöltük.

*

A párhuzamos latin szövegről általában. — Kódexünk forrásaival először Horváth Cyrill foglalkozott.^{10a} Munkájának

^{10a} Horváth Cyrill: Codexirodalmunk példái és a Példák Könyve. Baja 1892.

célja elsősorban a példa műfajának bemutatása a középkori magyar irodalomban, de emellett utal a párhuzamos latin szövegekre is; néhány példa eredetijét egészen, másokét csak részben közli. Megállapításai általában értékesek és helytállók; néhány példa forrását azonban pontatlanul jelölte meg, illetve a történetnek nem azt a formáját idézi, amely a legközelebb áll a magyarhoz. Horváth kezdeményezését értékes adatokkal gazdagította még Katona Lajos alább idézett műveiben.

A források, illetve a párhuzamos latin szövegek közlésében arra törekedtünk, hogy a magyarhoz legközelebb álló latin történeteket adjuk. Az ősnymtatványokból vagy egyéb régi könyvekből vett latin szövegek rövidítéseit feloldottuk és mai interpunkcióval láttuk el. A példa, illetve szövegegység leelőhelyét a latin szöveg alatt jegyzetben adjuk; az egység címét, ha a magyar is hivatkozik rá, a szövegben, — ha nem, jegyzetben közöljük.

Az a törekvésünk, hogy a „legjobban egyező latint” közöljük, megszabja munkánk további jellegét. Az I. kéznel, amely szinte szószerint egyezik a magyarral, nem volt szükség további kutatásra; itt érdemes volt figyelembe venni a kisebb eltéréseket is. A II. és III. kéz textusa viszont, amely biztosan már korábban meglevő magyar szövegről készült másolat, jellegénél fogva követelte, hogy a történetek egyéb előfordulási helyeit is szemügyre vegyük, hátha másutt jobban egyező latin történetekre bukkanunk. Végül pedig, ahol akár a latinban, akár magyarban a példa forrására való utalás van, igyekeztünk ennek a végére járni. Kutatásunk eredményeit a latin szöveg alatt jegyzetben közöljük. A II. és III. kézzel kapcsolatban — éppen másolatjellegük miatt — részletező szövegkritikai összevetés nem látszott szükségesnek.

Ahol megfelelő latin forrásszöveg nem állt rendelkezésünkre, a jobboldali hasábot üresen hagytuk, illetve helyette a forráskutatást elősegítő jegyzetanyagot közöljük.

A közölt latin szöveget legelőbb leelőhelye Joannes Herolt¹¹ *Promptuarium exemplorum*-a. — Alig hihető azonban, hogy

¹¹ Johannes Herolt, más néven Discipulus a XV. század első felében élt Baselben, ismert hítszónok. Munkái számos kéziratban megvannak és a legrégebbi ősnymtatványok között is megtalálhatók. (Irodalmi tájékoztatásul; Nikolaus Paulus, J. Herolt und seine Lehre. Zeitschrift für kat. Theologie. 26 (1902) 417—447.; — G. W. Weber, Joannes Herolt, Verfasserlexikon. 2. kt.). Beszédeinek legismertebb kiadásai: Norimbergae 1480., Spinae. 1483. Forráskutatásunkban az Egyetemi Könyvtár 147. számú ősnymtatványát használtuk, amelynek bal táblájára ceruzával van beírva cím: Herolt Joh. alias Discipulus, Sermones de tempore et Sanctis. Spinae 1483. A szöveget más hozzáférhető kiadások-

a Példák Könyve első magyar szövegváltozatának közvetlen forrása Herolt: egyrészt nincs meg benne minden egyes példa, másrészt a magyarhoz viszonyítva az egész gyűjtemény meglehetősen rendszertelennek tűnik.

Biztosra vehetjük, hogy volt olyan latinnyelvű kéziratos munka, amely kódexünkkel — vagy legalább annak első, szerkesztett részével — szószerint megegyezett. Ez a latin minden bizonnyal Caesarius Heisterbacensis *Dialogus Miraculorum*ának egyik származéka volt.¹² A ciszterci szerzetesjelölteknek a szerzetesi életbe való bevezetésére szolgáló gyűjtemény számos kéziratban megvan teljes terjedelmében: A. Meister 1901-ben¹³ 34-et említ; de sok kivonatos változata is van, különösen XV. századbéli bécsi kódexekben. Alighanem ezek között kellene keresnünk kódexünk első magyar szövegének közvetlen forrását, amelynek segítségével esetleg azt is pontosan meg lehetne határozni, mennyi hiányzik a jelenlegi kézirat elejéről. Bár a nyomtatott kiadásokat átvizsgáltuk, kívánatos lenne az említett (főleg bécsi) kéziratos változatok tanulmányozása is.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

kal is egybevetettük — két különböző 1483-as nürnbergi lenyomattal (Egy. Könyvtár Ósny. 148. és 149.), de lényeges eltérést közöttük nem találtunk. A lapszámozás minden kiadásban különböző, ezért erre nem hivatkozunk. A leőhelyet Herolt jelölése nyomán adjuk. Ha csak más nem említünk, mindig a *Promptuarium Exemplorum*-ra hivatkozunk, amely függeléként csatlakozik a beszédekhez.

¹² Caesarius Heisterbacensis (1180?—1245?) ciszterci. — Életéről vö. K. Lagosch, *Verfasserlexikon, Die deutsche Literatur des Mittelalters*. I(1933). 343. skk. és adalékok uo. V(1955) 129. sk.

¹³ Aloys Meister, *Die Fragmente der libri VIII. Miraculorum des Caesarius von Heisterbach*. Roma 1901. (Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte. 13. Supplementheft.)

I

A PÉLDÁK KÖNYVE HASONMÁSA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Mongya leleknek etbe istennek erd
 edesseges malasztva. Ihamadsor mert
 adya igazságnak meny orszagot ew ir
 galmassagabol. mert mi erdemewnk
 ert erwes tartozik netewnk seot sem
 mi mestan : Mert ha vashai iot tezenk
 sebvel tartozunk istenek demaya a
 nal. honna mikoron testewnknek
 mynden es lelkenek mynden ere
 yt meg emestengyvt istennek szol
 galatyaban. es mynd belpesseget
 meg tevttek legyvt mi tehetsegyi
 nk zerent az mit bellet tennék. meg
 es. ezt kel mondamvt. hasznatalan
 szolgaid vagyunk. mit bellet tennék
 meg feltyk : Ihogi kedeg az ewrok ele
 tet. nem walhatyk mi erdemewnkbel
 de chak istennek uryalmassagabol meg
 nyilatva. sent Bernald. mondwon
 Iha zyletynk volna. milttywl fogwa

Emb levt fevöldben. es mynd ~~szaz~~ ez
 zer estendeigh. Nyolhatneek mi
 elettenk. de maga ne volna es
 idemnek mynd edyig nyelkedette
 melto eldigez az ievende dycheseyh
 re: ki meg ielentetik mybennek:

Es peldabol iol meg ertbetti mynde
 meny orszagban n zenteknek meli
 nagy evremek legyen. Es pelda.
 olvastatik szzetnek evremekkel
 meny orszagba: Harom apachak va
 lanak lelki tarsok. egy claustrumba.
 es ezekhez el ketty szzet valanak:
 es egyk ezvegy. Ezek pedig mynde
 nyk igen aytatossok valanak azonvo
 nk szz mariahoz. Azert egyik szz
 meg halvan es harom kezzevl es
 jmar az ezvegy ev nyegezeteben
 lewen. az harmad soror kerivna

Vala ez ezweget hogy halala vltan -
 meg terne. es az elsew soror felel es
 ew erdemmerel bizonyossa tenneve ew
 teth. melyet meg igerwen neki. ha ist
 ennek kellemetes volna es engedneie.
 es meg hala. Itharmichad napyan ke-
 dig. ez soror nemeli oltar elevt imad^{mikor}
 kosneyek. ielenek neki ez ezweg tarsa
 alithaltatlan fenessyel igen fenessy
 fenelwen es mondwan neki. Jey ide -
 mert betelezzel engemet meg teeresre.
 Jme lassat en erdememnek kichyndeth
 rezet. de aldot legye az nap. melybe
 zylettem. Ew bedig meg batarwltatva
 a hallasbol. es erewt vewen lelebben
 keerde ewttet az elsew meg hot soror fe-
 lel. Ikinet ew monda. Itha mynd teljes -
 vilag harttya volna. es tenyer tenta vo-
 lna. es faknac mynden leweli. foweknet
 mynden magyai irak volnanac egyem

Mynden Embrekvel byt Voltak es van
 nak. es leznek ievendeyg. Elezer my-
 nd ezek megy foggyatkoznanak mynt
 hogi. bi ielenthetneyet menyer erdem
 nek es dich evsegenek merbettehen
 Voltat. de monda. ki kevesset mondok
 neked ielen. lewen te zemeyd elewt. Vegy
 bettehen dichesegyekekkel felyel mvl en-
 yemet es erdemmel. mert teygnap lat-
 tam ewltet Anyyalokal tanchol^{van} fe^{ny}
 yer fenefrvhaban. es feyer rvhaba
 ewltzet lepanyoknat sokszagaval. enek
 kelwen. kiwalt. chak szzegnek twlap
 doneyftoth eneket. es byselwen isteny
 viraggyokbol chynalt kozorwt. En ke-
 dig kerem ewltet hogi awagi chak egy
 boraygh enyednepe nekem az kozorvt
 lki monda. Nem illic neket. de maya
 az viraggyokbol adda nekem. melyeket
 neket hoztam. en igen szerelmes tarso-
 nak. hogi ew 10zaggyokkat Valamene-
 re

Meneben Emberi értelm foghatya ve-
 gyet eszedben es erchet meg. Azert en
 fevle lewen, nemi kerekertes. illetve
 az fevel meg viragokkal a padimentu
 honnan zarmazeg ihye chodalatos illat
 nak nagy nemes zaga. hogy az soror a
 nagy edesseget elryeteletben volt zaf-
 gadtatvan. Es ezenkeppen az eswegh az
 igeret meg teljesitve, meg tere me-
 vorzagba. Myndenek kyt bemenek va-
 la az monostorba sok ideig menpei il-
 latot erzenek.

Vala netmeli tolvay ki mibora unzet-
 tetnepek en ellensegittel. latwa bedygy
 es tolvay hogy nem tavozthathatnaga
 el az halat, zerze magat keresztre vagy
 zenvedesre mondwá. iol es igazzan
 edemletem halant. mert istent meg
 bantottam. es monda nekik kerlek ty-
 tetet hogy istennet bosszvsagot alyat-
 tok meg. en raytam. Jme en tagym

174
Elyben Jvldestem cristust en Veyben es
igyen meg ewlek ewttet. Nemeli zemet
te. bala kedig kezel. ki sok estendeig tar
tot bala penitencyat. binel meg ielen
tetek. hoyi angyalok isteni dycherettek
bel menyorzagba vinneyek ez tohwa
ynak en lelket. ki sem haladast istenek
ne adda kezzelenek idvessegerel. de m
meg meltatlankodwa es haraggodwa
ewne benne monda. Mivittan myn
den vezedelmes bynetre vettendem
magamat. Veyre ezenbeppen meg ba
hatom. es igyen lezen netem es. mitet
ez tohwaynak. es mikor ez vilagra
terth volna menwen nemeli byzen
es partrol le esven elmerewle. es er
degyektel vittetek pokolra :-

Es meg olvastatik ilyen pelda. hoyi Ne
nemeli vilteznok volt egy igen zepse
ges leanya. es wetkezet en vele. mely

Mlek vezedelmes bynt . bizonyal éw du
 nya nyhwan való iegyeknec myakta meg
 thuda . es ezebe weve . de kenyerelwen
 ew tulajdon leanyanak zegyenszen -
 nem akara ielenteni . Mley thudwan
 kediy ez sean hogi esmerettete volna
 annyának ew byne . Nemely gonos zegy
 aknēec tanalcbabol ew annyat mer
 regel meg ewle . Altya kediy ezebenve
 wen . enne vezedelmes bynt . meg zer
 nyokezwen . leanyat myndenkeppen -
 el haggya . thahat latwan est ew leanya .
 ew es . azon modon merregel meg ewlet
 tek ew leanyatul . Éw zivley meg ewl
 wen ezenkeppen / ew ketsegen essek .
 mynd addyg mygne nemeli pdicatoratul
 halla pdicallani est . hogi mynden bin
 nek akar menemew zernyivl legyenek
 Isteni jrgalmasságnak ellette semmik val
 nanak . mikoron émb' azokkat teredelmi
 essegel meg gyonaya es banaya . Ew

has kepesth

76
kedig jarwlwan ew hozya gyonafnak
okbaert . de nagi ketsejben effeseert ne
gyonhatya bala ew byneyt . es leski viza
stalassa lewen . neki ewtenle . sivalmak
nac nagi ewtsefewel . ew byneyt byzo
nal megy gyonwan . itelwe magat my
nden kenra es zeyyensegre meltonak
elenni . gyonaf megy tenen kedig . es
idwesseges penitencya neki hagywa .
Ew be mene zolyalo lepanyawal az egi
hasza . Es leteryesztwen magat ima
chagban . sira duxera nagi keserws
egyel sivalmaknac ewtsefewel es ba
nattal . hogi ottan halwan lette lelettet .
de maga mikoro ew ofessorra . pdicaco
ba . inteneye a nepet . hogi ew erette .
kerneyek es imadnavak az vristent .
halla zozatot . mondwa neki . hogi ew
es az nep . inbab zykefsec volnanak .
ew imachagwal . vgi hogi megy erte .
ewttet sivalmaknac arraddassa myat

39 77

hogi esmeq wyonnan keret bereztelke
det legyen. eo menyorzagba ment legye.
purgatoriunak mynden kenya nekiwl :-
hoc petrus de amore . li. 9.

Esmeq olwastatik Nemeli pelda egy bmes
rel ki magat ewrdeynek atta bala.
Wala Nemeli gar gazdag vitez. ki nagy
zeyensegre jutta. Es eznek wltana adda m
magat akaratya zerent ewrdekner ho
gyi ewltet esmeq. meq gazdaggeytanya.
kit fogadwan ewremest az meq berezttele
ewltet mondwan. En bereztellek teged luci
pernek eo mynden erdegyegnek newebe.
hogi mend testedel es telkedel myeg legy.
asznak wltanna adda neki sok gazdagfag
yoktat. es monda. Myert hogi myent
vagy bel te nebet ny icsyentket visel
ned. azaz. kewelseget zwbagba iarasod
ba eo ezenkepē. es mynden tagydban.
ki mikorō az allapatba volna. ennek ar
estendeyg. tertenek neki nemeli zent egy

178
hazba be meny. et pdicacōt hallany Isten
nek iryalmassagiarol. es terelemessyey
get bewen meg marada az zent egyház
ban. es eswen az feldre. es fekewen im
adkozog vala. hogi neki vr isten add
adna malasztot. es abarnaya meg fedde
ni mynd azokbol magat miket teth va
la. et vr isten latvan ew alazatossegat
ew spralmath. es hogi akarnaya mynd
teljesseget meg feddeni magat azokbol
myket teth. es hogi elettet meg iobyt
tani abarnaya. es vr xps iesus mon
da neki az oltarral. lkelfel es meg boch
altatnak neket te byneyd. menyel es
ne akary towabba byhedni. lki felkel
wen. az nagy terelemessyeyert kit teth
vala. teljesseget mynd ewzze leth volt
hogi alig esmerhette meg ewttet ew
haza neppi. ki aznak wltana. annera
gyetre magat penitencyawal. hogi
az ewret elettet erdemle es bewe. es

franzmassagyat yr isten mutatya mend. Ez vilag wegyezettik. es iteletnek napyan de az iteletben mutatya igazsagyat iok nak es gonozzotnak:

Es meg olvastatik. Nemeli pelda. kit sent gergel irt. hogi vala nemeli sent ze mete. egyptomba. ki istenének szolgalt va la eresvyaftodással. tisztasagba. tulaydo testenek gyeltresevel. es egyeb lelki ioknak nyapostodásával. Thertenek kedig hogi es bodog attya. nemeli pogan szset ew jntesivel. pdicacoiaval thevelgesebel es hyltellenesgebel. meg fordeytta. es zet keresztsejnek lvtsejebel evltet meg mo ssa. es bynetnek mynden fertezetessege tel meg tisztotyta. Myutan kedig meg tisztultatvan volna. neki cellat zaka. ew cellayanak elette. biben evltet hel bestelte. eres evrizethnek allatta. bit es. erbelthnek minden zegulayra es

Mley thaneita. ki annem haznala es
 nevedey lelki iobbán. hogy minden
 napon angyali eneklesezget hallot.
 Es mikoró borakert való dichevettet
 eneklene. ev vele angyalok es. hora
 kat vagy szolomakat edessen enekel
 nek vala. es nek felette. br iesus xps.
 evtet gyakorta latogathya vala. es
 ev kegyesfegevel evtet gyakorta
 evtet batoryhtá vala. melyet ev le
 lki atya es. mikent gyakorta tulay
 don ev fyleivel halot. Tertenek ked
 dig. hogy ev lelki atya. almayba lat
 naya. hogy nemeli farkan es szinek
 cellayaba be mēne. es az feyer galam
 bot benyelneve. melyet harmad na
 ppon ki okyat. Ev azaz eszent reme
 te kedig evnne maganal meg ma
 gyaraza es almath ljen. hogy a far
 kan. az geyyetlen bural. az galamb

Annuszent egyház. meli. haru' ézltende
 gben ewldezeset haborgatást. zenwed:
 az vltan kedig az koral zent egyháznak
 hiltire meg fordul. es fel magasztatya
 ewltet. es mert ewrdegy mynden 10 mi
 elbedetekner ellenségye. byle nemeli fer
 fywnak hogi ez sziznet cellayahoz. by
 menne es ewtet gyakorlatost meg latogya
 thnaya. lki lewen. ez ferfywnak kelem
 etes lewn ez sziz. es kezde szorgalmaztat
 ni ewtet bynre. Es mikoron ew valtoz
 tathnaya lelket / elfordeyta zemeit ho
 gyne lathna menyet / lelket bynre leh
 apta. es a ferfywal az cellabol kimene
 ki mikoron ew vele bynbedet volna. es
 ennehanj nap vele lakozot volna. el
 mene ewtele es ewtet char magat ha
 gya. Ew ledi dthya kedig. ki neki
 elesseget szolgal vala mynden jnappon.
 Varya bala es harom jnapokba my

foro etelth kerne zokas iegvel. Mikó
 ron. három nappokban ev neki iegh
 eth nem balanaya. gondolya vala -
 hogyi drigyalokval vigadna mikent
 zokta vala azellet tennye. de magya
 mikor kesedelmet tenne. cellayahoz
 mene. es evtethy hivon lele. thona
 nagy somorvsagal tavazek el. es na
 gyi kenyw hwallasoktat es syrulmak
 ath ev erette nappontbet evt vala
 Es mikoró. ev lathnaya magath eth
 hagyattathnak mindenestevl. sem
 volna valami honnan el elhetne. len
 nyivan valo. paragna. es ev zepseg
 cert sokkat ievnek vala ev hozya
 bynnek oktaert. az ev letti akya.
 kedig evtet. ket ezttend^oig sok sira
 O imakal evtet kerdezi es keressi
 vala. az harmad ezttendebe fordul

Van kedig Mikor nagy somorvagyban
 es banathban volna. Jene en hozia
 nemely sent atya. malastbol meg la
 togatasnak oktart. Es mikoro en zy
 wenek banathyat neki meg ielent
 tette volna. monda neki es veen set
 atya. Wagyos nemeli azonny allath
 ilyen nemew barosban. maria newe
 gonos eletten. newek elwestetteknet ke
 zette lakoswa ot. Wagyos: Es mikoro es
 beszede halota bo volna. nagyal mikab
 bankodek hone mint az elewt. de maga
 akarwa ewteth. mikab meg hoznya hon
 em mint ot h karhozatosst elnye. gon
 dolya bala ewnenbene est hoziya en
 hozya menne szerzetes ruhaba hogi
 el fathya en elewle: dzert en ruh
 yat meg valtoztatvan eltesek igen
 io ruhakban es lo hatra felilwen

71
Jewe az Varosba bathoz utwan kerde
ha ilyen dzonny allat lakozneveg ot
kincz neve maria volna. es monda
neki. ki ew neki zolgalo levanya vala
hogi ot vagyon. felele ew hogi az evel
ot akarna maradnya es vuyaszni. es
adda aran penzeket es vendegsegeth
zeresztete. ez dzonny allat kedig latwa
ew orchayat es ew neki ewz zabalat
elfordwla ew teule. de monda neki ew
levanya. mit gondolz ew semergeo or
chayamal. ha telpes ew erzenye aran
penzeyel. Es jmar aztalhoz ulwen
es zent atya ezdig vala kenyeret ba
natyal es fohazbodassal. de maga vach
ora meg lewen. es az vltan menwen
agynahoz mitor ezenkeppen az agynak
elette allana ez ven zent atya monda

oh azonnym esmerze engemet . ki mo -
 da nem esmerlek . es ez ven monda . en
 vanyok altjad . ki tegedet istenhez for -
 deytottalak . es mynden regulay erkel -
 chre tegedet thancitottalak . kut halv -
 an . syweben meg feslik vala es olva
 da sivalmakra . eswen ew labaphoz .
 sok kényhullasztal bocharatot bewette -
 es monda . Meg lebbetemece . istenek uryal
 massagat enne bimetner vltanna . felele
 neki ew lelki adya es monda . legi ba -
 tor levanium . ha meg ternye akarandaz
 yr isten teged penitencya tartoth bocha -
 natra vezen . Azert ew a varfnak be
 seppire iewen hagnya nagi tyzeth teni .
 es myndeneket melyeket gonozzol nye
 rt vala . az tyzben hagnya mondwon -
 lassatok mynd en zereteym . melyeket
 tepletek nyertem . tyz emezti meg : ez
 zet meg lewen kedig : Mene az kyet

lenbe a szent Attyával. Es szerze neki cel
 lat. en cellaya melleth dativl. es oth
 nagy szemvedetesegben es penitenciab
 het estendeth ele. az hetted estendebe
 azert meg nyere az elembi malaszt
 toth melvet elveztet vala. es az vt
 tan ezenkepp bekesegeben elnyogyo
 et urban.

OSZK

Bluastatijk zent atijaknak elereukben
Egij pelda ezenkeppen.
Egij idenben wala egij frater. hogij kij.
eorderegteul annera besertetijk wala eh
sejel. es es testenek ereuteleusegenel.
hog napnak elfen jdeere jutuan olij
jgen ehezijk wala. es es ereije olij jgen
el fogyateozijk wala. semmij keppen
ellen nem zenwedhet wala. De maga
azert nem ezijk wala hanem wgij
mond wala es zueben. walamijkep
pen lehet. de meg warum az harmad
orat. es akoron ezem. Mykoron tedeg
el ju wala az harmad ora. wgmond
wala az es gondolatijnak. mastan es
ereuel warum zenwednem kel mijnd
hatod onaijg. Mykoron jut wala ha
tod orara. meg aztargija wala az azju
kenijeret az wijzben. es wgmond wala

Miskoron meg azijt az azijn kenyer az
vizben . meeges meg kel uarnom az kij
lenched orat . Es miskoron el ju wala az
kylenched ora . Zokas zerent be telljesehtij
wala az ev jmadfagijt . es az ev spalmosijt
dijchijretijt regulazerent . es le tezij wala
az kenyeret hog enneijet . Ez fele keserteteu
ket sok napijt zewede ez frater . Egyi napon
miskoron ez frater . ez feljwl meg mondot
keppen teut wolna . elseu oratul fogwa . kij
lenc oraijt . es le eult wolna hog ettet wenne .
Tahat lata ez frater . hog az kosarbol kuben
az kenyeret tartija wala . nagy fust kelesfel
es kymene az cella ablakan . Az naptul fogwa
ez frater nem ehezekt sem megnem ewe
teleneul wala . De jnkab olijgen meg ewe
sejitetijt wala az ev zune hiltben hittel
es zewedeteu ssejel . hog meeg keet nap utan es
nem igyenyerkeudijt wala ettet wenne .
Ezenkeppen ez frat isteny malasztak es se

gedelmnek miatta . meg gijuze meg olta .
az torkossagnak bevanatossaganak testij gen
trelmeest . . . ihes . maria . Amen

Yelda az olij zerzetessekrel tye budoso elmeuel
zolgalnak ur istennek

Vala egij frater . zent benedek fraterij
kezzel . Melij frater anagij barát . az
jmadfagon es zolosman nem allhat vala
sem ot nem maradhat vala . De legotta
hog az frateret az jmadfagra le hajol
nak vala . ez budoso elmijv frat el tye
megijen vala az jmodo helyireul . es bu
doso elmeuel . valamij feuldij el mulan
dotat tezen vala . Mytkoron ez frater
az ev feyedelmeteul gnatorta jntetet
volna . De ev semmijt nem gondol va
la vele . El vivet ez fratr fratert zent
benedeknek eleiben . es meg mondak

zent benedeknek ez fraternek ev fogjatto
 zafat. Zent benedek kedeg ez frateri igen
 erevssen meg fedde az bolondfagarol heetfa
 garol. Mijkoron ez frater meg teert volna
 az ev clastromahoz. Aleg tarta meg teert
 napon zent benedeknek hargijafat jutestet.
 Mert harmad napon esmeeg az ev zota
 sana terven. kezde az jmadfagnak idejen
 tetona budofnij. latvan ezeket az clastrom
 nak ev atija. meg izene zent benedeknek.
 Monda zent benedek. Ennen magam
 oda megijek. es ennen magam meg fed
 dem. Mijkoron istennek embere zent be
 nedek el jutot volna az clastromba. es
 az fraternek az zolosmanak wtanna. kij
 kij. mynd maganak. attak volna mago
 kat aijtatos jmadfagna. Tekente zent
 benedek az budoso frateri. es lata hogij

egy fekete gyermeket ez fraterent vuhá
 ijanak peremenel fogva el kij vonza
 vála az jmadfagrol es carbol. Tahat
 móda zent benedeek az clastrom fenedel
 menek pompeianosnak. es zent mau
 rofnak. Nemdee nem latijatoké kijchod
 az kij kij vonza ez fraterent az jmadfagra
 felelenek evk hogz nem latijak. Kijnek
 monda zent benedeek. jmadkozijont hogz
 kijes megz lathassatok kijt kevet ez frate
 Mykoron keet napon jmadkozitanak v
 na. zent mauros megz lata ez fekete gyi
 meket ez fraterent kij vonnij. De az clastro
 nak atija fejedelme nem lathata. Azen
 masod napon zent benedeek az ev jmad
 fagra el vegezven. kij mene az egyhazbo
 es lele az budoso fraterent kijvevl alvan
 es heuoltoduan. zent benedeeg kedeg az
 ev zvenenek vaksagaert igen verce

ez frateret vezzeuuel. Ez naptól fogva ez
 frater semmij nemet kesertetet nem
 zennede ez fekete gyermekkel. De az
 madfagnak zerelmében aistatossagaba
 indulatlan marad vala meg. Et
 az pokolbelij euredg tonabba nem mere
 ez fraternek ez zueben waltodnij.
 miint ha zent benedek az euredget
 verte volna az vezzeuuel. olij igen fel
 vala az zegen az ellenszeg az euredg.
 Azontepen mynden vala nem alhat
 az isteny zoligaton. chat igen yol uer
 yek jo hijg vezzeuuel. annak utanna
 oztan malasztija lezen az isteny zoliga
 latva az gyakorta valo ueresegnek
 utanna

Olvastatik egy pelda azrol hog az igaz
 gyonas igen art pokolbelij euredgetnek

4
Vála egy nagy Doctor. ki zent irásban
vála zentelmester. ennek vála neve
tamás. Ez doctornak mikoron jmar
meg kellené halni. es felenneket az
agiban. lata ez doctor pokolbely evde
get. es monda neki. Mijt allaz itt
veerbe keveredet bestje. mongijad
meg ennekem miyhoda az. az ki
tjnekteret mentesl nagyjobban art
Mikoron ezetre az evdegy vezteg ha
gatua. Monda esmeg az doctor. ke
zevhtlet tegedet az elev istenre. ki
stelender eleveneket es holtakat. hog
meg mongijad ennekem. Monda
az evdegy. semmij nemev doloz az
mij eveneket agjan elnem zaggatija
mijteppen az gijakorta vála tevredel
messz es az tizta gijonas. mert

mijkoron ember halalos bevetken wagyon .
 Azkoron megz wadnak bentewzen ewetij
 miynden taggijaij . wigi hog ez maggat az
 halalos bevn belij ember nem indedha
 gija walamijwemew jozagos myelkewdetre .
 Mijkoron kedeg az halalos bevetket megz
 gijonwija . legottan zabad lezen . es indul
 hato mynden jozagos myelkewdetewtre .
 A m e n . i e s u s . m a r i a

Wala egi kiywalij kiynek wala newe
 asmodeus . Ez kiywalij mijkoron orzaglana
 illijen tewruent zerze . hog akar melij
 jgen gonozol tewew ember . mijkoron megz
 fogattatijt es az bironak elejben witettetijt
 ha ez illijen gonozul tewew ember . az bij
 ronak eleutte . harom jgag zoot bezedet
 mondand . Tahat az ew eletijt megz nijer

5
ije. mijnd ev tellijes evreksgevel ezzeve. Tevr
teneek illijen eset. hogz nememnemem vitez
az tevrvennek ellene vetkezek. es el futu.
es el lappana egy barlangba. mely bar
langba nagz foz gonozokat tevn. mert
valakij be mennek vala es kij junek
vala az varasbol. megz fogzija vala. es
megz evlij vala evket. Az varasnak ev
bijroija mytkoron ezeket hallotta volna
leseleket hagzija az barlangnak kevrnijala
Mytkoron az vijtezt megz fogtak volna.
kezeij megz kevtuzven. hagzija az bijro evtet
az jtiletre behoznij. Monda az bijro az vitez
nek. zeretevm. Tudode az tevrvent. felele
az vitez. Jol tudom vram az tevrvent.
hogz ha harom igazat mondandok. megz
zabadijhtom az en telkemet eletemet. Mon
da az bijro telljesijhet be az tevrvent. az az.

megj harom igazat. Auagij ma meg halz
 Monda az vitez. hagyad meg iram biro
 hog minden ember veztes halgasson. Kij
 meg leuen monda az vitez. iram biro jme
 ez az elser igaz mondas. Nektek mynd
 vijaijan en meg hirdetem ezt. hog en
 mynd en telljes eletemnek ideben. gonoz
 ember voltam. Az biro ezeket haluan. mond
 az bevrnijul allotnak. igazaz ez amijt mond
 ez vitez. mondanak ent. ha gonozul tenen
 nem volt volna erre nem jutot volna.
 monda azert az biro. Mongijad az ma
 sod igazat. Monda az vitez. masod igaz
 mondas ez. Ennekem igen kelemetlen
 hog en ez abraza ez modon juttem ide.
 Monda az biro. bizonyaban huzunk
 neked. Mongijad azert az harmadik
 igazat es. es meg zabadehtod magadat

6
az haláltul. Monda az vitez. Ez az harmadik
jgag mondas. hogg ha en egijzer jnnel el zalad
hatneet. soha en ez abragban. ez modon atara
tomzerent ide ez heljve nem juneet. felele az
biyro. bizony mondom neked. hogg elegt beulchen
zabadehtottad meg magadat. menijel bekessegel
ezenkeppen jduezule. meg zabadula ez vitez. :-

Erkeulo zerent. auagij lelet zerent valo er
telme ez peldanak ezenkeppen vagijon. :-

Zevetevijm. Ez chazar. auagij ez kirvalij. mij
vront itje xps. hogtij ez tevvent zerzette.
az az. hogg atar melij igen gonozul tevven
ember. az az. az beves ember. mijkoron
en meg fogatta az istenij malaztnak mij
atta. es vitettetiit az ezeeb byronak eleiben
az az. az confessornak eleiben. Es mongjion
az beves. az confessornak eleitte. harom
jgag bezedet. olij igen jgazakat. hogg potolbeli

erdeget semmiút en ellene ne mondhasznát.
 es ezenképpen meg nyerij az menijei cövek
 feget. Ezen igaz mondas ez. En vagyok igo
 noz ember. az az. illijen. es illijen bevetben.
 ezenképpen az egyeb bevetben. Jme az gionas
 Masod igaz mondas igen utalatos eme
 kem hog en ez modon juttem ide. az az.
 igen utalom en es banom. hog en. az en
 istenemet illijen. igen meg bantottam.
 Harmad igaz mondas. ha en egyzer el
 zaladhatnek az confessor elevl. eleg tetel
 nek utamija. soha en tebbe akaratom
 zerevnt bevre nem teervek. es ezen
 képpen az cövek eletet meg nyerveem.
 Eit nyervevnt es. engedjyen atija fijs
 zent lelet egyi cövek isten. **A m e n**

Ez az gionasrol valo pelda ki felijul meg
 vagyon irvan. es vagyon meg irvan
 romaijaknak bevetben. . . .

pelda egij fraterrel bij gyakorta meuet vala.
 Nemexnemex monostorba bijben lakozijk
 vala zent patricius apat. ezen monostorba
 lakozijk vala egij barát. melij barátnak
 zentfegyves voltat meg iville pokolbelij evrdegg.
 de mijert semmijnemex ember nyunchen
 valamijnemex bevnnekeul fogiatkozaf
 nekeul. ez barátban chat illijen bevn vala
 hog es igen hamar. es haznos oot nekeul.
 meuetre indultatijk vala. Es mijert az
 istenij itiletzerent. az bevn. kenual vakar
 tatijk el embernek lelkeveul. ez barát
 kenna tartozijk vala az meuetesnek beve
 ent. Azert haggja az vr isten. hog ez ba
 ratot. az evrdeget aluan el vinneek. El
 vinnek ez barátot. az evrdeget es harmad
 napiig tartat es nalok. harmad nap
 utan meg hozat evtet az evrdeget. az es
 agyahoz igen kemenijen meg ostorozuan

24
es meg sephetven. Ez barát emet utanna. meg
valla. hog ev nagy sot rettenetes. chudalatos.
es felelmes dolgotat latot. Ez barát emet
utanna ele tizenent ezendent. De maga az ev se
beij semmij nemev oruossaggal meg nem gijogehet
hatatanak. De mendenkoron vijonnan es nyilva
alnak az ev sebejkezzel nemelijet valanak
egij vijne melleget. Olvastatik ez barátrol. hog
gijbertos vgyi mondot. hog ev gijakorta tapogart
ta ez fraternek sebejt. es evnen kezevel temette
el ez barátot. Ez barát miikoron lagija vala
hog valakij bevnijen menet vala. auagij zev
telen eschev erkevlchel targija vala ev maggat
tahat vgyi mond vala. O ha te tudnad
melij igen nagy kent kel zenuedned ez meg
feslet erkevlchev es hetsagos menetesert.
Nietalam meg feddened magadat.
Oh en zerev atyamsiyay miit mondhatont
az egijeb nagy bevetrevul. ha chat illijen
appro bevetrevul menetesrevul es illijen
nagy kenokat kel zenuednevnt. Melij ke
noktal miinket es oltalmazjo zent. havomsag.

84

Vála egij zerzetevs apacha. hogij melij apa
cha gijenijerevsgevs ettet ezijt vála az egjeb
apachaknal. es bort. halat. hyst genyevvsgevs
ben ezijt ez vála. lata ez apacha latasban.
hog az egjeb apachak az refectoriumban
azzu ottromba ettet eznek vála. Tahat
azzonyok maria. nagj seveggel el juue. a
refectoriumban. eg. es egij ezest kalantynai
lijctariomot ad vála miynden apachanak. k
tartnak vála az zent zuzek. kije es vele vá
lanak. Mijtoron azzonyok maria jutot
volna ez tulajdonos elejben. kije ez genyevvs
ges ettel el vála. semmijt az menyey etekben
lijctariomban netij nem ada mondvan.
Nem veez te az en etekben. mert tulaj
donos nagij. Ezt latvan ez zerzetevs
apacha. az tulajdonossagot el hagyja. es
erdemle kostonij azzonyok marianak
ettek. melij etek miynden egjeb edesseget
felijul mul vála. . . . A nem itje

Nemev nemex zent apat apat . zent atija .
 meg meg berde . cat frateretex . Kijnek
 kezzelet . mijnemex jozagos mijelkendet
 volna tellemetev . es mijsuppen wifelteek volna
 az ev detextet . mijnek wtanna zerzetewsse let
 tenek volna . Monda az elsew frater . az
 zent atijanek . En ezenkeppen eltem . hog
 mynden napon . mynden en bevenijmet . en
 zuemnek keserevsegeuel faidalmawal gon
 doltam meg . es walamiit en az napon . az w
 istemet ellene teutem . olij igen nagij tew
 vedelmesszegel gijontam meg . miint ha
 ennekem azon napon meg kellet volna
 balnom . Az masodyk frater monda az zent
 atijanek . En mynden en jdemet . keet
 vezre oztant oztottam . egyk vezeet attam
 aijtatos jmadzagra . mijsijt vezeet attam .
 mutava es az frateretnek zolgalatijara .
 walahol mentex kiffb kiffes zolgalatot tehet
 tem es . ezenkeppen mynden jdemet hijven
 keultewtem el

Az harmadik frater monda az zent atijának.
 En. ennen magamat attam teljességgel
 jurgalmasságnak es kevvijerevletnek miij
 eltevdeijve. hu ugij hogj sijnijak az sijnokk
 es wigagijak az wigadokkal. Az negyedik
 frater monda az zent atijának. En miij
 denkoron oda zerzettem magamat. hol
 nagjjob utalatos doloz volt. es ugij biij
 tam en magamat az zent zerzetben. hogj
 juthatneek az alazatoságnak es bekességné
 tevekelleterességre. Az estevdiik frater
 monda az zent atijának. En ugij eltem
 hogj semmiy nemem embert megnem ban
 tom tottam megnem zomorehtottam. Enij
 met sem bantot. sem zomorehtot sentij.
 Ezeket halvan az zent atija. bere az ur
 istent. hogj ez nekij meg jelenteneijje ezeket
 zozat juue menyozzagbol az zent atijához

10 7

Valanak harom nemetek . Kij mijkoron kev
dekdendnenek evnen kevztek ijozagos myelken
detendrevul . monda az egyk remete . En mijn
denkoron tevb bozzosagos keuanahnok az ur
istennet zerelmeert . hoguem mijnnd menij boz
zosag en veam ju . Az masijk remete monda
En az ur istennet x zerelmeert az engem jtijl
ember soha megnem jtijltem . Weg kerdek este
myre nem jtijte felele . harom okaert me nev
jtijltem . Eleuzer azert . mert leleem magama
gonozbnak aznal kij en ellenevm zolt . Wlasod
zer azert mert sentij nem gondol az en bezeder
mel . es nem hijznet emetevm . mijkoron en
az en volam gonozul zolorul . zolok . A har ma
zer azert . mert az kij engemet meg zomor
tot meg bantot . ha ma gonoz . holnapon y
lehet en nalainnal . Az har madijk remete
monda . En azt zeretevm kij engemet jndab
zeret . hoguem evnenga evnen magat . Mij
koron kendeneek esteve . Ky volna az kij eulst
jndab zeretij hoguem evnen magat . felele

20
107
az remete. Ihs az kij engemet zeret hognem
evnen magat. Kij en evettem es menijeij zent
atijat. es menijeij orzagat el hagyja. az es
restet ada kenotna. oho olijha engemet tar
tana tudna dragabnak esmaganal. . . Ihs maria

Olvasstatijte az pogan beulchetveul. hog igen zeret
teek az veztegsseeg tartast

valanak harom pogan beulchet. Kijte meg ter
detenek mijre hog ezenkeppen zeretneijek az vez
tegsseeg tartast. felelven az elsen poganbeulc
Socrates monda. mijkoron zoltam gijakorta
meg bantam. De valamijkoron nem zoltam
soha megnem bantam. Az masodijte belc
ugy monda. egyi bolond sem halgathat veztegs
Az harmadijte beulc ugy monda. egyi zaat.
es teet feuleket vetteunk az termezetteul.
olijha azt mondanaja. hog sokakat tel
hallanunk. es keveset zolnunk. . . .

A m e n I h s . m a r i a

Olvasstatijt egy pelda az zent agnának életében
 Az haragossag ellen. Egy nemennemen zent atija
 kerde issaac apattul. hog miyre feelmenek exteul
 illien igen az eurdeuget. felele issaac apat. Mij
 teul fogva en barat vagyok. En meg zerzettem
 azt en eleuttem allanij. hog az haragossag az en
 tortomnak kijveule soha kij ne menijen. Ennek
 okert felnek entelem az eurdeuget. mert az
 haragos embertel nem felnek az erdeget. ha
 nem az bekeffeges embertel. itj8

Es meg olvasstatijt mas pelda az haragnol .
 Vala egy zent atija . Kijnek vala neve illarjon apa
 ez illarjon apat mene meg latogatnij nemew
 nemew pispeket . Ez pispet fogada ez zent atijat
 nagij zeretettel . es ada evnekij enny madar hust
 monda az zent atija az pispetnek . Mijteul fogva
 az zent zerzetnek ruhajat fel veuttem . attul fogva
 soha hust nem exttem . Monda az pispet . Mij
 teul fogva az pispetsegnek ruhajat fel veuttem
 nem hattam el alonnij az embert kij engem
 meg bantot . sem en el nem aluttam . ha
 valakyt en meg bantottam . miygnem meg

emegzteltem entet . Monda az zent atija . bochas
 emmekem zent atijam pispek . mert az te eletend
 ijob az en eletemmel . itj6 m a r i a .

Emeeg olvastatijik egyi pelda az haragvral gyulelvsfegvel
 Vala egyi kazdag embernek . egyi leanija . mely lea
 nak es vetekvedseet haragvrat gyulelvsfegget . alee
 tavoztathagija vala el vala melij ember . hanem
 nyjnden emberrel vetekvedijik vala haragozijik vala
 gyulelvi vala . Mijkoron ez lea meg holt volna
 eltemetet entet az cunterioromban . Veggel leven
 mijkoron nepet az egyi hazhon hazhoz menmenet .
 latat hog az leannak ferebeul nagij fevst ju
 vala kij . miykeppen kemenchebeul . Amiak okaert
 a paranak ez dolognak ez chudanak vegere mennij
 fevst nijtak az feent . es lelet az leannak es teste
 nek fevlfen vezet . az az . zuet . epeijet . nijlveet .
 es kezet . teuznek mijatta meg emegztetven . melij
 tagoknak mijatta vetkezet vala . azon tagogba
 gevtuetijik vala es . Az en testenek also veze keveg
 keuldenketevul fogva oda ala jlletlen meg marada
 az teuzteul . az z en zeuzsefegenek bizonyagava .)
 itj6 . M a r i a . j o h a n n e s .

1/2 29
Vala egij nememnemem veen zent atija . hogij
kij fehent vala nagij nehez korsagban tiizenkeet
ztendeijg . Ez veen zent atijanak zolgal vala
egij iffijv frater . De magza ez veen zent
atija mykoron latnaja ev nagij mukajjat
ez iffijv fraternek es zolgalagijat . soha az
veen zent atija . az iffijv fraternek mijnd
az tiizenket ztendeijg sem monda chat egij
edes bezedent es mijnd enne nagij sok zolga
latijaent es . Mykoron jmmar ez veen zent
atija meg akarna halnij . es en kevnijole
exhmenek az egyeb zent atijat . kezert fogza
ez veen zent atija . az iffijv fraternek . es
haromzer monda nekij . jduezevltessel . j
vezevltessel . jduezevltessel . es ada entet az
veneknek monduan . Angal ez frater . hogij
ennekeum beteglevnek ez enne ztendeijg ijg .
sem entevlem edes bezedent nem hallot .
Azert ennekeum nagij betekesszel zolgal . . .

Olvastatik egyi pelda. Wala jerusalemben egyi pa-
 triarcha. es ez wala igen igazság zeretev. ug hog
 az igazert nemelijek ewtet az ew alatta walok kezzol
 gyulewlyk wala. Amak okert ev rea hamis beunt
 keultenek. annak felette huyekkel ereusehtek. az
 elsew meg estevek es ug monda ha ugij wijnchen
 mynt en mondom. tuz miya wezet el. mert nem
 beunjen hijnek wala nekik az patriarchanak
 meltosagob eletiert. Az masik monda ha ugij
 wijnchen mynt mondom. az tyral forszaga juijen
 en ream. az tyralyon kebeg wala farkas seb. Az
 harmadyk monda. ha ugij wijnchen. ty apagyjon
 keet lato zemem. ty mynt ezenkeppen be telijek
 mert az elsew hamis tano. mynd ev hazanal.
 nemzeteuel. zolgayual. jozaganal. ezue legottan
 meg ege. Az masik tano talpatol fogwa
 teteug az farkas sebtul meg emezteteek. Az har-
 madyk tano ez rettenetew dolgot halwan
 az ew tarsyul. az ew beonet meg walla.
 Amak okert aznagy tyralmak myatta
 kijt tezen wala ez dologert. keet lato zeme
 ty apada mert nem lata tebbe vele. . . . . ityb

It 30l az iras az vezetesuffentereul . Eje tanyan mongyia
az es zolosmanokat . Epre tartozmanak es regulajet
zerent . Epreul illien chudalatos velda olvastatijt .
ezis hozza valo ezt is keli irya

Valanak keet doctorok . Mykoron ez keet doctorok
az tanolsagnak helyereul . az es hazajokban teertenek
volna . Es hozg jmmar mennenek az uton . jura
nak egy naggy erdeuben . Es mykoron el estueleudent
volna . felnek valo ez keet doctorok hozg eket vadat
megne zaggatnajat . Azert jmadfagva adat es ma
gotat . hozg az hatalmas ur isten eket meg men
teneje zerniis halaltal . Tabat jme latanak tavolo
valo feulden hozjaiok . egy clastromat . Es ez keet
doctorok az clastromboz tartanak . Mykoron jutottak
volna az clastron capujara . kezdenek chenggetij
az clastronnak capujan . Es az clastronnak fejedel
me hozjaiok june . es be fogada eket jgen es
reumest . Es az fejedelm ada ernekijt etelt . es
italt . es nyugolmat . Mykoron jutottak volna
eiffelijre felkelnek az clastronnak baratij es me
nenek az veternijere . Az egyt doctornak es . 30
kasa valo hozg eufelenek idenen nagy antatossagal
az es zolosmanjat meg mongyia valo . Myko

20
von be ment volna az doctor az egyházba. lata tehát
az barátok keetfele allottanak az karban. miiket
pen zokasot zerzetessentnek. Es nagy slyalmab
zonal chat ezt mongyjak vala az barátok. o ur isten
mijre hargyal el engemet. Maas felewl meg azt
mongyjak az karban. o ur isten mijre hargyal el
engemet. Es az gijergija kij ev eleuttek egy vala.
chat aleg egy vala. Meg veltene ezeken az doctor.
es kymene az egyházbol. es fel keutte az ev tarsat.
es mynd ketten bemenenek az egyházban. Meg
latak ez dolgot. es halijak vala ez feljül meg
mondot jgyket mondani mondvan. o ur isten
mijre hargyal el engemet. es jgen chudalkoznak
vala vaijta. Mykoron jmmar meg vuvradot
volna. mondanak az doctorok az clastronnak
feredelmenek. Kerevnt tegedet zereten atijant
hog hnyasdbé az barátokat mynd. ment
jme eggykevnt predicaciot tezen nekijé.
Monda az feredelm evrevmest tezem vraym.
Mykoron be gyultek volna az barátok. El
keзде az eggyik doctor az predicaciot jmez
jgyken. Zolgyalljatosk vrvnak nagy vigassagban.

14 27
Es nykoron az doctor nagy edesfegyel predicallana
az barátoknak. Tahat az barátok egyjentyent. Eij Eij
mijnd nagy slyrassal Eijmegijen wala az egyház aytana
Es chak az fejedelm marada megz ematta. Ezeket
latuan az doctorok enneles jncab chodalokodnak wala
ez dolgon. Monda az fejedelm az doctoroknak.
Wraim ne alyhatok azt. hogy jt mastan clastrona
volna. auagyij miy eleuen emberet volnant. De
jme ma nekteuk az ur isten igen nagy chodat
jelenteut megz. Mert regen jt clastron wala. es
mijnd ez barátok kytet lattatok. jt lattanak.
es en eunekij fejedelmek voltam. Es mij az mij
regulank zerent walo zolofmat. tunijan. resten
es aytatlan mongyuk wala megz. De jme az aldol
ur isten. nem wetermynket potolva. es elnem kas
hozatotevette. az eu nagy irgalmassaga zerent.
De jt wagyjon mijnekwent kenont mijnd addog.
mijgnem meg tiztulont az mij fogyatkozasonkbo
ennek eu byzonsagara jme en titeket Eij keserlet
az capun. es en magam betereuk az capun.
Legottan touabba nem lagyatok az clastromot.
hanem chak nagy langas feustet. Ezek megz
leneen. Eij kesere az doctorokat az fejedelm az cap

es be tere cumaga az fejedelly az capun . legottan
eu eleulek el enezek az clastrom byt eleub latnak
wala . Es latanak az clastrom helyen . naggy lan-
gas feustet . Es az langas feustbeul . jllijen zozat
jnualakij mondvan . jaij miynek evnk . hoggy mi
nem zolgaltont az mi terevntev istenevntnek
garfan es vigan . Ezeket latvan es halvan az keet
doctorok . naggy halat adanak az ur istennek . hoggy
jllijen naggy chudat mutatot volna meg evnekij .
Mert ez velagban elenek . mendeneket erre ta-
nehtnak wala . hoggy az eu zerzet zolosmajokat aij
tatossagal meg fizetneijek az ur istennek . Valijon
mij lezen en istenem azoknak . kijek nem hoggy chak
ajtatlan mongijak meg regula zevent valo zolos-
majokat . De inkab haragosagnak . es dnyalnos
agnak mijatta el hargyak es zolosmajokat .
bijonijanal egijebet nem mondhatont . hanem
chak az zent agostonnak mondasat . holot ezt
mongija . Atkozot ember az . kij az ur istennek
zolgaltatjat tunijan . vesten . es gonozul teij .
Ezt zent agoston doctor mongija it . *vege jagy^{on}*
Ezt intak vnnk eztendeben . Ezer evt 747 tijz
eztendeben . Ezen eztendeben kezteek chynakij
beltozmi az egyhazbelij sanctuarionot . . . . .

terdeet · es erze ev magat meg keenyebenltnek ·
 ezeknek utanna fel fertene almabol igen chodal
 kozyk vala azon hogy hol volna ev · es hogy keenyje
 ben volna · Monda ez beteg az ev felesegenek es
 fiajnak · hol vagyok en mastan · mondanak
 nekij · az te hazadba vagy te mastan · monda
 ez beteg el vittetek volte engemet valamely
 helyre · mondanak euk · nem vittetek · Taljat
 ez beteg mynd meg monda evnekij valamijt
 latot vala · es keve euket hogy el vinneek eutet
 zkeren az koporsohoz · Mikoron ez beteget el
 hoztak volna az koporsohoz · es illette volna az
 koporsot · legottan meg gyogula · es halat ad
 van · Ur istenyeek es zent margyt azzonnak
 laban mene hazahoz · Ezeknek utanna egijne
 hany eztendeu el mulvan · ezen embernek ze
 me jge faja · hogy emberet e nem esmerhet
 valamely · fogadast tevn zent margyt azzonnak
 hogyha eutet meg gyogtehgija · taljat az ev tisz
 tesszegeve eztendeijg mynden zerdet meg beuhtek
 Es fogadas utan meg gyogula az ev zeme · · ·

30
olnastatijt egyi pelda árrol. hog melyi vezedel
mes leggen zerzetes embernek hamijs marlyat
vennij valakijtol. es vele elnij.

Vala egyi zent atija. kinyek vala neue furs eos.
ez zent atija nykoron volna halanak yden
es az ev lelke kyment volna az ev testebeul
es ment volna az igaz byronak elejben.

Az be pokolbelij eurdeget vadolijak vala ez
zent furs eos ur istennek eleutte. De nem
telnek vala semmij beunt. kyt ez zent atija
nak zemeben verhesenek. hanem chak
azt. hog nemnykor went vala egyi kaapat.
nemelij vsuras kerestenden kalmartol.

De nykoron istennek angelij ymattanak
volna ez zent atijaert. meg zerze engede.
az ur isten hog ez zent atijanak lelke f
es meg meg teerne az ev testehez. es ez
bynveul hog el wentte volt az kaapat pe.
nytenciat tartana. Annak okaert az
egyij eurdeg meg haraguet az vsuras
nak leltere. ky ev uelet az kenben vala

es hazelyta ez karhozot leltet zent furseosra.
 tybeul ez zent furseos anne keent zenuede.
 hog mynek utanna feltamada zent furseos
 meg. lattateek az ev orchayan. az pokolbelij
 evrek teuzzel meg gyuladot vsuras karho
 zot. leletnek meg egetese. jollehet hognem
 hijzijnek hog ez zent atija tutta volna. hog
 az kaapa vsorabol valo volt. De meg kel
 let volna tudnija. myert kedeg megnem
 tutta. annak okaert igen ereussen meg
 kezatek. Annak okaert az tudatlan sag
 megnem ment embert istennek eleutte.

Dicheveteos az ember istennek eleutte. Kij vranak
 istenenek tugija atanatijat. V. Melijet megnem tud
 hatonek. es nem jduzevollhetemnek. ha megnem tano
 lijnek. az kij parancholatokat kijt kij ada ur isten moijes
 prophetanak

Egy istent hijg. heijaban neucet ne emlehed. Jnnepet

Hly. atijadat anijadat tijztelijed . V. Ne erlij. soha ne wroz .
 testij bijnt el taosztas . hamijs tano nelegij . mas ember .
 nek jozagat felefeget leanijat bynre ne keuanijad .

Akaronke be mennij fenes menijorzagban . tarshont
 parancholatot ez gjarlo velagban . V. Snyrassuk meg
 bijneunket . taosztassuk azokat . minden ketsegne
 keul megevnt evrek eletben . meg jgerte ur isten
 iesus cristus amen .

Heet halalos bijneket tugijuk taosztatnij . ha me
 lytben vertezevnt tanoljuk meg gjonnij . V.
 Elsew gonoz keulesseg . fesuensseg . haragosseg . testij
 fajtalanseg . torokossag . es jrijsseg . hetedyk
 es utolso joraualo vestseg .

Pivros rofat ha zednek . pijnkest pdeeben . miykent
 annak jllatiya . es meg wigasztaliya . V. Jgijen
 vront iesusnak ent melij sebet gondoluan . kevezet
 fan fyggeztueen wigasztaliya zyveunket . oltalma
 zija tette letveunket evrek karhozattol .

Genge rosa meg hervad mykört heuseg erij. Zij maria hervada zent kevezifa alat. V. Pijveul meg emlekezzeunk rola ne felettezseunk. mert en lezen nekeunk halalonknak ideen zent fjanak eleinte byzon remenszegeunk.

Ezt erzetensegetet vetez alat tarchuk. hog ezek nek ablatan ne hasson mij veant. V. Mij lel keunknek halalat. mykent mongija propheta az zent jereurias. engesztelven az nepet. hog veijajot ment uala ez ezt ablatoton ablatokrol.

E ablatok nem egijebet tyveul zol propheta chak az erzetenseget kijket yol evrijzeunk. V. Elseu latab. mas hallas. harmadije illatozas. negyediye az izles. extendijt es utolso kijt mijnd tellijes testreunk tart az gonoz jlletees.

Menden zerzetes embernek · menden napon egyjzer
 meg kel gijonnija · Elezzer · az jdernek el veztesvel ·
 az az · nykeppen mulatta el az jdent · Joban auagij
 gonozban · Masodzer az kenlembkenlemb gondola
 tokrol · mynemen gondolati voltanak az napon
 gonozok auagij jok · Harmadzer az tizteletlensjeg
 veul · Ejk voltanak istenhez auagij emberekhez ·
 Az az · ha az zerzetes ember tizteletlensjeget teut
 az ur istennek · istenij karomlasotnak gondolati
 mija · Auagij embernek · es euegbeinek tizte
 letlensjeget teut bezednek mijatta · Vlegjedzer
 azrol hog ha ur istenveul · es az eu jo tetelereul
 az napon el feletkezent · Eutendzer az eueffe
 ges bezedekveul · es hamijs hazukfagokrok · Ejk
 az napon zolt · Hatodzer · az veletendefekreut
 keefsegereul · mynemen veletendefek gijanosfa
 gok voltanak eu benne valamelij emberekhez ·
 Ejetedzer · az haragosfagrol · es az gonoz zomoru
 fagrol · es az gonoz eueumveul · Nijolchadzer
 az zent zolosmarul · nykeppen monta · az
 napon az zerzetes ember az napon eu zolos
 marat · aytatossone auagij nem ·

ha te zerzetes ember azt kerded . hogy mi legyen az
 zerzetben jól elhij . vagy mond zent bernald . az
 zerzetessentnek . Te zerzetes tanoljad meg .
 es en meg tanehtlak tegedet jól elneed . Az az .
 jmadkossal . agy alamijsnad . ha vagnon aldo
 masod fejedelmettenl . Vagijaz . behytely . es ezen
 keppen mendenkoron jól elz . Nemijkoron
 jrij . Nemijkoron vagijaz . Nemijkoron jmad
 kossal . Nemijkoron tanolij . es nemijkoron
 munkalkogijal . Ezenkeppen lezen az jden
 venijd . es az dolog muka kennijs . Tanol
 legenek az zerzetes embertent . az gjenije
 vevseget . az vagalmassag . az torokossag .
 az jugodas morgodas . Az etel meg veger
 veen zerzetes agy halat vr istennek .

Bekessag vagnon az cellaban . Az cellanak
 kijvele nijncben egijeb hanem chak hada
 kozas . Az cellat kevesseged . ha kenanod iesust
 meg lelued . latnod . ha te bekessaget keresz
 celladbol ritkan juzkij . Az cellaban . jmad
 kossal . jrij . tanolij . alogij . olmas zent jraft .
 magy gondalkogijal az vr istenveul .

Tisztot tart. keveset zolij. igaz mondo legij. Nelegij se
 renij gonozokra. haragot meg ehnyec. azij helt
 euegbetnek. vut dolgot vezteg halgassad ne zolijad.
 jrgalmas legij. emlekezzeel meg halalodval. be
 kesseget tart. Engedelmes legij. Ezeket tartchad
 es jduezok. Ezeket zent bernald mongija.
 Mynd nijaijan feljuk az halalt. De jaij mert
 nem vagijon kezek.

Ezek azok kije el entije az zerzeteseket.
 Eleuzer el mulatnij semnijnek alehtanij az kjszed
 bijneket foghatkozafokat. penitencia nekeul.
 Masodzer. zolnija eures hazontalan bezedeuket.
 harmadzer. vjtkan antatlan gijonnija.
 Negyedzer. vjtkan oluafnija jmadkoznija.
 Eutedzer. chalaridsaggal es hindegen mondaniij
 az istenij zolosmalyt.

Ezeket kel tartaniij minden jo zerzetesnek.
 eleuzer vitka bezedet. masodzer vidam orchat.
 harmadzer. zemer mes tekenteteut. Negyedzer
 meg ert erkeuchel valo javast lepest. Eutedzer.
 keez engedelmesseget. hatodzer mely alazatosfagot.

19 27
Olvasatijék egy pelda. Egy artatlan gyermekével. Ho-
melij gyermek meg tartotta vála az keresztfejtnek ar-
tatlanját

Vála egy gyermek kinyek vála evt ezteendője.
es ev vála tisztelendő zölettel tamadot. Melij
gyermek nykoron eleuzer latta volna zent fe-
renchnek fiaijt. az minnorokat. meg kereszt
az gyermek az ev zölettel hog ev es járhatna
olyatan ruhában. nykeppen az minnorok.
Az ev zöleij alehtak hog ezt ev kenarvannija
az ev gyermek segeert. es meg hágyak nekij.
Annak utanna az ev zöleij nagy zerelemmel ezek-
ben vevet. hog az gyermek kezdé az minnor
fraterentnek zokasokat tartani. kezdé az gyer-
mek jarnij mezehtelen labbal. es kemenij
otromba bentellel enuedeznij. Aranyat ezef-
tet utalnij. es illetnij nem akarna vála.
Kyreol teurtenek illijen chudalatos Dolog.
Annak okaert egy ideiben jumenek ez gyer-
mek atijahoz nemer nemer keresztendev
kalmarok. Egy nykoron latta volna. ez
gyermekben ez zenzetnek ruháját igen chis

daltozanak rajta. Es mikoron az kalmarok
 meg ertettek volna. hogy az gyermek penzt igen
 utalna. ez kalmarok egy edenben nagy pohar
 ban vetenek egy penzt. es az utan bort tevelte
 nek az l poharban. es adanak jujja az gyermek
 nek az penzvel. Mikoron ez gyermek az bort
 meg jta volna. es az penzt latta volna az pohar
 nak feneken. Taljat ez gyermek kezde nagy
 rettenetesseggel kijaltani. az pohart el vete. es en
 kezdit el terjeszteen. zement fel emelven me
 nyorzagban. nagy mond vala. Te tudod men
 denható ur isten. hogy tudatlan zeplességtellem
 meg az en zerzetemmet. De maga ez gyermek
 az felelmelet mijatta. ki val vala abbol hogy
 en az penzvel jt volna. meg kezde farygulni.
 es az en orobajja meg febetevle halálnak kefe
 vessege mija. kezzelehtven halálra. Kijt mij
 koron latot volna az en atya. es az en anyja.
 igen meg jidenek. es igen hamar papot
 hjuatanak. es meg oldoztaták az gyermek

20 39

ezbeval hogy en ohy poharbol igt volna. Kyben penz
volt. legottan hogy az pap az gyermeket meg
oldozá. es en kezévea vete. az gyermek meg
gyogula. Ezeknek felette ez bodog gyermek.
Junep napon az zomzeed gyermekeket. az vcha
ezue gyehrij vala. es kyt en kezzelet gonoz
erkevelchuek valanak. auagij keuehek vala
nak. auagij zeep vuhaban jarnak vala. Eze
ket meg feddij vala. Kijk kedeg 10 erkevelchis
gyermeket es antatossot valanak. azoknak me
nijorzagnak dichevsegeet igyrij vala. Nemij
koron kedeg ez aldot gyermek. az egyeb gyer
mekcheket imadsagya. pater nosterne. Aue
mariana tanehtija vala. es monytija vala
melij igen 10 az istennek annat jduezlenij. es
zolyalnij az angelij jduezlettel. az aue mariana
Ez jllijen fele tanolsagya. es jduesteges intesve
az gyemeteikkel es ifijakkal. az venek es. oda
futnak vala. es chodalatos keppen gyenyverked
nek vala ez gyermeknek ezestegyen. es en feled

tijn. Az ev tulaydon atiját. mihtoron hallija va
 la. hog ev eskennenek. auagij meg vezegeshne.
 auagij valamit ev mijelkeredetiben nem ijot. Az
 atijan kenneverevseen. sijnalmatal meg feddij
 vala evet monduan. Zereten atijam. nemker
 az i mij plebanossonk az zent egyházban. Vagij
 mond. hog valakije ezeket kezje. azok ifennek
 orzagat nem bijrijak. Az ev anna es. mihto
 von egy jeles jnnepon. fel evterzet volna
 veres scarlat ruhakban. Ez artatlan gyer
 met ezt latvan. nagij nehez meg keserevedot
 lelettel. meg fedde az ev aniját miynd az kewr
 vijjal evletnek eleutte monduan. es mutat
 van az ev vijjaval. az ev anijanak. az fezulet
 nek kepeet. Vagij mond vala. Nezzed anijam.
 nezzed anijam. es lassad mi vronk iesus cristu
 s. mezehtelen az keresztan sijnigienij. es zent
 vereuel meg veresevlnij. es te en anijam
 ev nekij bozzosagava. te magadat meg ekessej
 tersted veres scarlaltal. Oltalmazzad magga
 dat anijam. oltalmazzad magadat zereten
 anijam. hog az veres scarlat ruhakert

ne essel az evet kenetva. Tabat az eu az anja
 az eu fyanak igijt halvan igen megz rettene.
 es az ruhakat leuete. tonabba nem akara az
 fele ruhakkal eltetnij. Ez bodog gyermetnek
 erkevelchij. es nyelkendetij mutatnyak vala eu
 benne. jozagos nyelkendetetnek tenkelleterif
 segeet. es istennet malaztyat. Ez aldot gyer
 metnek megz nem vala heet eztendene.

nykoron megz hala. Azert nykoron. ez az
 artatlan gyermet. kezzeletere az eu halalan.
 megz gyonet nagy antatossagtal az papnak.
 es bere cristusnak zent testeet. De az pap
 nem ada nekij cristusnak zent testeet. az eu
 gyermetsegeert. Az gyermet kedeg chuda
 latos jmadzsagtal malaztjanal. eu kezeij
 el teryeztuen memorzagra monda. The
 tudod vram iesus cristus. hogz nagy kena
 natossagtal kenantalak en. tegedet hozzam
 vennem. Bertelek tegedet hogz nekem
 agyanak tegedet. megz tenitem miire

mijre tartoztam . es vementendim nagy bizodal
 mal . hogy meg nem foztatom az te edes jelen
 voltodtul . Ezeket mondvan . es az ev zuleij kev
 nyjal evben es firuan . ez bodog gyermek meg
 nyugasztala evet . es jute evet 10 etre . Tabat
 ez idussages intesseket bezedij kezret . es aista
 tofso tob imadsagnak . es istenij dychiveteveknek
 kezzerotte . meg ada az vr istennek az ev artat
 lan lelket . legottan az zerzetnek ruhajja . Eijt
 az gyermekre terehtettek vala el enezek . Azert
 mijkoron az minor frateret atannanak ez gy
 ermeknek temetese koron az seernel mondanij
 az de profundist . semmy keppen meg nem
 mondhatak . jollehet nagy szözer elevol kezdek .
 Annak okaert meg erteek az frateret . hogy
 nem volna zökes az zentseges lelek sentij
 nek imadsagnal . Az ev zuleij kedeg . az
 gyermeknek példajjal annet haznalaniak .
 hogy ez gyermeknek halala utan . mijnden
 ez velagynakat meg utaluan el hagyat .

Az en atija be mene zent damancas atijant
zerzetijben. Az en anija kedeg mene zent
bernald zerzetijben. Es miynd ketten ter
kelleterus zerzetesset levet. az ur istennet
bodogul zolyalanak. es balalok utan vevet
az evet bodogfagot. . . A. N. itje . . .

Valatijt bijben eluet. azok mendentoron potolnak
elvette vadnak. Ezrel oluastatijt egy pelda . . .

Vala egy jeles predicator. hogt ty az en predica
cionban gyakorta meg feddij vala az bijnbe
elen emberet. Azt es mongjuz vala az predica
hogt az bijn zent masban vevetelijt potolnak
ajtoijanak. Es ez predicator ezeket bizonyos
vala plien peldauz mondvan. ha valamely
ember ma juve ez clastrumnak ajtojara.
es ot latna egy deakot evlnij az portan. Sen
keppen latna holnap es. es egyeb sok napoton.

E Nemdece kevnijen gondolnaxae ez ember
hogt ez deak baratta lezen. mert gyakorta
latna evetot evlmen az portan. Senkeppen

azokrol. kennyen lyhetyk. hog pokolba mennet
kijt mendentoron pokolnak aijtonan evniet.
Az az. kijt mendentoron beynben vadnak.
Azert monyia zent agoston doctor. veetteziny
embere. beynben meg maradvij pokolbelij
corderoge. kytal oltalmaznon ihs maria

Treuerensiomban vaktak vala egy calastro
mot. Anben latoznak vala zent apacchat.
Ez apacchat kezdet jllien regij zokas vala.
hog evk sentyt be nem veznek apacchasag
ra. hanem ha chat heet extendens volt.
anagy kevesse ~~szab~~ kevesse. Et kedeg tezik
azert az sororot. az artatlanfagnak
egygyogyogfagnak meg tartasara. Vala
kedeg egy soror. vgyan azon clastromba.
mely soror jdesuel nem vala jffijis.
de ez velagy dologban olij igen jffijis vala
es gyermek vala. hog embe velagy em

bert akegy valaszthat esmerhet vala meg
 baromtal. Ez kedeg azert vala. Mert mi
 nek eleinte az zerzetben ment vala. ezetve
 semmi esmerij nem vala. az az hog es sem
 barmot. sem valagij paraszt embert nem tud
 vala miijnemes. Sem kedeg az zerzetben. nem
 zokot vala veseben ablatokon velagij embereket
 ferfiakat azzomallatokat lenanyokat nezni
 kat scholnij. hanem csak zokot vala lappagij
 resusnak zsebeenek lijkaban verneben. Annak
 okaert miykoron egy napon ez egyij sovor volna
 az kertben. es lata tabat az kertnek falan be zev
 keek egy kechke. Kijt miykoron latina az egyij
 sovor nem esmeve meg miy volna az. tabat
 monda az sovornak Eij es mellette al vala. ke
 lek tegedet jo sovor hog mongijad meg cimeten
 miychoda ez. Ez es tarsa lituan ez sovornek eg
 yijyusfegget patochaban monda nekij. Ez az
 velagij azzonij allat. Mert miykoron az vela
 gij azzomallatok meg venbeznek. atoron
 oztan zamok keel. es zabalok lezen. tabat
 ez egyijy sovor alehta hog igazat mondana

46
es ercol vala hogy en ilyen beolcsosseget tanolt volna.
es ez egyjegygyu soror az en egyjegygyu peldajual
munkedetivel. az egyjeb sororokat meg nyugta
lya vala. Ezeknek utanna ez egyjegygyu soror.
esek nagy nehez korszakban. vagy hogy csak akert
zolhat vala. Mykoron az beteggel bano ez beteg
soror meg latogatta volna. Taljat me lata az
beteggel bano. hogy az cunterijm telhes vala
nagy sok zeep fegyveressekel. Kijt loukna
nyerve mind aranyasok vala. es az en ze
najok es. mind aranyas vala. Ezen ora
ban kezde ez zuz bonagyodnij. es mykoron
az sororok en hozija kezzenben junenek. kez
de ez beteg nagy tizta zonal jwerltenij.
mondnan. Agyatok helt. Agyatok helt.
lyagyatok jde unij ez vradat. Mert latija
vala az cellat telhesnek chodalatos ekesse
ges es fenes zemelijeket. es lattatijt va
la ernekijt lennij aranyas ruhajok. Ezen
keppen ez bodog zuz el nyugonok vrbam. . . . .

Az élet kerdewzy az halalt monduan
 En vagy te kyt latok ez abnazarban
 allany uzesben nettenetewo es ter
 metewoben zomuru mynd az te ref
 terben regyt setet ewzrew uenfeet
 az te eklelen termetewo engemet
 ygen meg nettente

felel az halal ezek ellen az elernek
 monduan En vagyok kytewl feet
 mynden terentewt allar. feclnek
 engemet mastanyak. es yewuendewt
 ment en byno vagyok es nagy enewo
 tewruent tezewt nem hazual az
 tewruennek en elewlem el vetele
 ment nagy kemeny kennal karhoz
 tarok myndenebet

Az élet kerdewzy az halalt monduan
 ygen dyodalom hoggy te honnet yewy
 ment nem latottam te hozzaad hason
 latost oly vutly allad vagyou es zewu

nyem chonba duod vagyon ha
sobayg teged uezendlek es te hoz
zad kowzelgernet ueralanta az
fewldre ofom esnem es onnet
fel nem belhernet

fel el az halal az eletnek monduan
Eu yewuwb sok uenas syuasnak
es yzanyosagoknak banatnak es
keserewsegewbnek es nagy kenok
nak rantomanyabol

Az elet kende az halalt monduan
Mlyre vagy yllyen kuth es etelen
es az te uezesewd myndenestewl
foguan zomoru az te fgyed ko
paz es mynden ragayd zewnyek
banom hogy nead uezem ment
felewte hogy meg ne dewglessen

fel el az halal az eletnek monduan
ha nem volnak kuth etelen es

25 449
zomoru nem voluauak felelme
sewt de vgy kel hogy ebben es
mergetewt meg az ty by menes
tewtet es halaltokat byn en ta
nu vagyok ment tyes yllhet
leztewt byt mastan vgyak varrok

Az elet kende az halalt monduan
Mond meg azent nyhoda oka ez
yzanyosagual ment ohj zewnyew
fogas vagy hogy egy zal ayakand
synchenet de az te fogand mynd
byn vannaak paroltodyk az te vor
kod es telles dohosagual meg
kewnykewzittel fergetuel be
lowl es bynewl

felel az halal az eletnek monduan
Ammyt kende z rennen magadon
meg esmerhetewd byzonsagual ment
enewo emberet en hatalmannak

nyarra le haytok es le hullatok
 az neegy neduessegewebwol zer
 zet restebwol lezuek es feugek
 nykoron az serben helyewzteryk.

Az elet berde az halalt monduan
 nemdece my fewldy emberet al
 hatunkee te hatalmassagodnak
 ellene az my tudomanyunknak
 nyarra hoggy f zewertlen eluen
 es fewlden labozunk es semmy
 beppen te rewled ne felliewuk :

felel az halal az eletnek monduan
 bolondul berded ment ualatornal
 nagygnal erewsb vagyok nem
 annak en ellenem valamyk
 berben terewunnek de valamyk
 zyletyk mynd en i rezem es en
 semet yllat ment feuky nyucheu
 hoggy ty az halalnak poharat

meg ne ygya .

Az élet kezdése az halálát monduan
nyichoda az akyr az te azzu beze
ybben tartaz egy felewl hongaf
nak es elawfnek cezyk mas fe
lewl kedeglen tonka zabafu a
karnam meg tudnom my hazna
vagyon ennek .

felel az halal az életnek monduan
lattare valaha yllyen zenzamot
ky bazanak mondatyk aratonakes
yo ezt en veterum nap nyugat
fele en magam aluan nap kelet
tre ueha deel felewl valokat
vele fenyegetewk es ueha e
zabua chawareyrom .

Az élet zol az halálnak monduan
myert te bazas vagy azért te
ennekem ne bazaly mygnem meg
cernek es nemykoron meg es

zerranyel ha ennek ellene tenne
 nem yo bazas volnal es ennekem
 myudenkoron ellensegem lennel.
 felet az halat az eleret monduan
 de hyy ennekem hogg en ezet
 semmyt nem gondolob de ha en
 nekem kellend myud ereten gy
 ewmewlcheben le vag az en bazam
 myud eynel es nappal en ellenem
 nem alharat meeg erew van
 fogates de myudeneket meg zag
 garob az en kemeny fogaymal.

Ezeret haluan bezde benyengeny
 az eler az halalnat monduan
 Azert berlet regeder hogg ked
 nez ennekem esmerlet ymmari
 regeder es latottam sokakat
 kybet le hullattal kyb chat aly
 hyyt vala meg holtokat es la
 ram hogg synua rewitet az

senben kyer laruan chybongartam
fogaymar.

felet az halál az életnek monduan
nem tudok nekem engedny az ty
bnyerekbent de neha lezen yeleso
malazbol az ydesunek el halasztasa
bnyewl alkotmas penitencianak
tantasara azert vnygyazatok mert
nem tudgyatok mykorou meg halrok.

Ezeker haluan az élet kezde megys
keronyewngeny az halalnak monduan
by myuden letkes allarokou tuz boz
zut allarod es zoktal az en allar
tam valokou vvalkodnod akar
az egben legyenek akar az fewl
den akar az vnyben de mastan
benewm te rewed az en ydeswmet
meg hozzabulny.

felet ezene az halál az életnek
yenkeppen monduan

eleges hallortal ymmar byket ueked
 meg yelentertem. hoggy kemenny
 byro vaggot. es senkiuet en hoz
 zur nem reuitem es nem zenzer
 tem elenzer. De yntab gatoru
 meg tagattam azoknaket byk a
 leytak vala magokat vutnak
 es azonyoknak lentu. De maga
 semmy nem voltak
 Izneul vgy mond moyses reuitem
 neul valo kemennyet hanyaly ket
 ted nezeben hoggy embergy allarok
 meg erdebet es meg esmenyet es meg
 lassak en utolso ydeyebet esmeg vgy
 mond bewty salamon o embergy allar
 gondollyad meg az te vegse ydeydez
 es soha emnewbbe nem vertemzawl
 embergy allarudat hanyom el multakat
 kel meg erreny es hanyom yelen valo
 bar kel meg gondolny es hanyom yew
 uendewbet kel meg lartny. Elenzer
 kel embannek hanyom el multakat meg

erremy elfew az gonoz myuelkewder
 mellvebet ew rew masodyk az yosa
 gos myuelkewder mellvebet ew el ha
 gyot harmadyk az ydew byt ew go
 rozul eluen el vezrew Masodzen meg
 bel embernek hanom yelen valokat
 gondolny Elfew ez elernek newuyd
 volta by ez yelen valo vylagban va
 gyon masyk hoggy ygea keskeny es
 zonos az vt by be vyzen az ewrewk
 elere harmadyk hoggy beues az va
 lazgaratnak az ew zamok harmad
 zen bel embernek hanom yewuendew
 bez meg ladny Elfew az halalt by
 myudannel verterese masodyk az
 yewuendew yrelerew hoggy by ygen
 felhates harmadyk az l pobolnak
 ew el zenuerhezelen ewrewk bennya
 yt esmeg zol az halat az elernek mond
 man en nem nezewm az ty yffynsaffok
 nak vnyagzo zepseget es en nem ha
 gyok yueberewk zabadsagot tonabba

elnevet ez vylagban es en nem gon-
dolok tovább az ty berestewtbel sem
beserues hylasztokkal mert bizony-
nal rugyados hogy tyuebewt mynd
el kel vyztettenezet az en kosaromban

Eseter haluan az eles monda az ha-
lalnak o te rettenetes beserew halal
es bemen been hogy myuebewt roud
ba valo zabarsagot hogy ez vylagban
rewbber vygarhasutab

Ummymew bewldy hogy az halalt
youtab ezen ramharna q bewldy
zerze q verseter ezentepen mond
nan

El megyet meg halny mert az ha-
lal bizony de az halalnak orayanal
semny bizonytalab yolehet bizonyra
lan legyen de maga azert el me-
gyet meg halny

El megyet meg halny myue zeressim

29 57
en az azby beserew vegzerewt qjen
bynet zenelme hegyaban valo myre
zenerewm az nykab el megyet meg
halny

El megyet meg halny ment myndenneb
ene tel qurny el semny meg nem
banrya hogq bynet q nee meg nem
adrenayeb

El megyet meg halny en by mastan
yelawn valo ember vadqok az el
multakhoz hasonlatos leget ha el nem
mentem de maga meq el megyet
meg halny

lassadza houa megyen mynden ye
len valo clew ember ment az foljar
en velem mondhattya el megyet
meg halny

El megyet meg halny ment az halalt
vala hanzen meg erzewm bizonyak
lenny halalos bunt nykab el hagqok

El mequet meq halny kemeny scaren
 ra q donoznak es q uonak kellem
 tes adatyk q dely halat bewuery azent
 el mequet meq halny

El mequet meq halny hamuwa layen
 dew vadqok mybapen zyltrem qren
 kappen meq vefereerewy.

El mequet meq halny qyebeter bew
 ueruen meq en vranpan es rewben
 yewonet mart sem effew sem vrolfo
 en hem vadqok azent el mequet meq
 halny

El mequet meq halny kymaly vadqok
 de mychoda az vnyressig mychoda es ve
 lapy dychetowdes mart amberuek ky
 naly vna q halat azent el mequet
 meq halny

El mequet meq halny papa vadqok
 de q halat ungen nach lapy sokayt
 papaloldny de be fogya zamat

El mequet meq halny puspok vadqok

De az beror az solyat az kofyomoz az pif
pek fynegat akar akaryam aban ne
De el hagyon es el megyet meg halny

El megyet meg halny semny vya
Salomual meg nem gyewzretewm
eserben vyrez vafyok De az halalt
nem tanultram meg gyewzny

El megyet meg halny baynak va
fyok kenzdest yol rudok De az ha
lalt meg nem gyewzherewm qent
el megyet meg halny

El megyet meg halny ment az veen
set engem rouab nem hazy elny

El megyet meg halny veen vafyok
es yunnan az en ydewmnek vefte
kewzel vafyon es az halalnak kapu
ya meg nyly qent el megyet meg
halny

El megyet meg halny bewlch bezedew
vafyok eghebeter bezedemmel meg

nekgrawrem de az halal meg nekere
 engemet aent el megyet meg halny

El megyet meg halny kardag vagyok
 de az arany auagy az manhaknak
 sokfaja nekem semmyt nem halnal

El megyet meg halny zegeny vagyok
 es semmyt velem el nem vgyewt az
 vylagot meg vralom mezeytelen be
 lewle ky megyet es el megyet meg
 halny

El megyet meg halny byro vagyok
 ky nyumar sokabar meg ferrem de
 az halalnak yreletyt netregewm es
 el megyet meg halny

El megyet meg halny az gonoz gye
 nyenewfag engem meg nem rany
 sem az buyyafag az en elerewmet
 meg nem hozabeyrya

El megyet meg halny nemes nem
 bowh zylertem de az nemzefeg
 az en yderewmet el nem halnyrya

21

azert el megyek meg halny
El megyek meg halny larasna zecy va
gyok de az halal az zepsegnek es az ne
mes termeknek nem tud kedvezny
El megyek meg halny bewlch vaggok
de valljon nyu nemaw bewlcheseg rug
gya az halalnak okossagat meg gyew;
ny oly nyur az mondanyaya egy sem
El megyek meg halny bolond vaggok
de az halal sem az bolondnak sem az
bewlchnek nem nyu nyra betesegnek
friget auagy zegewdsiget de nyus
egyetemben el mennet az halakra
El megyek meg kylewb kylewmb yo
ertekuel es borokual meg tellgeserol
rem eluen cet felet megus mond
hatom el megyek meg halny
El megyek meg halny barat vaggok
az velagnak zewelmenek meg halan
dozul es yo eleret veyendewyewl
zenttepen yol megyek meg halny

62
El megyet meg halny vnuos vagyok
de az vnuosagual meg nem zabadu
lob ment atar myt muellhenek az vnu
uosok azent en el megyet meg halny

El megyet meg halny myt vygadok
az homaluos zerenche meg challya az
vygadozor myent hogyn meg hal az
vygadozo azent en myt vygadok
yutab el megyet meg halny

El megyet meg halny sok penzew
vagyok de az penznet soksaga soha
az halalt el nem raucarrhya

El megyet meg halny aleyuan hozzu
ydeyft elny es nezalantam ez az v
rolyo nap azent kezewlewft meg halny

El megyet meg halny ewrewluen
nem ewrewlewft sok ydeygleu de ez
vylaghat ewrement el hagnom es az
halalna megyet

El megyet meg halny engem nem
syrratnak sem en errem nem ymad
nak de el feletrereum meeg az enym
rewles mytkoron en meg halok

El meqnet meq halny de nem tudom
houa meqnet sem tudom mykonom me
gyet el de atan houa fonsohan maga
mas ha azer az halalna meqnet

El meqnet meq halny latuan hogu az
halal myndeneken vualkodub es ygen
syrew es gyakor az ew halona

El meqnet meq halny azer berlek re
ted kegyelmes cristus hogu yngalnaz
ennekem meq bochatuan myndem en
bynyemet mert meq kel halnom

El meqnet meq halny keruen en vram
cristust hogu myndenek fedewzenek
en enntem es bochatator nyer yenek
ennekem ezen keppen nol meqnet meq halny

El meqnet az elsew halalna hogu az en
vram ipus az masod halalrul meq
mauchen engetmet ezen keppen nol me
gyet meq halny

El meqnet meq halny nemeluen az ew
nawkte meq maadando elerewt by
em q el mulando elerewt meq vralom
ezen keppen nol meqnet meq halny

67
Ez verjebet zercete uenynemew meg
halando bewlych meg ment az halalmak
gyakorra valo meg gondolatya qm
meg vorzon bantawl hogu az setas ver
mewt az az agverentes poklot iw ne
lenne latando Euewl mangya zeut
gergely monduan valaky nykpepa
megyen ty ez vylagbol azon kepen ye
lawnyk meg az yteletem zeut agoston
meg vgy mond nam baronsag de bo
lonsag elny az oly allaparbau akty
melyben nem meen meg halny zeut am
brus meg vgy mond az halal myndt
uetnek kew; ez myndenekrewl adosag
kepen meg fiserretyk zeut gergely
meg vgy mond ez ueben valo eler ha
soulator az hanyok; ment akty az hanyo
ban vagyon akar allyon akar yllyen
akar fetawgyen akar hanyon de myn
den koron rouab megyen meent az
hanyo auagy zeutrewl auagy kedeg
euezewrewl viffelretyk qen kepen
myes akar alugyunt akar vugyazunt
akar yllyewnt akar allqunt akar

ganyunk atar atanyuk atar ne de
 maga azert egy zent pyllantasonkeere
 az halatra meggyewuk zent agoston
 megent vgy mond meneuel ynkab
 emberet neuetewduet hoggy legye
 nek annueal ynkab sjernek hoggy
 ne legyenek o yelen valo chaland
 eler mely sobakat vateytorral meg
 ty mytkoron ewretterewl semmy vagy
 mytkoron lattarol aruet vagy my
 koron fel emeltterewl fewst vagy
 edes vagy az bolondoknak de ygen
 keserew vagy az bewlchetuek azert
 el rautarando vagy felelmes vagy
 ment vezedelmes vagy alom vagy
 uenyd vagy bizony nem vagy de
 chaland vagy megos vgyan ezen
 zent agoston doktor vgy mond
 vram ysten vagyha ollyak voluana
 az ewrewtke meg maradando eler
 nek zertterewy mynt az el mulando eler
 nek zertterewy ment munkalkodyk az
 nyaualyas ember hoggy meg ne hallyon

maga meg bel halny es azon man
 ynchelkewdyk hogu ne verberzmeek
 es ewrewbte elluen zent bennald
 meg vgy mond o ember gondollnad
 meg honneron yewz es zegyewllued
 meg magadat hol vagn es ohnyeh
 auagy surnyh houa megu es net
 reny meg auagy fely mert az te
 zyleresewd ferrelmes elerewd mun
 kalkodas te halalod vezedalmes
 myg yr elz aert annak ely ky egy
 zen meg hala te ewerred hogu te
 myndentoron eluel bynek ha nem
 elende; meg halz ewewl mongya
 bewly salamou nem rugya ember
 ew vegazetyt de mykppen az halak
 meg fogarratnak az honoguat my
 arra es az madarat az rewruet my
 arra qen keppen emberet meg fogar
 ratnak az gonoz ydewben az az az
 ew halalokuat ydeyen aert mongya
 zent agoston doktron ystennet ystasza
 ga az agya hogu ky yr es velagban
 nem afany penitenciat rantany my
 bouon reherre volua az ew hala lant

34
ydeyen nem ranyhat baron atamanyas
meg vgy mond zent agoston oly cha
passal veretteryk meg istentowl az
bynes ember hoggy el feleltewziet ew
maganol az ew halalanak ydeyen
ty elteben el felelte volt ew istenet
yme azent zentew atamanyas mely
ygen nagy vezadelemetowl zabadeylye
rod meg magadar es mely ygen nagy
felemtowl menebendowl meg ha mastan
ez vylagon mynden koron felelmes le
gendz es az te halalodrol kesseges yn
chaltewguel azent mastan azon keppen
elnye hoggy halalodnak ydeyen yn tab
ewnewllyes hoggy nem fely ranoly mastan
ez vylagnak meg halnod hoggy azkoron
kegy elnewd cristusnak ranoly mastan
myndeneket meg vralnya hoggy az
koron zabadon mehes cristushoz gyie
tenyed mastan az te restedet peni
tencianak myarra hoggy azkoron ba
ronfagos byzodalmar vallyas omely
bodog es mely bevolch a ember az

68
ky ygebenzylt ew elieben olyeronnat lenny
mynemewnek beuan leleeny ew halalanat
ydeyen regn yor mastan zenerew aryanf
regn yor myg tebezh ment nem tudod
mykonon meg halz es nem tudod my
zewrteuyt reneked te halalodnat vran
ne byzjal az te baratydban es nobonsa
gydban ment hamarab el feletbenne
te volad hoggy nem mynt te alexanad
ha nem vagy mastan. zongalmatos elred
ben rennen magadrol vallyon ky lezen
zongalmatos te volad yewuendewben
yob reneked mastanaban ydeyen rennen
magadhoz larnod es valamy yor renne
es elworted bewldenewd hoggy nem
egyebeknek segedelmewtne byznod my
konon ydewd vagyon gyewch halal
talan gardag sagobor antatos ymad
sagoboral zere mastan rennen magad
nat baratokat yzreluen ytennek
zentyr hoggy mykonon te ky meggy es
vylagbol ew be fogagnanat regeder
az ewnek bodog sagban mely ewnek
bodog sagor engyenyen my netewt or
vallatunk atya fyi es zent lele
egy ewnek osten A M E U

II

A PÉLDÁK KÖNYVE SZÖVEGE
LATIN FORRÁS-SZÖVEGEK JEGYZETEKKEL

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Mongya leleknek Etke iftennek (end)
edeffeges malaztya. Hamadzor mert
adya igazaknak meny orzagot ew ir
galmaffagabol. mert mi erdemewnk
5 ert kewes tartozik nekewnk feot sem
mi meltan: Mert ha valmi iot tezenk
tewbel tartozwnk iftenek de maga a
nal. honna mikoron teltewnknek —
(mynnen) ef lelkenknek mynnden ere
10 yt meg emeztengywik iftennek zol
galatyaban. ef mynd telyeffegel
meg tewttik legyek mi tehetszeggi
nk zerent: az mit kellet tennék .meg—
ef. ezt kel mondanwk. haznatalan
15 zolgaid vagyonk. mit kellet tennék
meg tettik: Hogi kedeg az ewrok ele-
ttet nem walhatyok mi erdemynkbel
de chak iftennek irgalmaffagabol meg
mwtatya. zent Bernald. mondwan —
20 Ha zylettnk volna. mittywl fogwa

[2.]

(70)

(Emb' lewt fewlidden. ef mynd zaz ez
zer eztendeigh. Nyoýttatneek mi
ellettwnk. de maga nē volna ez —
Idewnek mynd edyg [valo] myelkedette —
5 melto eelgek az iewende dýchefegh
re : ki meg ielentetik mybennék : —)

Ez peldabol iol meg erthetti myndē
mený orzagban (n) zenteknek meli
nagi ewremek legýen. Ez pelda.
10 olwafatik zýzeknek ewremekrel —
menyorzagbā : Harom apachak va
lanak lelki tarfok. egi clauftromba.
es ezekkezēl ketteý zýzek valanak :
ef egyk ezweg. Ezek kedig myndē
15 nýk igen aýtatoffok valanak azonýo
nk zyz mariahoz. azért egikzýz —
meg halwan ez harom kezzewí es
Imar az ezweg ew wegezetteben
lewen. az harmad foror kerí vala

II.

---

4. sor : *valo* kimaradt ; az eredeti kéz beszúrása.
Az első hat sort későbbi kéz átlósan többször áthúzta.

Gaudium virginum in caelo.

Tres erant moniales in uno claustro sociae spirituales, et ex istis erant duae virgines et una vidua. Hae autem singulae studebant se devotas Beatae Virgini¹ exhibere. Mortua vero una virgine etiam vidua in extremis agente, tertia soror superstes rogabat

OSZK

Forrása: Herolt, Promptuarium exemplorum. (Joh. Herolt alias Discipulus, Sermones de tempore et sanetis. Spinae 1483. — Egyetemi Könyvtár. Ósnyomtatvány 147. — Független a Promptuarium exemplorum.) Capitulum de littera G (Gaudium) Exemplum V. Vö. Horváth Cyrill, Codexirodalmunk példái és a Példák Könyve. A ciszterci rend bajai kath. főgymnasiumának értesítője. Baja. 1892. 1—28. — Továbbiakban: [Horváth PK] — Ösforrása: Caes. Heisterbacensis, Fragm. libr. VIII. miraculorum. — lib. III. exempl. 58. Férfiszervezetek szerepelnek benne. Herolttal szinte szószerint egyező szöveget olvashatunk Aegidius Aurifabri, Speculum exemplorum-ában. (Egy. Kvtár. Ósnyomt. 212.) — Dist. IX. exemplum. 29.

---

¹ Feltűnően magyaros a Beata Virgo = Asszonyunk Szűz Mária értelmezés.

[3.]

(71)

vala ez ezweget hogi halala vttan—
 meg terne. es az elfew foror felel es
 ew erdemmerel bizonyoffa tenneye ew -
 teth. melyet meg igerwen neki. ha ift
 5 ennek kellemetes volna es engedneie.
 ef meg hala. Harminchad napyan ke-
 dig. ez foror nemeli oltar elewt [mikor] imad
 kozneyek. ielenek neki ez ezweg tarfa
 alithattatlan fenefpegel igen (fenefpeg)
 10 fenelwen ef mondwan neki. Jeý ide —
 mert ketelezzel engemet meg teerefre.
 Ime laffat en erdememnek kichyndeth
 rezet de aldót legýê az nap · melybê
 zýlettem. Ew kedig meg batarwítatvâ
 15 a hallafbol. es erewt vewen lelekben —
 keerde ewttet az elfew meg hot foror fe-
 lel. Kinek ew monda. Ha mýnd telýes —
 vilag harttýa volna. ef tenger tenta vo-
 lna. es faknac mýnden leweli. fýwekneç
 20 mýnden magýai irok volnanac egyem

---

7. sor: *mikor* az eredeti kéz beszúrása.

9. sor: *fenefpeg* az eredeti kéz törlése.

viduam, ut post mortem rediret et de primae sororis et de suo praemio certificaret eandem, quod promittens si foret de beneplacito Dei et exspiravit. Die autem XXX ista ante altare in orationibus procumbente apparuit socia vidua inaestimabili splendore fulgens nimis et dicens: Veni,² quia ad reditum obligasti me. Ecce, vide, modicam partem praemii mei. Sed benedicta sit dies, in qua nata fui. Illa vero confortata et resumpto spiritu quaesivit de statu prioris sororis defunctae. Cui illa dixit: Si totus mundus esset pergamenum et mare incaustum et omnia folia arborum et gramina scriptores

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

---

² A *veni*-t teljesen félreértette a fordító (jey ide, ide jöttem helyett) s ezért a folytatás is hibás.

[4.]

(72)

Mynden Embrekvel kÿk voltak ef van
nak. es leznek iewendegh. Elezer mÿ-
nd ezek meg fogÿatkoznanak mÿnt
hogi -ki ielenthetneÿek menyei erdem
5 nek es dichewfegenek merhettetlen
voltat, de monda. keweffet mondok
neked ielen. lewen te zemeyd elewt, veg
hettetlen dichefeggekkal felÿelmvl en-
gemet ef erdemmel. mert tegnap lat
10 tam ewttet angÿalokkal tanachol(wan)[van] [vifele]fe
ÿer fenef rvhaban. ef feÿer rwhakba
ewltezet leÿanyoknac fokfagawal. enek
kelwen. kiwalt. chak zÿzegnek twlay
doneÿttoth eneket, es vifelwen iftenÿ
15 viraggokbol chÿnalt kozorwt, En ke
dig kerem ewttet hogi awagi chak egi
horaÿgh engedneÿe nekem az kozorvt
Ki monda. Nem illie neket. de maga
az viraggokbol adda nekem. melyeket
20 neket hoztam. en igen zerelmes tarfõ
nak. hogi ew iozaggokkat valamene- [re]

---

10. sor : *van* és *visele* az eredeti kéz beszûrása.

cum omnibus hominibus, qui fuerunt, sunt et erunt futuri, prius omnes deficerent, quam immensitatem praemii caelestis exprimerent; sed parumper, ait, ad praesens dicam tibi, infinitis claritatibus me praecellit, et merito, quia heri cum angelis choream duxit candidam³ et cum multitudine candidarum puellarum, cantasse canticum singulare solis virginibus appropriatum, gerens sertum de divinis floribus confectum. Rogavi autem eam, ut saltem ad horam mihi sertum concederet. Quae ait: Non expedit tibi. Tunc ex ipsis floribus dedit mihi, quos attuli tibi sociae meae dilectissimae, ut aliquo modo

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

³ „choream duxit candidam” — A latin szerkezet nehézkes, a kifejezés alig érthető; — a magyarban e miatt javítgatások. Ha egyszerű másolásról lenne szó, ez aligha lenne lehetséges. Az *ad praesens* kifejezést a fordító nyilván nem értette meg.

[5.]

(73)

Meneben Emberi Ertelm foghatya ve-
 gyet ezedben ef erchet meg. Azert ew
 tewle lewen ¹ nemi kerekeytes. illetve
 az felyel meg*[mondot] viraggokkal a padimentu
⁵ honnan zarmazeg ilye chodalatof illat
 nak nagi nemes zaga. hofi az foror a
 nagi edeffegert elrytetet{ben} volt {rag}
 {gadtatuan}. Ef ezenkeppen az ezwegh az
 igeret meg tellyeffitwē / meg tere mē-
¹⁰ yorzagbā. Myndenek kyk bemenek va-
 la az monoforba fok ideig menyei il-
 latot erzenek ∴

Vala ne(l)meli tolway ki mikorō iwzet-
 tetneyek ew ellenfegitel. latwā kedyg
¹⁵ ez tolwai hofi nem tawozthathatnaya
 el, az halat, zerze magat kereztre vagi
 zenwedefre mondwā. iol es igazzan
 erdemlettem halant. mert iftent meg
 bantottam. ef monda nekik kerlek ty
²⁰ teket hofi iftennek bozzwifogat alyat
 tok meg. en raytam. Ime en tagym

III.

4. sor : *mondot* az eredeti kéz lapszéli beszúrása.

13. sor : *nelmeli* szóban az első l-t az eredeti kéz törölte.

sensus capere poterit humanus, perpendas. Facta ergo ab ea circulari tactum in pavimento cum floribus, tam mirae odoris processit fragrantia, quod illa soror propter suavitatem rapta fuit in extasim.⁴ Et sic vidua expleto promisso ad caelum rediit. Omnes, quae monasterium intraverunt per multum tempus caelestem odorem senserunt.

*

Fuit quidam latro, qui cum fugaretur ab adversariis suis, videns quod non posset evadere, posuit se in crucem dicens: bene mortem merui, quia Deum offendi. Rogo, ut Deum de me vindicetis. Ecce membra mea

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

⁴ „rapta fuit in extasim”. A magyar szövegben szószerint megvan, de a fekete tintát használó kéz rövidítette a kifejezést; kifejezetten magyarosító törekvés!

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. M. (Misericordia Dei) Exemplum XXV. — Címe Heroltnál: Latro est salvatus et heremita damnatus. — [Vö. Horváth PK] — Holik Flóris [Az egyszerű tolvajról és a remeté-ről ItK. 31. (1921) 173.] megjegyzi, hogy Herolt ugyanezt elmondja a *De tempore* 48. beszédében R jegy alatt. Legrégibb latin nyelvű előadása, amelyre Herolt is támaszkodik: Jacques de Vitry, *Sermones vulgares*-ében (Vö. Crane, *Exempla of J. de Vitry*. London. 1890. n. LXXII. 32—33.).

[6.]

(74)

kýkben Iwldeztem criftuft ew veyben es
igÿen meg ewlek ewttet, Nemeli remet
te. vala kedig kezel. ki fok eztendeig tar
tot vala penitencÿat. kinek meg ielen
5 tetek. hagi angÿalok iftêni dycherettek
kel menyorzagbâ vinneyek ez tolwa
ÿnak ew lelket, ki fem haladaft iftênek
nê adda kezzelenek idweffegerel. de (m)
(meg) meltatlankodwâ ef haraggodwâ
10 ewnnê benne monda. Miwttan mÿn
den vezedelmes býnekre vettendem —
magamat. vegre ezenkeppen meg bâ-
hatom. ef igÿen lezen nekem ef. mikêt
ez tolwaynak. Ef mikor ez vilagra
15 terth volna menwen nemeli vÿzen
es [a] partrol le efven el merewle. es er
deggektêl vittetek pokolra :—

Efmeg olwaftatik ilyen pelda. hagi Ne-
nemeli vitteznék volt,egi igen zepfe-
20 ges leanyâ. es wetkezek ew vele. meli

IV.

---

8. sor végén *m* és a 9. sor elején *meg* törölve.

in quibus Christus in suis persecutus sum ; et sic occiderunt eum. Quidam autem heremita erat prope, qui multis annis paenitentiam egerat, cui revelatum est, quod angeli cum laudibus animam illius latronis in caelum deportarent, qui nec Deo egit gratias de salute proximi, sed indignatus apud se dixit : Postquam me exposuero omnibus flagittis, similiter potero paenitere in fine, et sic fiet mihi sicut latroni. Et cum ad saeculum redisset, transiens per aquam et cadens de ponte¹ submergitur et a daemonibus in infernum deducitur.

*

Legitur,* quod quidam miles habuit filiam pulcherrimam et peccavit cum ea.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

¹ cadens de ponte = a partról leesvén — érdekes félreértés. A nyelvlogikája szerint a magyarban is annak kellene következnie, hogy a remete *hidról* esett a vízbe, a kódexíró mégis *partról*-t ír. Ennek az lehet a magyarázata, hogy az író a Duna mellett élt, alig vagy egyáltalában nem látott hidat, s környezete hatására a partról vízbe eső ember esetét tartotta valószínűbbnek.

---

* *Forrása*: Herolt, i. m. Cap. de lit. M. (Misericordia Dei).

Exemplum XX. Címe : Filia quaedam intoxicavit patrem et matrem. [Vö. Horváth PK].

[7.]

(75)

Meli vezedelmes bynt byzonýal Ew an
nÿa nylwan valo iegÿeknec mÿatta meg
thuda. es ezebe weve. de kenÿerelwen
ew tulaÿdon leanyanak zegyenfegeu —
5 nem akara ielenteni. Meg thudwan
kedig ez lean hogi efmerettere volna
annÿanak ew byne. Nemely gonoz regÿ
aknÿnec tanalchabol ew annÿat mer-
regel meg ewle. Attÿa kedig ezebenve
10 wen. enne vezedelmes bynt. meg zer-
nyokezwen. leÿanyat myndenkeppen —
el hagÿa. thahat latwan ezt ew leanya.
ew ef. azon modon meregel meg ewlet
tek ew leanyatul. Ew zÿwley meg ewl
15 wen ezenkeppen.ew ketsegben effek.
mÿnd addÿg mÿgnÿ nemeli p̄dicatortul
halla p̄dicallani ezt. hogi mÿnden bin
nek akar menemew zernÿwk legÿenek
Ifteni Irgalmaffag{nak ellette} <hoz kepefth>femmik vol
20 nanak. mikoron Emb' azokat teredelm
effegÿel meg gÿonaya es banaÿa. Ew

---

19. sor: *Irgalmassagnak ellette* kifejezést későbbi kéz *Irgalmassaghoz kepefth-re* javította.

Quando quidem scelus mater eius per signa evidentia scivit et perpendit, sed precans confusioni propriae filiae, noluit perpalare. Puella autem sciens peccatum suum cognitum matri suae, de consilio cuiusdam antiquae vetulae veneno matrem suam interfecit. Pater autem advertens tantum scelus horrens, filiam omnino dimisit. Tunc ipse eodem modo ab ea interfectus est. Parentibus eius sic occisis illa in desperationem cadens, donec a quodam praedicatorum audivit praedicare hoc, quod omnia peccata, quantumcunque enormia in conspectu divinae misericordiae nihil essent, quando ea homo cum contritione confiteret et doleret.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A példával kapcsolatban csak az a probléma, mit jelent a végén a *Hoc Petrus de amore li. ij.* utalás.

Utalhat Péter apostol leveleire :

1. *Pét. 2, 11.* „Carissimi, obsecro vos tanquam advenas et peregrinos abstinere vos a carnalibus desideriis, quae militant adversus animam.”

2. *Pét. 1, 10—11:* „Quapropter, fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis, haec enim facientes non peccabitis aliquando ; sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in aeternum regnum Domini nostri et salvatoris Jesu Christi.”

Lehetséges azonban az is, hogy egy, a dominikánusoknál ismert szerzetesi névre utal.

[8.]

(76)

- kedig Iarwlwan Ew hozya gyónafnak
 okkaert. de nagi ketfegben effeert nê
 gyónhatya vala ew býneýt. es lelki vi(ga)
 ztalaffa lewen. neki ewtewle. fíralmak
 5 nac nagi ewtteffewel. ew býneýt býzo-
 nal meg gyónwan. itelwê magat my
 nden kenra es zegýenfegre meltonak
 elenni-gýonaf meg tewen kedig. es
 idweffeges penitencya neki hagiwa.
 10 Ew be mene zolgalo leyanýawal az egi
 hazbâ. Ef leterýeztwen magat ima
 chagban. fira annera nagi keferwf
 egel fýralmaknac ewtteffewel es ba
 nattal. hogi ottan halwan (lette) lelettek.
 15 demaga mikorô ew gfefforra-pdicacô-
 ba inteneýe a nepet. hogi ew erette.
 kerneýek es jmadnáyak az vr iftent.
 halla zozattot mondwa neki. hogi ew
 es az nep. inkab zykeffec volnanak.
 20 ew imachagiwal. vgi hogi meg erte.
 ewttet fýralmaknac arraddaffa myat

3.—4. sor: későbbi kéz a *vi-ztalassa* szót *viga-ztalassa*-ra helyesbítette.

Ipsa autem ad eum accedens causa confessionis pro desperatione non valebat peccata eius confiteri. Et facta sibi ab eo consolatione cum Maria lacrimarum effusione peccata sua veraciter est confessa, iudicans se omni poena et confusione esse dignam. Facta autem confessione et iniuncta ei paenitentia salutari, ipsa cum ancilla sua intravit ecclesiam. Et prosternens se in oratione flevit intantum amare cum lacrimis et dolore, quod statim mortua est inventa. Cum autem confessor eius in praedicatione, ut pro ea Dominum Deum rogarent populum ammoneret, audivit vocem dicentem sibi, quod ipse et populus potius eius orationibus indigeret ita, quod intellexit eam per lacrimarum inundationem

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

hogi efmeg wyonnan (keret) kerezttelke-
det legyen. es menyorzagbâ ment legiē.
purgatoriūnak mynden kenya nekiwl: —
Hoc petrus deamore. li. ý.

- 5 Efmeg olwaftatik Nemeli pelda egi binef
rel ki magat Ewrdegnek atta vala. V.
Wala Nemeli (gar) gazdag vitez. ki nagi
zegenfegre jutta. Ef eznekwtana adda m
magat akaratyá zerent ewrdekneç, ho
10 gi ewttet efmeg. meg gazdaggeytanya.
kit fogadwan ewremeft az meg kerezttle
ewttet mondwan. En kerezttellek teged luci-
pernek es mynden őrdeggegnek newebe-
hogi mend teftedel ef lelkel del myég legy.
15 aznak vttanna adda neki lok gazdagfag-
gokkat. ef monda. Myert hogi myenk —
vagi kel te neket my iegyenkket vifel-
ned. azaz. kewelfeget rwhagbâ iarafod
bâ es ezenkeppē. ef mynden tagydban.
20 ki mikorō az allapatba volna ennehāy
eztendeýg. tertenek neki nemeli zent<Egi>

---

21. sor végén *Egi* szót későbbi kéz toldotta be.

iterum esse baptisatam, et ad patriam evolasse sine omni purgatorii poena. — Hoc Petrus de amore li. ij.

*

Quidam se tradidit diabolo, ut ipsum ditaret.

Dives quidam devenit ad paupertatem. Et postmodum subdidit se sponte diabolo, ut ipsum econverso ditaret; quem accipiens diabolus baptizavit eum dicens: Ego baptizo te in nomine Luciferi, cum sis anima et corpore noster. Tandem dedit ei multas divitias et dixit: Ex quo noster es, debes portare signum nostrum, scilicet superbiam in vestibus et incessu sic et in membris. Qui cum in illo statu fuisset annos aliquot, contigit eum intrare ecclesiam

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. M. (Misericordia Dei) Exemplum XXIII.
[Vö. Horváth PK].

[10.]

(78)

Hazba be mēny. Ef p̄dicacōt hallaný Iften
nek irgalmaffagarol. es teredelmeffeg
get vewen meg marada az zenth egihaz
ban. es efwen az feldre. es fekewen jm
⁵ adkozýg vala. hagi neki vr iften (adde)
adna malazttot, ef akarnaýa meg fedde-
ni mynd azokbol magat miket teth va-
la. Ef vr iften latwan ew alazatoffagat
ew fýralmath. es hagi akarnaýa mynd
¹⁰ telyeffegel meg feddeni magat azokbol
mýket teth. es hagi eletted meg iobýt
tani akarnaýa. es wr x̄ps iefus mon-
da neki az oltarrol. Kelfel es meg boch
attatnak neket te býneyd menyel es
¹⁵ ne akary towabba býhedni. Ki felkel
wen. az nagi teredelmeffegert kit teth
vala. telyeffegel mynd ewzze leth volt
hogi alig- efmerhette meg ewttet ew
haza neppi, ki aznak wttana. Annera
²⁰ gyetre magat penitencyawal. hagi
az ewrek eletted erdemle es vewe. ez

---

5. sor : *adde* szót a másoló törölte.

et praedicationem audire de misericordia Dei, et contritus remansit in ecclesia, et proci dens super terram et iacens orabat, ut sibi Dominus redderet gratiam et vellet totum corrigere omnia, quod fecerat. Dominus videns eius humilitatem lacrimosam, et quod vellet corrigere totum et vitam emendare, et dixit ei Dominus de altari: Surge et remittuntur tibi peccata tua, vade et amplius noli peccare. Qui surgens pro contritione factus fuit totus canus, quod eum vix familia sua cognovit, qui tantum postmodum se afflixit paenitentia, quod vitam aeternam meratus est.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[II.]

(79)

Irgalmaffaggat vr iften Mwtatya mend <Ez>
vilag weggezettik. es itteletnek napyaig
de az iteletben mutatya igazfaggat iok
nak es gonozzoknak :

- 5 Elmeg olvaftatik NEmeli pelda. kit zent
gergel irt, hoga vala nemeli zent re
mete. egyptomba. ki iftenenek zolgalt va
la erefváalkodással. tiztafagba. tulaýdó
teftenek gyettrefevel. ef egyeb lelki ioknak
10 nyájofkodásával : Thértenek kedig hoga
ez bodog attya. nemeli pogan zyzet ew
jntefivel. p̄dicaōiaval thevelgefebel es
hyttetlenfegebél. meg fordeytta es zēt
kereztfeznek kvtfeyebel ewttet meg mo
15 ffa. ef bynekneec mynden fertezeteflege
tél meg tiztyhta. Myutan kedig meg
tiztulttatvan volna. neki cellat raka —
ew cellayanak elette. kiben ewttet hel-
hezttette. eres ewrizethnek allatta
20 kit ef erkelehnék minden regulaýra es

VI.

1. sor : későbbi bejegyzés az Ez. szó.

Istam misericordiam Dominus ostendet usque in diem iudicii,
sed in iudicio ostendet iustitiam bonis et malis.

*

Beatus Gregorius scribit, quod quidam pater sanctus heremita in Egypto Deo servierat strenue in castitate, in proprii corporis castigatione et in aliorum conversione.¹ Accidit autem, ut virginem quandam gentilem ab errore suis exhortationibus converteret et sacro fonte abluerat atque a peccatorum sordibus emundaret. Postquam autem esset mundata ei cellam ante suam construxit, in qua eam sub firma custodia collocavit. Quam etiam et in omnibus disciplinis regularibus

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

---

¹ Az *in aliorum conversione* (mások megtérítésében) kifejezést a fordító félreértette.

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. M. (Misericordia Dei) Exemplum XXVIII
Cime: Virgo quaedam recederat et heremita eam reduxit. [Vö Horváth PK]. A történet Nagy Szent Gergelytől származik, mint az utalás is mutatja [Migne, PG. 66. 130.]; Herolt példája a terjedelmes életrajz rövid foglalata.

Meg thaneita. ki annera haznala es
 nevedekedeg lelki iokban. hogi mynden
 napon angýali eneklefeget hallot —
 Ef mikorō horakert valo dicheretteket
⁵ eneklene. ew-vele angýalok ef. hora
 kat vagi zolofmakat edeffen enekel
 nek vala. eznek felette. vr iefus xp̄f.
 ewtet gyakorta latogathya vala. es
 ew kegyesfegevel ewtet gyakorta —
¹⁰ (ewtet) batoryhta vala. melyet ew le
 lki attya ef. mikent gyakorta tulay
 don ew fyileivel halot, Tērtenek ked
 dig, hogi ew lelki attya. almayba lat
 naya. hogi nemeli farkan ez ziznek
¹⁵ cellayaba bemēne. es az feyer galam
 bot benyelneye. melyet harmad na
 ppon ki okgat, Ew azaz ez zent reme
 te kedig ewnnē maganal meg ma
 gyaraza ez almalth jgen. hogi a far
²⁰ kan az gegyetlen kiral. az galamb

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

intantum perfecit, quod quotidie cantus angelicos audivit. Et dum horas psalleret cum ea et ipsi angeli horas dulciter decantabant. Insuper Dominus Jesus Christus eam saepe visitabat, et sua pietate eam frequenter confortabat, quod etiam pater eius spiritualis quasi frequenter suis auribus audivit. Accidit autem, ut in somnis videret pater suus, quod quidam draco cellam virginis intraret et columbam albam deglutiret, quam tertia die evomit. Ipse vero apud semetipsum interpretatus est sic, quod draco est rex iniquus, columba

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[13.]

(81)

Anyya zent egihaz. meli. harû Ezztende
 gben ewldezeft haborgataft. zenwed :
 az vttan kedig az kiral zent Egihaznak
 hittÿre meg fordvl. es fel magazttatÿa
 5 ewttet. es Mert ewrdeg mynden io mi-
 elkedeteknec ellenfegge. hÿle nemeli fer-
 fÿwnak hoga ez zÿznek cellaÿahoz. kÿ
 menne ef ewtet gÿakorlatoft meg latoga-
 thnaÿa. Ki lewen. Ez ferfÿwnak kelem
 10 etes levn ez zÿz. es kezde zorgalmaztat-
 ni ewtet bÿnre. Ef mikoron ew valtoz-
 tathnaÿa lelket, elfordeÿta zemeit ho-
 gine lathna menÿet, lelket bÿnre leh-
 aÿta. es a ferfÿwal az cellabol kimene
 15 ki mikoron ew vele bÿnhedet volna. es
 ennehany nap vele lakozzot volna. el-
 mene ewtele es ewtet chac magat ha-
 gÿa. Ew lelki attÿa kedig, ki neki —
 elefeget zolgal vala mynden j nappon.
 20 varya vala ez harom j nappokba mÿ

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ecclesia, quae tribus annis persecutionem patietur. Postea vero ad fidem ecclesiae ipse rex convertetur et ipsam exaltavit. Et quia diabolus adversator bonorum operum suggestit cuidam viro, ut ad cellam virginis intraret et eam saepius visitaret. Quo facto viro placuit virgo et incepit eam sollicitare ad peccatum. Cumque illa animum immutaret, avertit oculos, ne videret caelum, animam ad peccatum inclinavit et cum viro de cella exivit, qui cum eam deflorasset et per aliquot dies secum morata fuisset, ab ea recessit et eam solam derelinquit. Pater vero eius spiritualis, qui ei victum quotidie ministrabat, expectabat per triduum,

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[14.]

(82)

kor^o etelth kerne zokaf iegwel. Miko
 ron, három nappokban ew neki iegh
 eth nem halana^{ya}. gondolya vala —
 hofi angyalokkal vigadna mikent
⁵ zokta vala az ellet tennye. de maga
 mikor kefedelemet tenne. cellajához
 mene. es ewteth h^ywon lele. Honâ
 nagi zomorvfagal tawozek el. ef na
 gi ken^yw hwllaffok(k)at es fyralmak
¹⁰ ath erette napponket ewt vala
 Ef mikor^o ew lathna^{ya} magath elh
 hagyattathnak m^yndeneftevl. sem
 volna valami honnan el elhetne. len
 nylvan valo parazna. es ew zepfeg
¹⁵ cert fokkac iewnek vala ew hoz^{ya}
 b^ynnnek okkaert, Az ew lelki att^{ya}
 kedig ewtet ket eztendeig fok fira
 lmakal ewtet. kerdezi es kereffi
 vala. az harmad eztendebe fordvl

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

9. sor: *hwllaffokkat* szóban a második k betűt későbbi kéz javította.

quando signo solito victum posceret. Cumque post triduum eius signum non audiret, cogitabat, quod cum angelis tripudiaret, sicut ante facere consueverat. Cum autem moram faceret, ivit ad cellam et eam vacuum invenit. Unde tristis abscessit et abundanter lacrimas quotidie pro ea fundebat. Cumque ipsa se videret penitus derelictam, nec aliquid habere, unde viveret, facta est publica meretrix, et propter eius pulchritudinem multi veniebant ad eam causa libidinis satiandi.¹ Dicitus vero pater duobus annis eam cum multis lachrimis diligenter quaerebat.² Tertio autem anno

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

¹ A szerzetesnők számára kényes téma a fordítót választékosan szemérmes kifejezések használatára készítette mindvégig. Pl. *causa libidinis satiandi* = bűnnek okáért, *deplorasset* = bűnhedett volna, *manens in prostibulo* = nevek elvesztetteknek közötté lakozván ott, stb.

² *quaerebat* = kérdezi, keresi vala. A latin ige kettős jelentésében értelmeztetik.

[15.]

(83)

van. kedig Mikor nagi zomorvfagban
 es banathban volna. Jewe. ew hozia
 nemely zent attya. malaszthbol meg la-
 togatfanak okkaert, Efmikorô ew zý-
 5 wenek banathyat neki meg ielent-
 tette volna. monda neki ez veen zêt
 attya. Wagýô nemeli azonny allath
 ilyen nemew varofban. maria newe
 gonoz elettew. newek elveztettekneç ke-
 10 zette lakozwâ ot. vagyô : El mikorô ez
 bezedet halota vo volna. nagyal inkab
 bankodek honê mynt az elewt, de maga
 akarwâ ewteth inkab meg hoznya hon
 em mint ot(h) karhozatoft elnye, gon
 15 dolya vala ewnenbêne ezt hogiha ew
 hozya menne zerzetes rwhaba hogi —
 el futhna ew elewle : azert ew Rwha
 yat meg változtatvan eltezek igen
 io Rwhakban es io hatra felilwen

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

14. sor : h betűt a másoló törölte.

venit ad eum quidam sanctus pater gratia visitandi.² Cumque dolorem cordis sui ei indicasset, dixit ei senior: Est quaedam mulier in tali civitate nomine Maria, manens in prostibulo. Et cum hoc verbum audivit, magis doluit, quam prius, volens eam tunc potius reducere, quam ibi damnabiliter vivere, cogitabat apud se, quod si ad eam in habitu religioso veniret, quin fugeret. Mutato igitur habitu induit se vestibus bonis valde et equum ascendens

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

² gratia visitandi = malasztból meglátogatásnak okáért; — a fordító nyilván rosszul értette a latin kifejezést.

[16.]

(84)

Jewe az varofba, hazhoz iutwan kerde
ha ilyen azonný allat lakozneýeg ot
kinec newe maria volna. ef monda
neki, ki ew neki zolgalo leyanya vala
5 hogi ot vagyon. Felele ew hogi az eyel
ot akarna maradnya es vigyazni, es
adda aran penzeket, es vendegfegeth
zerezttete. Ez aszonny allat kedig latwa
ew orchajat es ew neki ewz zakalat
10 elfordwla ew tewle : de monda neki ew
leyanya, mit gondolz ew lemerges or
czayawal, ha telyes ew erzenye aran
penzegel : Ef Imar aztalhoz ilwen —
ez zent Attya ez{k}ig vala kenyeret ba
15 nathal es fohazkodaffal, de maga vach
ora meg lewen, es az vttan menwen
agyahoz mikor ezenkeppen az agynak
elette allana ez ven zent attya monda

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

14. sor : *ezkig* szóból a k-t későbbi kéz törölte.

venit ad civitatem. Et veniens ad domum quaesivit, si talis mulier ibi maneret, et dicente sibi eius pedissequa, qui sic respondit, quod illa nocte vellet ibi manere sive pernoctare et protulit aureos denarios et fecit fieri convivium, quae spernens eius canitiem, faciem suam ab illo avertit. Sed dicente sibi eius puella, quid vis de facie sua rugosa, habet enim aureis marsupium plenum. Venientibus ad mensam ipse comedebat panem cum dolore et gemitu, pervenientibus autem ad lectum, et cum staret ante lectum senior dixit :

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[17.]

(85)

oh Azonnyom Efmerze Engemet. ki mō-
 da nem efmerlek. ef ez ven monda. En
 vagyok attyad. ki tegedet iftenhez for
 deyttottalak. es mynden regulay erkel-
 5 chre tegedet thaneitottalak. kit halv
 an. zyweben meg fellik vala es olwa
 da fyralmakra. efwen ew labayhoz
 fok kenyhwillaffokkal bochanatot kewette —
 Ef monda. Meg lelhetemee. iftēnek irlal
 10 maffagat enne bineknec vittanna. Felele
 neki ew lelki Attya es monda. legi ba-
 tor leyanium. ha meg ternye akarandaz
 vr iften teged penitencya tartot(h) bocha-
 natra vezen. Azert ew a varofnak ke
 15 zeppire iewen hagyá nagi tyzeth tēni.
 es myndeneket melyeket gonozzol nye-
 rt vala. az tyzben hanyá mondwan —
 Laffatok mynd en zereteym. melyeket
 tewletek nyertem. tyz emezti meg : ez
 20 zek meg lewen kedig : Mene az kyet

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

13. sor. a *tartoth* szóban a szóvégi *h* későbbi kéz betoldása.

O domina, noscis me? Quae dixit: Non. At ille: Ego sum pater, qui vos ad Deum converti et omni disciplina regulari informavi. Quo audito resolvebatur in lachrimas, cadens ad pedes eius cum multis lachrimis veniam postulavit, et dixit: Possum-ne post tot peccata misericordiam invenire. Respondit pater: Sis segura filia, si redire volueris, Dominus te paenitentem recipiet ad veniam. Illa igitur veniens ad medium civitatis ignem copiosum fieri iussit, et omnia, quae mala lucrata fuerat in ignem periecit dicens: Videte omnes amatores mei, quae a vobis lucrata sum, ignis consumit.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[18.]

(86)

lenbe A zent Attýawal. Ef zerze neki cel
lat. ew cellaya melleth hatwl. es oth
nagi zenvedeteffegben es penitenciaba
het eztendeth ele. Az hetted eztendebe
5 azert meg nyere az elewbi malaszt
toth melyet el vezttet vala. ef az vt-
tan ezenkeppē bekefegben elnyogo
ek wrban . . .

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Venienti autem cum sancto patre ad heremum, fecit ei cellam retro suam, et ibi in magna abstinentia septem annos vixit. In septimo vero anno gratiam primam rehabuit, et tunc in pace requievit.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Olvaftatýk zent atýaknak eletevokban
egy pelda. ezenkeppen.

- Egy jdevben vala egy frater. hogy ký
evrdekegetvel annera kefertetýk vala eh
5 feget. es ev teftenek erevtelenfegeuel.
hog napnak elfev jdeere jutvan olý
jgen ehezýk vala. es ev ereýe olý jgen
el fogyatkozýk vala. semmy keppen
etlen nem zenvedhet vala. De maga
10 azert nem ezýk vala hanem vgý
mond vala ev zvueben. Valamýkepp
pen lehet. de meg varom az harmad
orat. es akoron ezem. Mykora kedeg
el ju vala az harmad ora. vgmond
15 vala az ev gondolatýnak. maftan es
erevuel varnom zenuednem kel mynd.
hatod oraýg. Mykora jut vala ha
tod orara. meg aztagyá vala az azýv
kenýeret az vyzben. es vgmond vala

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Legitur in vita sanctorum patrum, quod quidam frater quodam tempore impugnabatur a daemonibus, ut statim hora diei prima tantam famem et defectionem corporis ei facerent, ut penitus sustinere non posset. Verumtamen ille dicebat in corde suo: Quia qualitercunque oportet me usque ad horam tertiam expectare et tunc cibum sumere. Cumque facta fuisset hora tertia, iterum dicebat cogitationibus suis: etiam nunc violenter oportet me sustinere usque ad horam sextam. Cumque advenisset hora sexta, infundebat panem in aqua dicens:

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. A. (Abstinencia) Exemplum I. — Címe: Frater quidam abstinuit a cibo usque ad tertiam, usque ad sextam et usque ad nonam. [Vö. Horváth PK]

A magyar és latin szöveg forrásra való utalása — olvastatik szent atyáknak életökben — legitur in vita sanctorum patrum — csak annyiban helytálló, hogy a történet magva van meg a Vitae Patrumban (Migne, PL. 73. 1027—1028. — *Jegyzete:* Ruff. lib. III. n. 64; Pelag. libell. XVIII.)

Herolttal nagyjában egyező szöveg található az 1512-ben nyomtatott Speculum Exemplorum-ban (Egyetemi Könyvtár Vet. 12/58. Ac. inc. 335): II/XXVIII. Lényeges eltérés csak a bevezetésben van: „Referebant nobis sancti seniores de quodam fratre dicentes . . .”

[20.]

(2)

Mýkoron meg azýk az azýv kenýer az
 vyzben. meeges meg kel varnom az ký
 lenched orat. Es mykoron el ju vala az
 kylenehed ora. Zokas zerent be tellyeffehtý
 5 vala az ev jmadfagýt. es az ev fpalmofýt
 dýchýretýt regulazerent. es le tezy vala
 az kenýeret hog enneyek. Ez fele keferteter
 ket fok napýk zevede ez frater. Egy napon
 mýkoron ez frater. ez felyvl meg mondot
 10 keppen tevt volna. elfev oratvl fogva. ký
 lenc oraýg. es le evlt volna hog etket venne.
 Tahat lata ez frater. hog az kofarbol kyben
 az kenýeret targya vala. nagy fýft kelefel
 es kymene az cella ablakan. Az naptvl fogva
 15 ez frater nem chezeek sem megnem crev
 telenevl vala. De jnkab olygen meg crev
 feýtetyk vala az ev zvue (hýtben) hýttel
 es zenvedetevffegel. hog meeg keet nap vtan es
 nem gyenyerkevdýk vala etket vennye.
 20 Ezenkeppen ez frat' ífeny malaztnak es fe

---

17. sor: *hýtben* szót a másoló törölte.

dum hic panis infunditur, oportet me etiam expectare horam nonam. Cumque hora nona advenisset, secundum consuetudines complebat omnes orationes et psalmodias secundum regulam et ponebat panem, ut comederet. Hoc autem per plurimos dies sustinuit; quadam autem die similiter ab hora prima usque ad nonam fecit. Cumque hora nona sedisset ut cibum caperet, vidit de sportella, ubi panes in parimacia repositi erant, surexisse fumum magnum et egressum esse per fenestram cellulae eius. Ita ex illa die nec esurit, nec defectio corpori eius facta est, sed magis ita corroboratum est in fide et abstinencia corpus eius, ut nec post biduum delectaret cibum sumere. Ita gratia Dei

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[21.]

(3)

gedelmnek myatta. meg gyvze meg olta.
az torkoffagnak kevanatoffaganak testy gev
trelmeet . . . ihs . maria. Amen

Pelda az oly zerzeteffekrel kyk budofa elmeuel
5 zolgalnak vr iftennek

VIII.

Vala egy frater. zent benedek fratery
kezzvl. Mely frater auagy barat. az
jmadfagon es zolofman nem alhat vala
sem ot nem maradhat vala. De legotta///n
10 hog az fraterok az jmadfagra le hajol
nak vala. ez budofa elmvy frat' el ky
megyen vala az jmado helyrevl. es bu
dofa elmeuel. valamý fevdý el mulan
dokat tezen vala. Mykoron ez frater
15 az ev feyedelmetevl gyakorta jntetet
volna. De ev femmýt nem gondol va
la vele. El vivek ez frat'r fratert zent
benedeknee tleyben. es meg mondak

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

auxiliante per patientiam suam frater extinxit gastrimargiam
id est gulae concupiscentiae passionem.

*

De monacho vagae mentis ad salutem reducto.

In uno autem ex eis monasteriis, quae circumquaque construxerat, quidam monachus erat, qui ad orationem stare non poterat: sed mox ut se fratres ad studium orationis inclinassent, ipse egrediebatur foras, et mente vaga terrena aliqua et transitoria agebat. Cumque ab abbate suo saepius fuisset admonitus, ad virum Dei deductus est,

OSZK

Forrása: A példa Szent Benedek életéből való. Horváth itt is Heroltot jelöli forrásnak: Diabolus extraxit quendam monachum de choro (Herolt, i. m. Cap. de lit. O. (Oboedientia) Exemplum XXVII.), — az összevetésből azonban nyilvánvaló, hogy *nem a* Discipulus szövege áll legközelebb a magyarhoz.

Az ősforrás Nagy Szent Gergely Szent Benedek életrajza, s ez jól egyezik a magyarral. (Migne, PL 66. 142. Ex libro II. dialogorum S. Gregorii Magni excerpta.)

Herolt elsősorban az érdekességet ragadta meg: fekete gyermek vonszolja ki a frátert stb. — amint már a cím különbözősége is mutatja.

Heroltnál valamivel bővebben tárgyalja az esetet a *Legenda Aurea* (Jacobus a Voragine, *Legenda aurea*, vulgo *Historia Lombardica dicta*. Dresdae et Lipsiae 1846. — Recensuit Th. Graesse. 206), Szent Gergely szövegét pedig szinte szósz szerint közli a *Speculum Exemplorum*: I/XXI.

[22.]

(4)

zent benedeknek ez fraternek ev fogyatko
zafat. Zent benedek kedeg ez fratert jgen
erevffen meg fedde az [ev] bolondfagarol heetfa
garol. Mÿkron ez frater meg teert volna
5 az ev claftrumahoz. Aleg tarta meg keet
napon zent benedeknek hagÿafat jyntefeet.
Mert harmad napon efmeeg az ev zoka
lara terven. kezde az jmadfagnak jdeÿen
tetoua budofnÿ. latvan ezeket az claftrum
10 nak ev atÿa. meg jzene zent benedeknek.
Monda zent benedek. Ennen magam
oda megÿek. es ennen magam meg fed
dem. Mÿkron iftennek embere zent be
nedek el jutot volna az claftromba. es
15 az fraternek az zolofmanak vtanna. kÿ
kÿ. mÿnd maganak. attak volna mago
kat aÿtatos jmadfagra. Tekente zent
benedek az budofo fratert. es lata hogÿ

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

qui ipse quoque stultitiam eius vehementer increpavit, et ad monasterium reversus, vix duobus diebus viri Dei admonitionem tenuit: nam die tertia ad usum proprium reversus, vagari tempore orationis coepit. Quod cum servo Dei ab eodem monasterii Patre, quem constituerat, nuntiatum fuisset, dixit: Ego venio, eumque per memetipsum emendo. Cumque vir Dei venisset ad idem monasterium, et constituta hora expleta psalmodia sese fratres in orationem dedissent, aspexit, quod eundem monachum,

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[23.]

(5)

egy fekete gyermek ez fratert ruha
yanak peremenel fogva el ky vonza
vala az jmadfagrol es carbol. Tahat
mōda zent benedek az clastrom feyedel
5 menek pompeianofnak. es zent mau
rofnak. Nemdee nem latyatoke kyehod///a
az ky kyvonza ez fratert az jmadfagro///l
Felelenek evk hog nem latyak. kyknek
monda zent benedek. Jmadkozyonk hog
10 tyes meg lathalfatok kyt kevet ez frate///r
Mykoron keet napon jmadkoztanak v///ol
na. zent mauros meg lata ez fekete gy///er
meket ez fratert ky vonny. De az chastro///m
nak atya feyedelme nem lathata. Azer
15 mafod napon zent benedek az ev jmad
faga el vegezven. ky mene az egyhazbo///l
es lele az budofa fratert kyvevl alvan
es heuolkoduan. zent benedeg kedeg az
ev zvuenek vakfagaert jgen veree

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A 6., 7., 10., 11., 12., 13. és 16. sor végét a XIX. századi újrakötés alkalmával megcsönkítették.

qui in oratione stare non poterat, quidam niger puerulus per vestimenti fimbriam foras traheret. Tunc eidem Patri monasterii Pompeiano nomine, et Mauro Dei famulo secreto dixit: Numquid non aspicitis, quis est, qui istum monachum foras trahit? Qui respondentes dixerunt: Non. Quibus ait: Oremus, ut vos etiam videatis, quem ipse monachus sequitur. Cumque per biduum esset oratum, Maurus monachus vidit; Pompeianus vero, eiusdem monasterii Pater videre non potuit. Die igitur alia, expleta oratione vir Dei oratorium egressus, stantem foris monachum reperit, quem pro caecitate cordis sui virga percussit:

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[24.]

(6)

ez frater⁵ vezzevuel. Ez naptvl fogva ez
frater femmynemev kefertetet nem
zenuede ez fekete gyermeke⁵tevl. De az
jmadfagnak zerelmében aytatoffagaba
indulatlan marad vala meg. Es
az pokolbelj evrdeg touabba nem mere
ez fraternek ev zvueben vralkodny.
mjnt ha zent benedek az evrdeget
verte volna az vezzevuel. oly jgen fel
¹⁰ vala az zegen ag ellenfeg az evrdeg.
Azonkeppen mynden vala^x nem alhat
az ifteny zolगतon. chak jgen yol ver
yek yo hyg vezzevuel. annak vtanna
oztan malaztya lezen az ifteny zolga
¹⁵ latra az gyakorta valo verefegnek
vtanna

Olvaftatyk egy pelda azrol hog az jgaz
gyonas jgen art pokolbelj evrdevgeknek

IX.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

11. sor: a *vala* szó után beszúrt csillag jelzi, hogy a másoló észrevette, hogy hiányzik egy szótag, azonban a korrektúra felbemaradt.

qui ex illo die nil persuasionis ulterius a nigro iam puerulo per-
tulit, sed ad orationis studium immobilis permansit : sicque
antiquus hostis dominari non ausus est in eius cogitatione, ac
si ipse percussus fuisset ex verberere.

*

Confessio multum nocet daemonibus.

OSZK

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. C. (Confessio) Exemplum XIV. [Vö.
Horváth PK]

Herolt szövege egyezik meg legjobban a magyarral; közel áll hozzá a Speculum Exemplorum VI/LXXXIII példája; rövidebb változata olvasható az Egyetemi könyvtár latin kódexében (Bibl. Univ. Budapest. Cod. Lat. 65. 81a.). Tamás teológus nevét mind a három szöveg említi, de egyik helyen sem „Magister Sacrae Scripturae”, mint a magyarban.

A példa prototípusa : Caesarius Heisterbacensis, Dialogus Miraculorum : lib. XI. cap. 28. :

„Magister Thomas theologus, cum in praesenti expeditione in castro peregrinorum in camera quadam lecto decumbens esset moriturus, vidit diabolum stantem in angulo, quem cum cognovisset, voce Martini allocutus est eum dicens : Quid hic stas cruenta bestia? Dic mihi, quid es quod maxime vobis noceat? Cumque ille nihil responderet, scholasticus subiunxit : Adiuro te per Deum vivum, qui iudicaturus est vivos et mortuos et saeculum per ignem, ut dicas mihi huius interrogationis veritatem. Ad quod daemon respondit : Nihil est in ecclesia, quod tantum nobis noceat, quam frequens confessio : quando enim homo in peccatis est, peccatis dico mortalibus,

[25.]

(7)

Vala egy nagy Doctor. ky zent jraiban
vala zentevltmester. Ennek vala neve
tamas. Ez doctornak mykoron jmar
meg kellene halny. es fekenneyek az
5 agyban. lata ez doctor pokolbely evrde
get. es monda neký. Mýt allaz ýt
veerbe keuerevdtet beftýe. mongýad
meg ennekem mychoda az. az ký
týnektevk mentevl nagyobban art
10 Mýkoron ezekre az evrdeg vezteg ha///l
gatna. Monda esmeg az doctor. ke
zerehtlek tegedet az elev iftenre. ký
jtelandev eleveneket es holtakat. hog
meg mongýad ennekevm. Monda
15 az evrdevg. semmýnemev dolog az
mý erevntet vgýan elnem zaggatýa
mykeppen az gyakorta vala tevredel
meffeg es az týzta gyonas. mert

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Magister Thomas theologus cum iam deberet mori et iaceret in lecto, vidit diabolum stantem ante se et dixit: Quid hic stas cruenta bestia? Dic mihi, quid est, quod maxime nocet vobis. Et cum ille taceret, subiunxit: Adiuro te per Deum vivum, qui iudicaturus est vivos et mortuos, ut dicas mihi veritatem. Ait ille: Nihil sic enervat virtutem nostram, sicut frequens contritio et confessio. Quia

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

omnia eius membra ligata sunt, et non potest se movere: cum vero peccata eadem confitetur, statim liber est et mobilis ad omne bonum. Quo audito doctor ille bonus et crucis Christi fidelis praedicator, laetus expiravit".

[26.]

(8)

mýkron ember halalos bevnekben vagýon.
Azkron meg vadnak kevtevezven evneký
mýnden tagýaý. vgý hog ev magat az
halalos bevn belý ember jndedha
5 gýa valamývnemev jozagos myelkevdetre.
Mýkron kedeg az halalos bevneket meg
gýonnýa. legottan zabad lezen. es jndul
hato mynden jozagos myelkevdetevkre.
A m e n . i e f u s . M a r i a

- 10 Vala egý kýralý kýnek vala neve
afmodeus. Ez kýralý mykron orzaglana
jllýen tevruent zerze. hog akar melý
jgen gonozol tevev ember. mýkron meg
fogattatýk es az byronak eleyben vitettetyk
15 ha ez illyen gonozvl tevev ember. az bý
ronak elevtte. harom jgaz zoot bezedet
mondand. Tahat az ev eletýt meg nyer

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

quando homo est in mortalibus peccatis, omnia eius membra ligata sunt et non potest se movere. Cum vero peccata eadem confitentur, statim liber est et mobilis ad omne bonum.

*

Rex quidam regnavit nomine Asmodeus, qui statuit, quod quicumque malefactor captus esset et coram iudice ductus, si tres veritates posset dicere tam veras, contra quas nullus posset obiicere, quin verae essent sine omni fallacia, quin quantumcunque esset malefactor, vitam suam obtineret

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: A kódexirodalmunkban ismert példa forrása a Gesta Romanorum vulgáris szövegének 58. elbeszélése, amint a magyar szöveg említi. [Vö. Katona Lajos, Adalékok codexirodalmunk forrásaihoz ItK. 9. (1899) 246—249. ; 371—377. — A Gesta Romanorum történeti codexeinkben. EPhK. 23 (1899) 306—318]. — A példa címe: De milite salvato per tres veritates.

Katona a Gesta Romanorum Oesterley-féle kiadását használta (Berlin 1872); ebben több királynév van felsorolva: Benegarius, Asmodemus, Lampadius. Mi két régebbi Gesta-kiadásra támaszkodtunk (Gesta Romanorum. Venetiis. 1507. Egyetemi Könyvtár Vet. 07/3. — Gesta Romanorum cum applicationibus moralibus ab mysticis. Hagenau. Henr. Gran. 1508 d. XX. Martii. —

[27.]

(9)

je. mynd ev telljes evrekegevel evzve. Tevr
 teneek jlljen eset. hog nemevnemev vitez
 az tevrvennek ellene vetkezek. es el futa.
 es el lappana egy barlangba. mely bar
 5 langba nag fok gonozokat tevn. mert
 valakyk be mennek vala es ky junek
 vala az varafbol. meg fozgya vala es
 meg evly vala evket. Az varafnak ev
 byroya mykoron ezeket hallotta volna
 10 lefelevket hagyta az barlangnak kevrnyvle
 Mykoron az vytezt meg fogtak volna.
 kezej meg kevtezvzen. hagyta az byro evtet
 az jtiletre behozny. Monda az byro az vitez
 nek. zeretevm. Tudode az tevrvent. Felele
 15 az vitez. Jol tudom vram az tevrvent.
 hog ha harom jgazat mondandok. meg
 zabadyhtom az en (lelket) eletemet. Mon
 da az byro tellyefyhet be az tevrvent. az az.

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

---

17. sor: *lelket* szót a másoló áthúzta.

cum tota sua hereditate. Accidit casus, quod quidam miles contra legem fore fecit, fugam petiit et in quadam foresta latuit, in qua multa mala commisit, quia omnes intrantes spoliavit aut occidit. Iudex cum hoc audisset, insidias in circuitu forestae ordinavit, eum deprehendit et ligatis manibus ad iudicium venire fecit. Ait et iudex: Carissime, nosti legem? Qui ait: Etiam, domine. Si debeo salvari, oportet me dicere tres veritates aut mortem evadere non possum. Ait iudex: Imple beneficium legis

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Egyetemi Könyvtár Vct. 08/18.); s ezekben az Asmodeus név szerepel a magyarral egyezően. A magyar szöveg forrása tehát nyilván ehhez a szövegesaládhhoz tartozik.

A példa egyébként megvan az Érsekújvári kódexben (NyTár. 10. 280—81.), a két egymástól független fordítás közül azonban a Példák Könyve szövege a hívebb és teljesebb. [Vö. Katona, i. h.]

[28.]

(10)

mogÿ három jgazat. Auagÿ ma meg halz.
Monda az vitez. hagyad meg vram býro
hog mynden ember vezteg halgaffon. kÿ
meg leuen monda az vitez. Vram byro jme
5 ez az elfev jgaz mondas. Nektevk mynd
nyáyan en meg hirdetvm ezt. hog en
mynd en tellÿes eletevmnek jdeeben. gonoz
ember voltam. Az byro ezeket halvan. monda
az kevrnyÿvl alloknak. jgaze ez amÿt mond
10 ez vitez. mondanak evk. ha gonozvl tevev
nem volt volna erre nem jutot volna.
monda azért az býro. Mongÿad az ma
fod jgazat. Monda az vitez. Mafod jgaz
mondas ez. Ennekem jgen kelemetlen
15 hog en ez abrazba ez modon juttem jde.
Monda az býro. bizonyaban hyzevnk
nekevð. Mongÿad azért az harmadyk
jgazat es. es meg zabadehtod magadat

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

aut hodie morieris. At ille : Domine, fac mihi silentium ; quo facto ait : Domine, ecce haec prima veritas. Vobis omnibus denuntio, quod toto tempore vitae meae exstiti malus homo. Iudex hoc audiens circumstantibus ait : Estne verum, quod ille dicit? At illi : Si non esset malefactor, ad ista non venisset. Ait ergo iudex : Dic secundam veritatem. Qui ait : Secunda veritas haec est : mihi multum displicet, quod in ista forma huc veni. Ait iudex : Certe credimus tibi. Dic ergo tertiam veritatem et teipsum

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[29.]

(11)

az halaltvl. Monda az vitez. Ez az harmadyk
jgaz mondas. hog ha en egyzer jnnet el zalad
hatneek. soha en ez abrazban. ez modon akara
tomzerent jde ez helyre nem juneek. Felele az
5 byro. byzon mondom nekevd. hog eleg bevlichen
zabadehtottad meg magadat. menyel bekeffeggel
ezenkeppen jduezvle. meg zabadula ez vitez . . .

Erkevlc zerent. auagy lelek zerent valo er
telme ez peldanak ezenkeppen vagyon . . .

- 10 Zeretevym. Ez chazar. auagy ez kyalaly. my
vronk ihs xps. hogky ez tevrvent zerzette.
az az. hog akar mely jgen gonozvl tevev
ember. az az. az bevnes ember. mykoron
ev meg fogatta az ifteny malaztnak my
15 atta. es vitettetyk az ezees byronak eleyben
az az. az confeffornak eleyben. Es mongyon
az bevnes. az confeffornak elevtte. három
jgaz bezedet. oly jgen jgazakat. hog pokolbeli

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

a morte salvasti. Ait ille: Haec est tertia veritas. Si semel potero evadere, ad istum locum nunquam voluntarie in ista forma venirem. Ait iudex: Amen dico tibi, satis prudenter te liberasti. Vade in pace, et sic salvatus est.

Moralisatio.

Carissimi! Imperator iste est Dominus Noster Jesus Christus, qui istam legem edidit, scilicet quod quicumque malefactor, id est peccator per gratiam Dei captus fuerit, coram iudice discreto ductus, id est confessore, dicat tres veritates tam veras,

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[30.]

(12)

- evrdegek femmýt ev ellene ne mondhattanak.
es ezenkeppen meg nyerý az menyey evrek
feget. Elfev jgaz mondas ez. En vagyok go
noz ember. az az. ilyen. es ilyen bevneken.
⁵ ezenkeppen az egyeb bevneken. jme az gyonas.
Mafod igaz mondas jgen vtalatos enne
kem hog en ez modon juttem jde. az az.
jgen vtalom en es banom. hog en. az en
iftenemet ilyen igen meg bantottam.
¹⁰ harmad jgaz mondas. ha en egyzer el
zaladhatnak az confeffor elevl. eleg tetel
nek vtamya. foha en tevbbe akaratom
zerent bevne nem teerneek. es ezen
keppen az evrek eletet meg nyerneem.
¹⁵ kýt mynekevnek es. enegyen atya fýv
zent lelek egy evrek iften. A m e n

Ez az gyonafrol valo pelda ky felyvl meg
vayon iruan. es vayon meg irvan
romayaknak kevnveben . . .

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

quod daemones contra se non poterint obiicere, hereditatem regni caelestis obtinebit. Prima veritas est: Ego sum malus homo, id est in tali peccato, et sic de singulis. Ecce confessio. Secunda veritas est: displicet mihi etc., id est multum mihi displicet, quod tantum Deum meum offendi. Ecce contritio. Tertia veritas est: Si possem semel evadere per viam satisfactionis, nunquam ad peccatum redirem volutarie. Et sic per consequens vitam aeternam obtinere.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[31.]

(13)

Pelda egy fraterrel ky gyakorta meuet vala.

Nemevnemev monoftorba kyben lakozyk
vala zent patricius apat. ezen monoftorba
lakozyk vala egy barat, mely baratnak
5 zentfezes voltat meg irille pokolbely evrdeg.
de myert femmynemev ember nynchen
valamynemev bevnnekevl fogyatkozaf
nekevl. Ez baratban chak illyen bevn vala
hog ev jgen hamar. es haznos ook nekevl
10 meuetre jndultatyk vala. Es myert az
ifteny itiletzerent. az bevn. kennal vakar
tatyk el embernek lelkerevl. ez barat
kenra tartozyk vala az meuetefnek bevne
ert. Azert hagyä az vr iften. hog ez ba
15 ratot. az evrdegek aluan el vinneek. El
vivek ez baratot. az evrdegek es harmad
napyg tartak ev nalok. harmad nap
vtan meg hozak evtet az evrdegek. az ev
agyahoz jgen kemenyen meg oftorozvan

XI.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Quidam nimis frequenter risit, quomodo punitus est.

In quodam monasterio, in quo Sanctus Patricius fuit abbas, legitur, quemdam fuisse monachum, cuius sanctitati invidebant daemones. Sed quia nemo sine crimine est, hic solum vitium habebat, quod nimis cito et sine utili causa in risum perrumpebat; et quia secundum Dei culpa cum poena deleatur, huic poenae debeantur. Ideo permisit Deus, quod ipsum dormientem daemones apportarent, et quod per triduum detinuerunt eum; et postea ad lectum suum graviter vulneratum et flagellatum detulerunt.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. R. (Ridere) Exemplum XV. [Vö. Horváth PK]

es meg lephetven. Ez barát ennek vtanna. meg
 valla. hog ev nagy fok rettenetevs. chudalatos.
 es felelmes dolgokat latot. Ez barát ennek
 vtanna ele tylenevt eztendevt. de maga az ev fe
 5 beÿ femmÿnemev oruoffaggal megnem gÿogeht
 hatatanak. de mendenkoron vÿonnan es nÿlva
 alnak. Az ev febeÿkevzzvl nemelyek valanak
 egÿ vÿne melfegvek. Olvaftatÿk ez barátrol. hog
 gÿÿlbertos vgy mondot. hog ev gÿakorta tapogat
 10 ta ez fraternek febeÿÿt. es evnen kezevel temette
 el ez barátot. Ez barát mÿkoron lagÿa vala
 hog valakÿ kevnÿen meuet vala. auagÿ zer
 telen (erchevl) erkevlchel targÿa vala ev magat.
 tahat vgy mond vala. O ha te tudnad
 15 melÿ jgen nagy kent kel zenuedned ez meg
 felet erkevlcheert es hetfagos meueteffert.
 Netalam meg feddened magadat : : :
 Oh en zeretev atyamfyay mÿt mondhatonk
 az egÿeb nagy bevnekrevl. ha chak illÿen
 20 appro bevnekrevl meuetefrevl es illÿen
 nagy kenokat kel zenuednevnik. Melÿ ke
 noktvl mÿnket es oltalmazyô zent haromfag . . .

13. sor : *erchevl* szót a másoló áthúzat.

Qui confessus fuit se horrenda et stupenda et tremenda vidisse ; qui postea supervixit XV annos nec tunc eius vulnera potuerunt aliquo medicamine curari : sed semper recenti manebant et aperta ; quoque quaedam ad mensuram unius digiti profunda erant. Quidam Guilbertus, ut legitur, vulnera se saepe tactasse dixit, et eum suis manibus sepelisse testatus est. Dicitur autem vir, qui hoc viderat, quando videbat aliquem leviter ridentem vel incomposite se habentem, dicebat : O, si scires, quanta huic dissolutioni poena debetur, dissolutiones et mores incompósitos forsitan emendares.

*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[33.]

(15)

XII.

- Vala egy zerzetevs apacha. hogy mely apa
cha gyenyerevfegefb etket ezyk vala az egyeb
apachaknal. es bort. halat. hvft genyerufege
ben ezyk (ez) vala. lata ez apacha latafban.
5 hog az egyeb apachak az refectoriumban
azzv ottromba etket eeznek vala. Tahat
azzonyonk maria. nag fereggel el juue az
refectoriumban. (eg) es egy ezevft kalanhual
lyctariomot ad vala mynden apachanak. k///yt
10 tartnak vala az zent zvzek. kyk ev vele va
lanak. Mykoron azzonyonk maria jutot
volna ez tulaydonos eleiben. ky ez generevfe
ges etekel el vala. femmyt az menyey etekben
lyctaryomban neky nem ada monduan.
15 Nem veez te az en etkemben. mert tulay
donos vagy. Ezt latvan ez zerzetevs
apacha. az tulaydonoffagot el hagya. es
erdemle koftolny azzonyonk marianak
etkeet. mely etek mynden egyeb edeffeget
20 felylv mul vala . : . . Amen ihs

---

9. sor vége megcsönkítva.

Religiosa quaedam persona, quae lautius ceteris in vino, piscibus et quandoque carnibus vixit. Vidit in visione fratres in refectorio arida cibaria sumere. Tunc Beata Virgo Maria cum multo comitatu affuit, et cum aureo cochleari dedit de electuario, quod puellae tenebant singulis. Cumque venisset ad illam personam singularem nihil ei dedit dicens: Non habebis, quia singularis es. Ita persona haec videns, singularitatem deposuit et gustavit, quod omnem dulcedinem superavit.

*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. R. (Religiosus) Exemplum XIV. Címe: Religiosi debent esse contenti in cibo conventus. [Vö. Horváth PK]

A Discipulus szövege sokban eltér a magyartól, amely erősen bővíti a latint. Lehetséges, hogy a példa más latin szöveg alapján készült, — vagy a szigeti apácák fegyelmi állapota tette szükségessé a bővítéseket.

Férfiszerzetesekre vonatkozó változata: Caes. Heist. Dial. Mir. lib. VII. cap. 48. és Fragmenta libri VIII. miraculorum lib. III. exemplum 69. Heroltnál bővebb, de a magyarhoz nem kapcsolható. Ez lehet a példa ősforrása.

[34.]

(16)

XIII.

Nemevnemev zent (apatat) apat. zent atya.
 (meg)meg kerde. evt fraterektevl. kylenek
 kevzzvlek. mýnemev jozagos mýelkevdet
 volna kellemetevs. es mýkeppen vifelteek volna
 5 az ev eletevket. mýnek vtanna zerzetevffe let
 tenek volna. Monda az elfev frater. az
 zent atyanak. En ezenkeppen eltem. hog
 mynden napon. mynden en bevneýmet. en
 zvuemnek keferevfegeuel faýdalmaual gon
 10 doltam meg. es valamýt en az napon. az vr
 iftennek ellene tevtttem. olý jgen nagý tev
 redelmefleggel gyontam meg. mýnt ha
 ennekevm azon napon meg kellett volna
 halmom. Az mafodyk frater monda az zent
 15 atyanak. En mynden en jdevmet. keet
 rezre (oztomt) oztottam. egyk rezeet attam
 aýtatos jmadfagra. mýfýk rezeet attam.
 mukara es az fraterevknek zolgalatýara.
 valahol mentevl (kýfb) kýffeb zolgalatot tehet
 20 tem es. ezenkeppen mynden jdemet hýven
 kevltevttem el

Országos Széchényi Könyvtár

-
1. sor: *apatat* szót a másoló törölte.
 2. sor: *meg* pacás.
 16. sor: *oztomt* a másoló törlése.
 19. sor: *kysb* ua.

Quidam sanctus abbas quaesivit a quinque fratribus suis, quod sibi prae ceteris placuerunt virtutes, et vitam ipsorum qualiter vixissent, postquam religiosi facti essent. Primus dixit: Ego sic vixi, quod singulis diebus omnia peccata mea ita cum dolore cordis perpetravi, et quidquid contra Deum illa die egi cum tanta contritione confessus sum, quasi eadem die mori deberem. Secundus dixit: Omne tempus meum in duas partes divisi, unam orationum devotioni dedi, aliam laboribus et servitiis fratrum: ubicunq; potui in minimo sic et maximo fideliter expandi.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. V. (Virtutes) Exemplum XXVI. — Címe :
De virtutibus quinque fratrum. [Vö. Horváth PK] — Vö. Temesvári
Pelbárt, De Tempore 28. K.

[35.]

(17)

Az harmadik frater monda az zent atjána///k
En. ennen magamat attam tellyeffegél
jrgalmalfagnak es kevnjerevletnek my
elkevdetjre : (hu) vgý hog fjryak az fjrokka///l
5 es vigagyak az vigadokkal. Az negedyk
frater monda az zent atjanak. En myn
denkoron oda zerkeztettem magamat. hol
nagyob vtalatos dolog volt. es vgý byr
tam en magamat az zent zerzetben. hog
10 juthatneek az alazatoffagnak es bekeffegne///k
tevkelletevffegere. Az evtevdyk frater
monda az zent atjanak. En vgý eltem
hogý femmynemev embert megnem ban
(tom) tottam megnem zomorehtottam. Eng///e
15 met fem bantot. fem zomorehtot senky.
Ezeket halvan az zent atya. kere az vr
iftent. hog ev neky meg jelenteneje ezeke///t
zozat juue menyorzagbol az zent atjahoz

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

4. sor : *hu* szócskát a másoló törölte.
14. sor : *tom* ua.
Az 1., 4., 10., 14., és 17. sor végét a könyvkötő megcsönkította.

Tertius dixit: Ego dedi me totum operibus misericordiae et compassioni, ita ut flerem cum flentibus, gauderem cum gaudentibus. Quartus dixit: Ego me semper adiunxi, ubi despectus habebam et sic meipsum rexi, ut ad plenam humilitatem et patientiam pervenerim. Quintus dixit: Ego sic vixi, ut nullum hominem turbavi nec ab aliquo turbatus sum. Abbas sibi haec revelari petivit a Deo. Et vox de caelo venit

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[36.]

(18)

- mondvan. En adom magam. En hagyám maga
 mat meg lelny. En el adom el arulom magamat.
 Es hagyám magamat el vrozný. En hagyóm
 magamat embertevl meg gevzetny. Tahat az
 5 zent ez bezedevket megnem ertven. Imada az vr
 iftent hog evneký ez bezedevket nylvaban mage
 raznaýa meg. Tahat zozat juve menyörzagbol
 mondvan. En adom magamat az penyéntencia
 tartanak. En hagyóm magamat meg lelny
 10 jmadfagogban es atýafýaknak zolgalatýokban.
 En el (ed) adom el arulom annak enmagamat
 ký kevnýerevl ev kezelen. es ký vygad ev kev
 zelevel. En el hagyám magamat vrozný. az
 alazatos es meg vtalt (embertevl) embernek.
 15 En hagyóm enmagamat meg gevzetny. az olý
 embertevl ký fenkýt meg nem zomorehtot.
 hanem bekeffegben al. Tahat az zent atýa meg
 kerde hog ez evt jozagos myelkedetevk kezzevl
 mellýk job. zozat juve menyörzagbol mondvan.
 20 Az ýob jozagos myelkevdet. ký fenkýt meg nem
 zomorehtot megnem bantot. fem ev maga
 megnem zomorodot megnem bantatot. . . . ihs.

---

14. sor : *ed* szócskát a másoló törölte.

14. sor : *embertevl* ua.

dicens : Ego do me ; ego permitto me invenire ; vendo me ;
ego permitto me furari ; ego permitto me ab homine superari.
Tunc abbas non intelligens oravit sibi manifestius illa declarari.
Tunc vox de caelo venit dicens : Ego do me poenitenti ; ego
permitto me in orationibus et laboribus fratrum invenire ;
ego vendo me illi, qui proximis compatitur et congaudet ;
ego permitto me furari ab humili et despecto ; et ego permitto
me superari ab homine, qui nullum conturbat, sed stat in pace.
Tunc abbas quaesivit, quis melior esset inter illos. Tunc vox
de caelo venit dicens : Qui nullum turbavit, nec turbatus est.

*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[37.]

(19)

XIV.

Valanak harom remetek. kÿk mÿkoron ker
 dezkevdnenek evnen kevdtevk ÷ozagos myelke
 detevkrevl. monda az egÿk remete. En mÿn
 denkoron tevb bozzöfagos keuanahnok az vr
 5 iftennek zerelmeert. hognem mÿnd menÿ boz
 zvlag en ream ju. Az mafÿk remete monda
 En az vr iftennek zerelmeert az engem jtÿl///ev
 ember foia megnem jtÿltem. Meg kerdek evte///t
 myre nem jtÿlte. felele. harom okaert (me) nem
 10 jtÿltem. Elezzer azert. mert lelevm magamat
 gonozbnak aznal kÿ en ellenevm zolt. Mafod
 zer azert mert lenkÿ nem gondol az en bezedevm
 mel. es nem hÿznek ennekevm. mÿkoron en
 az en rolam gonozvl zolorvl. zolok. A harma///d
 15 zer azert. mert az kÿ engemet meg zomor///c
 tot meg bantot. ha ma gonoz. holnapon ÷///ob
 lehet en nalamnal. Az harmadÿk remete
 monda. En azt zeretevm kÿ engemet jnkab
 zeret. hognem (evnenga) evnen magat. Mÿ
 20 koron kerdenek evtevele. ky volna az kÿ evtet
 jnkab zeretÿ hognem evnen magat. felele

9., 19. sor: *me* és *evnenga* szócskát a másoló törölte.
 A 7., 8., 14., 15. és 16. sort a könyvkötő megcsönkította.

Erant tres heremitae, qui cum quaererentur inter se de virtutibus, dixit unus, quod propter dilectionem Dei plus semper desidero turbari, quam mihi turbatores eveniant. Alter dixit, quod per dilectionem Dei numquam me iudicantem iudicavi. Et requisitus, cur omitteret, dixit: Propter tres causas: primo, quia invenio me esse peiorem, quam ipse, qui locutus est. Secundo, quia nullus curat mea verba et non credunt mihi, dum de me male loquenti loquor. Tertio, si hodie malus est, quis mihi hodie infert molestiam, cras potest esse melior, quam ego. Tertius dixit: plus me quam se diligentem diligo. Et dum quaererent, quis ille esset, qui plus te quam se diligit, dixit:

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. V. (Virtutes) Exemplum XXVIII. — Cime :
De virtutibus trium heremitarum. [Vö. Horváth PK]

[38.]

(20)

az remete. ihs az ky engemet zeret hognem
evnen magat. ky en erettem ev menyey zent
atyat. es menyey orzagat el hagyta. az ev
teftet ada kenokra. (oha) olyha engevmet tar
5 tana tudna dragabnak evmaganal . . . ihs maria.

Olvastatyk az pogan bevlcnekrevl. hog jgen zeret
teek az veztegeeg tartaft

XV.

Valanak harom pogan bevlcnek. kyk meg ker
detenek myre hog ezenkeppen zeretneyek az vez
10 tegteg tartaft. felelven az elsev poganbevlc
Socrates monda. mykoron zoltam gyakorta
meg bantam. De valamykoron nem zoltam
foha megnem bantam. Az mafodyk belc
vgy monda. egy bolond fem halgathat vezteg.
15 Az harmadyk bevlc vgy monda. Egy zaat
es keet fevleket vettevnk az természetevl.
olyha azt mondanaia. hog fokakat kel
hallanonk. es kevefet zolnonk . . . —
A m e n i h s m a r i a

A felső lapszélén a másoltató (későbbi kéz) tollpróbája : fisoror for

Jesus, qui propter me patrem et regnum contempsit, corpus dedit poenis, quasi nihil charius sibi haberet.

*

Philosophi dilexerunt taciturnitatem.

Tres philosophi interrogati, qualiter sic taciturnitatem amarent. Respondens primus, scilicet Socrates, dixit: Loqui me saepe paenituit, tacuisse nunquam. Secundus philosophus dixit: Nullus stultus tacere potest. Tertius philosophus dixit: Os unum et aures duas a natura recipimus, quasi diceret: multa debemus audire, pauca vero loqui.

*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. L. (Loqui) Exemplum XVIII. [Vö. Horváth PK]

[39.]

(21)

Olvaftatýk egý pelda az zent agýaknak eletevken
 Az haragoffag ellen. Egý nemevnemev zent atýa
 kerde ýfaac apattvl. hog mýre feelnenek evtelve
 jllýen jgen az evrdevgek. felele jfaac apat. Mý
 5 tevl fogva en barat vagýok. En meg zerzevttem
 azt en elevttem allaný. hog az haragoffag az en
 torkomnak kývevle foha ký ne menýen. Ennek
 okaert felnek entevlem az evrdegegek. mert az
 haragos embertevl nem felnek az erdegek. ha
 10 nem az bekeffeges embertevl . . . . ihs

XVI.

Efmeg olvaftatýk mas pelda az haragrol.
 Vala egý zent atýa. kynek vala neve ýllarýon apa///t
 ez jllarýon apat mene meg latogatný nemev
 nemev pýfpeket. Ez pífpek fogada ez zent atýat
 15 nagy zeretettel. es ada evneký enny madar huft
 Monda az zent atýa az pífpeknek. Mýtevlfogv///a
 az zent zerzetnek ruhayat fel vevttem. attvlfogva
 foha huft nem evttem. Monda az pífpek. Mý
 tevlfogva az pífpeklegnek ruhayat fel vevttem
 20 nem hattam el alonný az embert ký engem
 meg bantot. fem en el nem aluttam. ha
 valakyt en meg bantottam. mýgnem meg

XVII.

Országos Széchényi Könyvtár

A 12. és 16. sor végét a könyvkötő meggesonkította. „Soro frosina” megjegyzés a másolatától a felső lapszélén.

Interrogavit quidam fratrum abbatem Isidorum, seniore
Scythi, dicens : Quare te sic fortiter daemones timent? Dixit
ei senex : Ex quo factus sum monachus, studeo ne permittam
iracundiam usque ad fauces meas ascendere.

*

Abbas Hilarion cum visitasset quemdam episcopum, qui
obtulit ei in mensam ferculum de avibus. Cui abbas : Postquam
hunc habitum suscepi : carnes nunquam interim comedi. Et
dixit ei episcopus : Ex quo habitum suscepi, non dimisi aliquem
dormire, qui haberet aliquod adversus me, nec ego dormivi
habens aliquod adversus aliquem.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: A magyar szöveg a Vitae Patrumot jelöli forrásnak s ott meg is
található : Migne, PL. 73. 867.

A Migne-féle szövegben az apát neve „Isidorus senior Scythi”,
de Ruffinusnál (a Migne-kiadás jegyzete : „nomine Isaac” Ruff.
lib. III. n. 89) Izsák néven szerepel. A magyar szöveg tehát nyilván
Ruffinus szövegformájára vezethető vissza.

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. I. (Indulgentia) Exemplum XXI. — Címe :
Ante occasus solis reconciliare debemus fratribus. (Vö. Horváth PK)

A példa megvan a Vitae Patrumban is, a magyartól és Herolttól
kissé eltérő formában : Migne, PL. 73.865.

engezteltem evtet. Monda az zent atya. bochas
ennekevm zent atyam pifpek. mert az te eletevd
job az en eletevmnel. ihs maria.: —

- Efmeeg olvaftatyk egy pelda az haragrul gyvlevfegrel **XVIII.**
- ⁵ Vala egy kazdag embernek. egy leanya. mely lean
nak ev vetekevdefeet haragyat gyvlevfeget. aleeg
tavoztathagya vala el vala mely ember. hanem
mynden emberrel vetekevdyk vala haragozyk vala
gyvlevly vala. Mykoron ez lean meg holt volna
¹⁰ el temetek evtet az cynterionban. reggel leven
mykoron nepek az egy(hazhon)hazhoz mennenek.
latak hog az leannak ferebevl nagy fevft jv
vala ky. mykeppen kemenchebevl. Annak okaert
akaranak ez dolognak ez chudanak vegere menny.
¹⁵ fevl nytak az feert. es leleek az leannak ev teft
nek fevlfev rezet. az az. zvuert. epejet.nylveet.
es kezet. tevznek myatta meg emeztetven. mely
tagoknak myatta vetkezet vala. azon tagogba
gevtretyk vala es. Az ev teftenek alfo reze kedeg
²⁰ kevlevketevl fogva oda ala jlletlen meg marada
az tevztevl. az z ev zevzelegenek byzonfagara.
ihs. Maria. johannes.

11. sor: *egyhazhon* szóból a *hazhon-t* a másoló húzta ki.

nisi pacificarem. Cui abbas : Ignosce mihi pater, quia tua conversatio maior est mea. Hoc in vita patrum.

*

Herolt, i. m. cap. de lit. I (Ira)
Exemplum XXVIII.

Media pars puellae combusta est propter iracundiam.

Puella quaedam fuit divitis filia ita iracunda, ita ut vir aliquis rixas eius et odia evadere posset. Tandem mortua in atria ecclesiae sepulta est. Et mane venientes ad ecclesiam, viderunt tumbam eius ad instar fornacis fumum eructantem. Unde videre volentes ad hoc, protenderent, terram eiciunt, et ecce medietatem corporis eius ad instar fornacis fumum eructantem; unde exterriti et videre volentes quid hoc protenderet, terram eicimus, et ecce, medietatem corporis superiorem ignis consumpserat, inferior vero pars ab umbilico et deinceps illaesa apparuit...

Caesarius, Dialogus Miraculorum.
lib. IV. cap. 22.

„... Dicam vobis rem terribilem, quae in meis temporibus in villa mea contingit: Erat ibi puella quaedam bene nata, et divitum filia, sed ita iracunda, ita contentiosa atque clamosa, ut ubicunque esset, sive in domo sive in ecclesia, ibi rixas suscicaret, et beatum se indicaret, qui evadere posset flagellum linguae illius. Tandem defuncta est et in atrio ecclesiae sepulta. Mane venientes ad ecclesiam vidimus tumbam eius ad instar fornacis fumum eructantem; unde exterriti et videre volentes quid hoc protenderet, terram eicimus, et ecce, medietatem corporis superiorem ignis consumpserat, inferior vero pars ab umbilico et deinceps illaesa apparuit...”

„... Voluit Deus in eius corpore ostendere, quantum ei placeret virtus castimoniae, et quantum abhorreret vitium iracundiae: quia virgo fuit, castitatis gratia crura eius cum femoribus illaesa servavit; et quia nimia iracunda erat, fel, cor, linguam, manum, cum suis sedibus ignis devoravit.”

*

Megjegyzés: A magyar és a két latin szöveg összevetéséből kitűnik, hogy a magyar nyilván a két latin között áll. Herolthoz is bizonyára több lemásolás és változtatás után jutott el Caesarius története.

[41.]

(23)

XIX.

Vala egy nemevnemev veen zent atya, hogý
ky fekevt vala nagy nehez korlagban tyzenkeet
eztendeýg. Ez veen zent atyanak zolgal vala
egy jffýv frater. De maga ez veen zent
5 atya mykoron latnaýa ev nagy munkaját
ez jffýv fraternek es zolgalagýat. soha az
veen zent atya, az jffýv fraternek mynd
az tyzenket eztendeýg sem monda chak egy
edes bezedevt es mynd enne nagy lok zolga
10 latyaert es. Mykoron jmmar ez veen zent
atya meg akarna halny. es ev kevrnyvle
evlnenek az egyeb zent atyak. kezeet foga
az veen zent atya, az jffýv fraternek. es
haromzer monda neký. Idvezevlteffel. jd
15 vezevlteffel. jdvezevlteffel. es ada evtet az
veneknek mondvan. Angal ez frater. hogý
ennekevm beteglevnek ez enne eztende(gy)ýg.
sem entevlem edes bezedevt nem hallot.
Azert ennekevm nagy bekeffeggel zolgalt . . .

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Quidam frater per duodecim annos cuidam seni infirmanti fecit obsequium. Senex tunc cum vidisset eum laborantem, nunquam illi sermonem placitum locutus est. Cum iam anima transiret de corpore consententibus aliis, tenuit manum eius, et ter dixit ei: „salveris”; et tradit eum senibus dicens: Iste angelus est, qui tot annis mihi infirmanti servivit: nec tunc bonum sermonem a me audiens mihi fecit obsequium. Haec in vita patrum.

*

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. I (Infirmitas) Exemplum XXIX. Címe :
Quidam duodecim annos servivit infirmo, nunquam dulce verbum
fuit sibi locutus. [Vö. Horváth PK].

A példa *nevekkel* megvan a Vitae Patrumban: Migne, PL. 73. 1041.:
„Johannes minor Thaebaeus, discipulus abbatis Ammonis, duodecim annis
ipsi seni infirmanti fecit obsequium; senex tamen cum vidisset eum labo-
rantem, nunquam illi sermonem blandum aut placitum locutus est (Ruff.,
lib. III. n. 155.; Pelag., libell. XVI. n. 4.). Cum autem de hoc mundo trans-
iret, sedentibus aliis senibus, tenuit manus eius, et dixit ei tertio: Salveris,
salveris, salveris. Et tradidit illum senibus dicens: Ille non homo, sed
angelus est, qui tot annis mihi infirmanti serviens, nec bonum sermonem
audiens, fecit tamen obsequium cum magna patientia.”

[42.]

(24)

XX.

Olvaftatýk egý pelda. Vala jerufalemben egy pa
triarcha. es ez vala jgen jgazfag zeretev. vg hog
az jgafert nemelyek evtet az ev alatta valok kezzvl
gyvlevlyk vala. Annak okaert ev rea hamys bevnt
5 kevltenek. annak fevlette hytekkel erevfehtek. Az
elfev meg efkevek es vg monda ha vgý nýnchen
mynt en mondom. tuz mýa vezzek el. mert nem
kevnýen hýznek vala nekýk az patriarchanak
meltofagos eletjert. Az malyk monda ha vgý
10 nýnchen mynt mondom. az kyral korfaga juýen
en ream. az kyralyon kedeg vala farkas feb. Az
harmadyk monda. ha vgý nýnchen. ký apagyon
keet lato zemem. ky mynt ezenkeppen be telýek
mert az elfev hamýs tano. mynd ev hazaual.
15 nemzeteuel. zolgayval. jozagaual. evzve legottan
meg ege. Az malyk tano talpatvl fogva
teteyg az farkas febtevl meg emezteteek. Az har
madyk tano ez rettenetevs dolgót halvan
az ev tarfyrul. az ev bevnet meg valla.
20 Annak okaert aznagy fyralmak myatta
kýt tezen vala ez dologert. keet lato zeme
ky apada mert nem lata tevbbe vele . : . ihs.

Legitur in historia ecclesiastica, quod quidam patriarcha fuit Hierosolymis iustissimus, ita quod propter rigorem iustitiae a quibusdam subditis odiebatur. Unde imposuerunt sibi falsa crimina, quae etiam insuper iuramento firmaverunt ita, quod nisi ita esset, primus dixit, igne peream; — quia non facilliter credebant eis homines propter excellentiam vitae ipsius patriarchae. Secundus dixit: morbo regio ledar. Tertius dixit: Oculos perdam. Quod totus sic eventi propter peccatum periurii factum contra infantem. Nam primus testis falsus cum omni domo, sua progenie et familia ac rebus mox exurit. Secundus a pedibus usque ad caput consumitur. Tertius talia audiens timens factum revelavit. Ideo pro nimio luctu oculos perdidit.

*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. I. (Iurare falsum) Exemplum LX. — Címe: Infamantes iustum cum iuramentis quomodo puniti sunt. [Vö. Horváth PK.]

Herolt utalása — legitur in historia ecclesiastica — Eusebius munkájára vonatkozik, ahol a történet magva megvan: Migne, PG. 20, 542.: „Huius temporibus Narcissus . . . maxima vero ob praesentem vindictam, qua Deus calumniatores illius afficere dignatus fuerat.”

It zol az iras az zerzetevffevkrevl. kÿk tunÿan mongÿak
 az ev zolofmaÿokat. kyre tartoznanak ev regulaÿok
 zerent. kyrevl illÿen chudalatos pelda olvaftatÿk.
 <ezis hoza ualo ezt is Lekel irnya.>

- 5 Valanak ket doctorok. Mÿkoron ez keet doctorok
 az tanolfagnak helerevl. az ev hazayokban teertenek
 volna. Es hog jmmar mennenek az vton. juta
 nak egÿ nagÿ erdevben. Es mykoron el eftvelevdevt
 volna. felnek vala ez keet doctorok hog evket vadak
 10 megne zaggatnaÿak. Azert jmadfagra adak ev ma
 gokat. hog az hatalmas vr iften evket meg men
 teneÿe zernÿv halatvl. Tahat jme latanak tavol
 valo fevlden hozÿaÿok. egÿ clafstromot. Es ez keet
 doctorok az clafstromhoz tartanak. Mykoron jutottak
 15 volna az clafstrom capuÿara. kezdenek chergetnÿ
 az clafstromnak capuÿyan. Es az clafstromnak feyedel
 me hozÿaÿok juue. es be fogada evket jgen ev
 revmelt. Es az feiedelm ada evnekÿk etelt. es
 italt. es nyvgolmat. Mykoron jutottak volna
 20 eÿfelÿre fel kelenek az clafstromnak barátÿ es me
 nenek az veternyere. Az egyk doctornak es. zo
 kafa vala hog eÿfelenek jdeyen nag aytatoffagal
 az ev zolofmayat meg mongÿa vala. Myko

XXI.

A 4. sor későbbi kéztől eredő betoldás.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

— A tunyán zsolozsmázó szerzetesek csudálatos példájának közvetlen forrását nem ismerjük. A magyar szerkezet annyira egységes, mondhatni irodalmi tudatossággal összeállított, hogy megkoekázthatjuk a feltevést: a példairodalomban közismert misztikus keret felhasználásával ebben a logikus formában először magyarul íródott. Lehet, hogy éppen az az alkotója, aki a kódexben nem sokkal e történet után következő egészen magyaros verses tízparancsolatot stb. dolgozta át magyarra. (A Nagyszombati és Érsekújvári kódex ugyancsak elmondja az esetet; — a szövegek összevetéséből azonban kitűnik, hogy a Példák könyve szövege a legrégebb és legteljesebb.) (Nagyszombati-kódex 393—397. NyTár. III. 127—128. — Érsekújvári kódex 161—163. NyTár. IX. 136—137.)

A történet alighanem legősibb fogalmazása Jacques de Vitry-nél fordul elő (Die Exempla aus den Sermones feriales et communes des Jakob von Vitry. Herausg. v. Joseph Greven. Heidelberg, 1914. 3—5. — Sammlung mittellateinischer Texte, herausg. v. Alfons Hilka. Bd. 9.). Ám a magyarban a szereplők purgatóriumban szenvedő lelkek, a latinban ördögök; a magyarban két doktor kerül az erdő mélyén elrejtett szellemklastromba — a latinban ciszterci apát és kísérete; mindkét szövegben szó van vendég-

ron be ment volna az doctor az egyházba. lata tehát az barátok keetele allottanak az karban. mykép pen zokafok zerzetevffeveknek. Es nagy fyralmas zoual chak ezt mongyak vala az barátok. o vr iften

5 myre hagyal el engemet. Maas fevel meg azt mongyak az karban. o vr iften myre hagyal el engemet. Es az gyergya ky ev elevttek eg vala. chak aleg eg vala. Meg rettene ezeken az doctor. es kymene az egyházból. es fel kevte az ev tarfat.

10 es mynd ketten bemenenek az egyházban. Meg latak ez dolgot. es haljak vala ez felyvl meg mondot jgyket mondanj mondván. o vr iften myre hagyal el engemet. es jgen chudalkoznak vala rajta. Mykoron jmmar meg virradot

15 volna. mondanak az doctorok az clastromnak feyedelmének. Kerevnk tegedet zeretev atjank hog hyva fdbbe az barátokat mynd. mert jme egykevnk predicaciot tezen nekjk. Monda az feiedelm evre vmeft tezem vraym.

20 Mykoron be gyvlték volna az barátok. El kezde az eggjk doctor az predicacyot jmez jgyken. Zolgallyatok vrnak nagy vigaffagban.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

látásról, de a magyar szerint a doktorok esznek az eléjük tett ételekből, a latin szerint azonban saját útleledelüket szedik elő a vendégek. Közelebbi rokonságot talán csak az mutat, hogy a „szellemszerzetesek” egyenkint vonulnak ki a zsolozsmázás helyéről — igaz, hogy a magyar szerint a doktor az imádság helyes módjáról beszél nekik, a latin szerint viszont az apát az angyali rendek hierarchiáját adja elő.

A történet ferences jellegű változata több helyen megtalálható:

Livarius Oliger, Liber Exemplorum Fratrum Minorum saeculi XIII. (excerpta e Cod. Ottobon. lat. 522.) Antonianum. 2. (1927) 260—261.

Chronica XXIV. Generalium ordinis minorum cum pluribus appendicibus inter quas excellit hucusque ineditus Liber de laudibus S. Francisci Fr. Bernardi A. Bessa. — Analecta Franciscana. III. (1897) 299—300. Más változat hasonló keretben uo. 436.

[45.]

(27)

Es mykoron az doctor nagy edeffegel predicallana
az barátoknak. Tahat az barátok egyenkent. kÿ kÿ
mynd nagy fyralfal kÿmegÿen vala az egyhaz aÿtaÿa///n
Es chak az feyedelm marada meg evmaga. Ezeket
5 latvan az doctorok enneles jncab chodalkodnak vala
ez dolgon. Monda az feyedelm az doctoroknak.
Uraym ne a lehetok azt. hog jt maftan claftrum
volna. auagy my eleuen emberek volnank. De
jme ma nektevk az vr iften jgen nagy chodat
10 jelentevt meg. Mert regen jt claftrum vala. es
mynd ez barátok kyket lattatok. jt laktanak.
es en evnekÿk feyedelmek voltam. Es mÿ az mÿ
regulank zerent valo zolofmat. tunÿan. reften
es aytatlan mongyvk vala meg. De jme az aldot
15 vr iften. nem vete<t> mynket pokolra. es elnem kar
hoztat<ot> erette. az ev nagy jrgalmaffaga zerent.
De jt vagyon mÿnekevnk kenonk mynd addeg.
mÿgnem meg tyztulonk az mÿ fogyatkozafonkbo///1
Ennek ev byzonfagara jme en tyteket kÿ keferlek
20 az capun. es en magam beterevk az capun.
legottan touabba nem lagÿatok az claftrumot.
hanem chak nagy langas fevftet. Ezek meg
leueen. ky kefere az doctorokat az feyedelm az cap///un

A 15. sor *vetet* szavának második t-je és a 16. sor (kar)hoztatot szavának
utolsó két betűje későbbi kéz javítása.

A 3., 18. és 23. sor vége megcsönkítva.

— A közös keret : szerzetesek indulnak útnak, éjjel eltévednek a sötét erdőben, szellemkolostort találnak stb. Az első és második történetben az útrakelés oka a gárdián parancsa, hogy egy haldokló nemeset meglátogassanak, a harmadikban egy novíciust visz át mestere az egyik kolostorból a másikba, útközben megéheznek, megtalálják a szellemkolostort és jólaknak ; — érezhető a ferences jelleg : Isten még csodálatos úton is táplálja a szegénységet oly nagyra tartó barátokat. — Mindegyik történetben előfordul a zsolozsma utáni prédikáció motívuma csak a beszéd tartalma más és más ; — nyilván az, amit a történet felhasználásának alkalma legjobban megkívánt.

Figyelemre méltó, hogy a ferences történetben már megvan a két személy, csak még nem doktorok, akik a tanulás helyéről indultak útnak. — A domonkosok számára már ez az indoklás lenne kézenfekvőbb : ők ugyanis a tudomány igazi kedvelői. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy az idézett helyeken a ferences történeteket megelőzően ill. követően előfordul több olyan utazási keretbe állított példa, amelyben a testvérek *Párisból* indulnak útnak. Párizs és az egyházi tudomány pedig a középkorban egyet jelent ; — különösen a domonkosok számára!

A történet tartalmi magva — hogy ti. a tünán zsolozsmázó szerzetesek a purgatóriumban megszenvednek hanyagságukért — szintén előfordul a ferences krónikában (i. m. 346). A zsolozsmázó szerzetesek között megjelenik az elhúnyt fráter és így szól : „Ego sum quidam frater defunctus, qui in isto choro frequenter male divinum officium recitavi, et ideo hic facere meum purgatorium fui a districto Iudice condemnatus, sed ora pro me, supplico et ab ipsis poenis, quas patior, citius liberabor.” — A magyar történet összeállítására tehát megvolt minden szükséges tartalmi és formai anyag! (A példának egy változata megtalálható még Stephanus de Bourbonnál (Anecdotes historiques, ed. Lecoy de la Marche, Paris. 1877. 75. s.), amely szintén ciszterciákról tárgyal.

- es be tere evmaga az feyedelm az capun. legottan
 ev elevlek el enezcek az claftrum kyt elevb latnak
 vala. Es latanak az claftrum helyen. nagy lan
 gas fevitet. Es az langas fevitbevl jllÿen zozat
 5 jvualakÿ mondvan. jaÿ mÿnekevnk. hog mÿ
 nem zolgaltonk az mÿ terevmttev iftenevknkek
 garfan es vigan. Ezeket latvan es halvan az keet
 doctorok. nagÿ halat adanak az vr iftennek. hog
 jllÿen nagÿ chudat mutatot volna meg evnekÿk.
 10 Mert ez velagban elenek. mendeneket erre ta
 nehtnak vala. hog az ev zerzet zolofmajÿokat aÿ
 tatoffagal meg fÿzetneÿek az vr iftennek. Valÿon
 mÿ lezen en iftenem azoknak. kÿk nem hog chak
 aÿtatlan mongÿak meg regula zerent valo zolof
 15 majÿokat. De jnkab haragoffagnak. es dagalyof
 fagnak mÿatta el hagÿak ev zolofmajÿokat.
 bÿzonyaual egÿebet nem mondhatonk. hanem
 chak az zent agoftonnak mondafat. holot ezt
 mongÿa. Atkozot ember az. kÿ az vr iftennek
 20 zolgalatÿat tunÿan. reften. es gonozvl teÿÿ.
 Ezt zent agofton doctor mongÿa. <it vege vagyon>

Ezt irtak vrnak eztendeveben. Ezer evtzaz tÿz
 eztendeveben. Ezen eztendeveben kezteek chynalnÿ
 boltoznÿ az egyhazbelÿ fanctuaromot. . . .

A 21. sor *it vege vagyon* figyelmeztetése későbbi kéztől ered.

[47.]

(29)

{terdeet. es erze ev magat meg kevnyebevltnek.
 ezeknek vtanna fel ferkene almabol jgen chodal
 kozyk vala azon hog hol volna ev. es hog kevnje
 ben volna. Monda ez beteg az ev felefelegnek es
 5 fyaynak. hol vagyok en maftan. mondanak
 neký. az te hazadba vagý te maftan. monda
 ez beteg el vittetek volte engemet valamely
 helre. mondanak evk. nem vitevk. Tahat
 ez beteg mynd meg monda evnekyk valamýt
 10 latot vala. es kere evket hog el vinneek evtet
 zekeren az koporfohoz. Mykoron ez beteget el
 hoztak volna az koporfohoz. es jllette volna az
 koporfot. legottan meg gyogula. es halat ad
 van vr iftennek es zent margyt azzonnak
 15 laban mene hazahoz. Ezeknek vtanna egýne
 hany eztendeu el mulvan. ezen embernek ze
 me jge faya. vghog embereket e nem efmerhet
 valameg. fogadaft tevn zent margyt azzonnak
 hogha evtet meg gyogehgýa. tahat az ev týz
 20 teflegere eztendeýg mynden zerdet meg bevhteln
 Ez fogadas vtan meg gyogvla az ev zeme : : . — }

OSZK
 Országos Széchényi Könyvtár

* A lapot későbbi kéz többszörösen átlósan áthúzta, mivel ez a lap a Margit-legendához tartozik.

... Quodque virgo ipsa dulciter eidem apparens et ipsius genua suis sanctis manibus palpabat et ad tactum eius convalescebat de infirmitate fortisque fiebat. *Excitatus a somno* propter vehementem impressionem visionis et experientiam sensibilem inchoate sanitatis, stupebat et *mirabatur, ubi esset*; et circospeciens per domum, *vocavit uxorem et filios et interrogavit eos dicens: „Ubi sum ego?”* At illi responderunt: „*Domine vos estis in domo vestra.*” Ille subjunxit: „*Fui ego portatus ad aliquem locum?”* Responderunt: „*Non.*” Tunc exposuit illis *totam seriem visionis, rogans, ut ad sepulchrum Sanctae Virginis portaretur.* Cum autem illa die portare distulissent, nocte sequenti Beata Margarita iterum eidem apparuit et ipsum tetigit ac dulciter manibus impulit dicens: „*Surge, quid facis miser? Surge, vade ad sepulchrum et sanaberis!*” Ille ex iterata visione certificatus, confortatus ac semiplene sanatus, uxor, filiis et amicis iterata visionis seriem enarravit. Et confestim ab illis congratulantibus in vigilia exaltationis sanctae crucis fuit in curru ad insulam deportatus et applicuit ad domum sororis suae, quae in insula morabatur. Die vero sequenti mane ante missam duo viri de domo sororis *portaverunt eum ad sepulchrum sanctae virginis et offerebant ei paraliticum iacentem in lecto. Quamcito vero sepulchrum tetigit, incontinenti perfectissime sanatus fuit.* (Nápolyi legenda II. 41., Gombos, Catal. III. nr. 5044.)

Petrucchius . . . vir nobilis de Catha diocesis Ariensis *habuit infirmitatem gravem in oculis* per tres menses et tantas patiebatur nebulas oculorum, *ut homines cognoscere non valeret. Promisit in corde suo, quod ad honorem Sanctae Margaretae omni quarta feria usque ad annum continue ieiunaret, si eum ab illa passione curaret. Emissio voto fuit statim totaliter liberatus.*

(u. a. II. 30.)

A Kátai Petrik gyógyulását tárgyaló csonkaszövegű elbeszélés ismerős a Margit-legendából is, mégpedig két változatban (173—175. ; 192—194.). Az első Marcellus legendájának bolognai változatán alapul [Quedam legenda beatae Margaritae de Ungaria Ordinis Praedicatorum c. „A” jelzésű kéziratot (1346—1398.) *Bölte Kornél* nyomán (Szt. István Ak. Böles. és Hittud. Oszt. Felolvasásai. III. (1937. 17—43.) kiadta *Gombos*, (Catalogus III. nr. 4322)]; a második Iregi Miklós vallomásának szövegén (Veszprémi Oklevéltár I. nr. LXXV. 334—335. lap.) alapul. *Volf* túloz a lapok összekeverésére vonatkozólag: a vízjelekből nyilvánvaló, hogy csupán az összetartozó 15. és 16. levelet keverte Ráskay a Margit-legendá papíryanagából a Péládák Könyvébe. *Lovas Elemér* (Árpádházi Boldog Margit első életrajzána írója — Marcellus, A Pannonhalmi Főapátsági Főiskola 1940/41-i évkönyve. Pannonhalma. 1941. 37. lap.) szerint a Péládák Könyve szövege egy ma már elveszett vallomásra épül. Véleménye szerint nem a Margit-

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

legenda számára íródott: indokolatlannak tartja, hogy a két változaton kívül a csodának még ezt a harmadik változatát is belefoglalták volna a Margit-legendába. *Horváth Cyrill*: (A Margit-legendáról, ItK. 16 (1906) 467—468.) összevetéséből egészen világos, hogy szövegünk szorosan kapcsolódik a Nápolyi-legenda (*Gombos*, Catalogus I. nr. 5044.) fogalmazásához, bár annál lényegesen rövidebb. Bizonyosra vehetjük, hogy a magyar Margit-legenda latin előzménye tudatos szerkesztés eredménye, szerzője az első elveszett tanúkihallgatások adatait felhasználó, Marcellus által szerkesztett Vita alapján dolgozott, a második jegyzőkönyv adatait is bőven felhasználta, sőt későbbi — legendáris — elemekkel is bővítette munkáját. A jegyzőkönyvben jelenleg két tanú vallomása szól Kátai Petrik csodás gyógyulásáról. A kihallgatott tanúk által megnevezett Nicolaus de Catha, Joannes de Pest, Ursula és leánya feltételezhető vallomása elveszett: ezekben sejt-hetjük szövegünk közvetlen forrását.

*Otuafatijk egy pelda arrol, hog mely vezedel
mes legen zerzetes embernek hamijs marhat
vennij valakijtv. es vele elnij . . . : —*

- Vala egy zent atya. kynek vala neue furfeos.
 5 ez zent atya mykoron volna halanak jdeen
 es az ev lelke kyment volna az ev teftebevl
 es ment volna az jgaz byronak elejben.
 Az (be) pokolbely evrdevgek vadolyak vala ez
 zent furfeoft vr iftennek elevtte. De nem
 10 lelnek vala femmij bejnt kyt ez zent atya
 nak zemeben vetheffenek. hanem chak
 azt. hog nemjkor vevt vala egy kaapat.
 nemelij vfuras kerefkevdev kalmartvl.
 De mykoron iftennek angelij jmattanak
 15 volna ez zent atyaert. meg zerze engede.
 az vr iften hog ez zent atyanak lelke. (f)
 efmeg meg teerne az ev teftehez. es ez
 bynrevl hog el vevtte volt az kaapat pe
 nytenciat tartana. Annak okaert az
 20 eggjyk evrdeg meg haraguek az vfuraf
 nak lelkere. ky ev uelek az kenban vala

Az első három sor piros az eredetiben.

8. sor: *be* szócskát a másoló törölte.

16. sor végén *f* törölve.

Quidam accepit capam ab usurario, quomodo punitus est.

Cum anima Beati Fursei egressa esset de corpore, daemones eum ante tribunal iudicis accusabant, sed non inveniebant, quod ei obicerent, nisi quod aliquando cappam a quodam fenestratore receperat. Sed angelis sanctis orationibus pro ipso decrevit Dominus, ut anima ad corpus rediret et paenitentiam ageret. Unde unus daemon iratus, animam

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. U. (Usura) Exemplum XLIII. [Vö. Horváth PK]

Furseus úgy látszik, ismert szent a középkorban, mert története többfelé megtalálható: így a Legenda Aureában (i. m. 639.), Temesvári Pelbártnál (De tempore 22 &), aki Beda Historia Anglorum-ából merített, és sok más kéziratban. (Vö. Exempla aus Handschriften des Mittelalters herausg. von Joseph Klapper. Heidelberg 1911. Sammlung mittelalt. Texte. Bd. 2.)

[49.]

(31)

es hagehta ez karhozot lelket zent furfeofra.
kybevl ez zent furfeos anne keent zenuede.
hog mynek vtanna feltamada zent furfeos
meg lattateek az ev orchayan. az pokolbelj
5 evrek tevzzel meg gyvlatot vfuras karho
zot leleknek meg egetefe. Jollehet hognem
hÿzÿvk hog ez zent atÿa tutta volna. hog
az kaapa vforabol valo volt. De meg kel
let volna tudnÿa. myert kedeg megnem
10 tutta. annak okaert jgen erevffen meg
kenzatek. Annak okaert az tudatlanfag
megnem ment embert iftennek elevtte . . .

Dÿcheretevs az ember iftennek elevtte. kÿ vranak **XXIII.**
iftenenek tugÿa akaratyat. XV. Melÿet megnem tud
15 hatonk. es nem jduezevlhetevnk. ha megnem tano
lÿvk. az tÿz parancholatokat kÿt kÿ ada vr iften moÿfes
prophetanak

Egÿ iftent hÿg. heÿaban neucet ne emlehed. jnnepet

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

a quo cappam receperat in eius faciem proiecit. Unde postquam fuerat suscitatus, apparuit in facie eius exustio ex anima feneratoris igne gehennae succensa. Nec tunc creditur sanctum virum scivisse illam cappam fuisse fenore acquisita, sed inquirere debuit. Hoc Arnol.

*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A XXIII. szövegösszetétel latin versekre utaló, de a feldolgozás formájában önálló utakon járó szabad átköltésnek tekintjük. Valószínű, hogy a verseket a kapitulumban — esetleg a hívek a templomban — hangosan imádkozták. (a középkorban a tízparancsolatot is imádkozták!) vagy énekelve emlézték. Feltehető az is, hogy a kapitulumban fatáblákon kifüggesztették a verseket, s az apácák ezeket olvasták vagy éppen ezeken tanultak olvasni. (Vö. Mihályfi Ákos, *Az Igehirdetés*. Budapest 1927². 31.; 128. sk.; 205. sk.; stb.)

Forrásaival Szilády Áron (*Vegyes följegyzések ItK. 5. (1895) 120—124*) és Horváth Cyrill (*Középkori magyar verseink. — Régi magyar költők tára I. — Budapest. 1921.*²) foglalkoztak.

[50.]

(32)

jlý. atýadat anýadat týztelýed. X/. Ne evlý. loha ne vroz
teftý býnt el tauoztas. hamýs tano nelegý. mas ember
nek jozagat felefeget leanýat bynre ne keuanýad.

5 Akaronke be menný fenes menyörzagban. tarchonk
parancholatot ez gyárló velagban. X/. Syraffuk meg
býnevnket. tauoztaffuk azokat. menden ketfegne
kevl megevnk evrek eletben. meg jgerte vr iften
iefus criftus amen : . -

10 Heet halalos býneket tugývk tauoztatný. ha me
lýkben veetkezevnk tanolyvk meg gyönný. X/.
Elfev gonoz keuffeg. fefuenfeg. haragoffag. teftý
faýtalanfag. torkoffag. es jrygfeg. hetedyk
es vtolfo joraulo reftfeg. : -

15 Pýros rofat ha zednek. pýnkeft jdeeben. mýkent
annak jllatýa. es meg vigaztalýa. X/. Igýen
vronk iefufnak evt mely febet gondoluan. kerez
fan fýggeztveen vigaztalýa zyvevnket. oltalma
zýa (lelkek) lelkevnket evrek karhozattol.

---

18. sor : *lelkek* szót a másoló kihúzta.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Az első szakasz előkészíti a másodikban közölt verses tízparancsolatot, amelynek latin formája megvan Johannes de Verdena, *Dormi secure* c. művében (De tempore XLVI) és az Egyetemi Könyvtár 98. sz. latin kódexében: (9b)

Unum crede Deum nec vane jure per ipsum,
Sabbata sanctifices; habeas in honore parentes,
Non sis occisor, fur, moechus testis iniquus,
Alterius nuptam, nec rem cupias alienam.

A harmadik szakasz a negyedikben felsorolt hét főbűnhöz bevezetés. (Vö. Peer-kódex töredéke; Nagyszombati kódex 257.; Gyöngyösi-kódex 61—64.)

Az ötödik és hatodik versszak a passiókra emlékeztet. Szép költői képei egészen magyarosak. (Vö. Nagyszombati-kódex 276).

[51.]

(33)

Genge rofa meg heruad mykort hevfege erÿ. zÿz
maria heruada zent kereztafã alatt. X. kÿrevel
meg emlekezzevnk rola ne feletkezzevnk. mert ev
lezen nekevnk halalonknak jdeen zent fÿanak
5 elvttẽ byzon remenfegevnk.

Evt erzekefegeket retez alatt tarchuk. hog ezek
nek ablakan ne haffon mÿ reank. X. My lel
kevnknek halalat. mykent mongÿa propheta
az zent jeremÿas. engeztelven az nepet. hog
10 reÿãÿok ment vala az evt (ablakokon) ablakokrol.

Ez ablakok nem egÿebek kyrevel zol propheta
chak az erzekefegek kÿket jol evryzzevnk. X.
Ellev latas. ma hallas. harmadÿk illatozas.
negyedÿk az jzles. evtevdÿk es vtolfo kÿt mÿnd
15 tellÿes teftevnk tart az gonoz jlletees. —

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A két utolsó szakaszt Szilády is, Horváth is Jeremiás 9,20.-hoz írt Szent Jeromos kommentárjából eredezteti. *Jer. 9,20.(21)*: „... quia ascendit mors per fenestras nostras disperdere parvulos deforis, iuvenes de plateis.”

Jeromos kommentárja: (Migne, PL. 24. 745.) „Quod quamquam et spiritualiter possit intelligi, eo quod per omnes sensus ad animae interitum mors introeat peccatorum; tamen et de Babyloniorum impetu intelligi potest...”

Az öt érzékszervet összefoglaló vers a Hortulus animae-ben is megvan (ed. 1519. Basel. 2^r.):

Sunt sensus quinque, quorum peccata relinque
Gustus, odoratus, auditus, visio, tactus.

Az Egyetemi Könyvtárban is található egy kódex (Cod. lat. saec. XVI. Nr. 144. 129^a—131^a), amelyben a tízparancsolat, a hét főbűn és az öt érzékszerv egymás után van említve. Már ez is mutatja, hogy ez a vers olyan tárgyakat foglal össze, amelyek a középkorban széltében ismertek és együtt alkalmazottak.

Menden zerzetes embernek, minden napon egýzer meg kel gyönnýa. Eleveler, az jdevnek el vezteferel, az az, mykeppen mulatta el az jdevt. Joban auagy gonozban, Mafodzer az kevlembkevlemb gondola

5 tokrol, mynemev gondolatý voltanak az napon gonozok auagy jok. Harmadzer az týzteleletlenfege revl. kýk voltanak iftenhez auagy emberekhez. Az az, ha az zerzetevs ember tyzteleletlenfeget tevt az vr iftennek, iftený karomlafoknak gondolatý

10 mýa. Auagy embernek, es evregbeknek týzteleletlenfeget tevt bezedenek mýatta. Negýedzer azrol hog ha vr iftenrevl, es az ev jo tetelerevl az napon el feletkevzevt. Evtevdzer az evrefse ges bezedekrevl, es hamýs hazukfagokrok, kýket

15 az napon zolt. Hatodzer, az velekevdefekrevk keetfegekrevl, mynemev velekevdefek gyánofa gok voltanak ev benne valamely emberekhez. Hetedzer az haragoffagrol, es az gonoz zomoru fagrol, es az gonoz evrevmrevl. Nyölehadzer

20 az zent zolofmarvl, mykeppen monta, az napon az zerzetes ember az napon ev zolof mayat, aytatoffone auagy nem . : — —

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A következő három lap latin forrása ismeretlen abban az értelemben, hogy nem ismerünk olyan latin szöveget, amellyel szószerint egyeznék.

Tartalmilag és szellemben megegyezik a Szent Bernátnak tulajdonított szöveggel — *Mondások a szerzetes embereknek* —, amelyeket legalább részben Augsburgi Dávid ferences írt a XIII. században.

Az első rész, a kerek, nyolc pontba foglalt lelkiismeretvizsgálati szkéma a Szent Bernát művei között található „*Instructio*”-val egyezik legjobban. (*Instructio*. Quomodo possit in bono proficere et placere Deo. — Migne, PL. 184. 1171—1174.)

A harmadik pontnak pl. (6—11 sor) a latinban az ötödik pont felel meg legjobban: „Quinto, ut nullum quantumcunque miserum despiciat: sed erga omnes materno moveatur affectu; ut sic omnibus compatiatur intime, sicut compateretur mater unico filio suo. Omnes eorum miserias reputet esse suas, et sicut sibimetipsi, si tamen possit, subveniat. Omnes etiam pauperes ut patronos revereri debet; quia ipsi sunt qui alios recipiunt in aeterna tabernacula.”

ha te zerzetevs ember azt kerded, hogmÿ legÿen az
 zerzetben jol elnÿ. Vgÿ mond zent bernald, az
 zerzetevffevknek. Te zerzetevs tanolÿad meg,
 es en meg tanehtlak tegedet jol elneed. Az az .
 5 jmadkozzal, agÿ alamÿfnad, ha vagyon aldo
 mafod feÿedelmettevl. Vigÿaz, behtely, es ezen
 keppen mendenkoron jol elz. Nemÿkoron
 jrÿ. Nemÿkoron vigazÿ. Nemÿkoron jmad
 kozzal. Nemÿkoron tanolÿ. es nemÿkoron
 10 munkalkogÿal. Ezenkeppen lezen az jdev
 reuÿd, es az dolog muka kennÿv. Tavol
 legenek az zerzetes embertevl, az gÿenyÿe
 revfegek, az ragalmaffag, az torkoffag,
 az zugodas morgodas. Az etel meg vegez
 15 veen zerzetes agÿ halat vr iftenek.
 Bekeffeg vagÿon az cellaban. Az cellanak
 kÿvevle nÿnchen egÿeb hanem chak hada
 ko(j)zas. Az cellat kevueffed, ha keuanod iefuft
 meg lelned, latnod. Ha te bekeffezet kerefz
 20 celladbol ritkan juzkÿ. Az cellaban, jmad
 kozzal, jrÿ, tanolÿ, alogÿ, oluas zent jraft.
 auagÿ gondolkogÿal az vr iftenrevl : —

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A második rész — a magyarban is Szent Bernátnak tulajdonított mondások — szintén szabad átdolgozás. Latin megfelelője: *Formula honestae vitae*. (In codice Cisterciensi exstat cum hac epigrapha: *Formula honestae vitae, data a S. Bernhardo, sicut creditur. Eidem etiam in manuscripto codice Ecclesiae Parisiensis tribuitur, sed perperam.* (Migne, PL. 184. 1167—1171.))

A bevezető rész megfelelője pl.: „Petis a me, frater charissime, quod necdum a suo provisoro audivi aliquem petiisse. Verumtamen, quia id instanter tua deposcit devotio, cui iuste et rationabiliter petenti aliquid in Christi nomine negare non valco; formulam honestae vitae brevi tibi depingam . . .”

A harmadik rész latin megfelelőjének tekinthetjük: *Varia et brevia documenta pie seu religiose vivendi.* (Migne, PL. 184. 1173—1174). — Az egyezés itt is csak olyan mérvű, mint az előző példákban.

[54.]

(36)

Týtkot tarc. keuefet zoly. jgaz mondo legy. Nelegy fe
reny gonozokra. haragot meg ehnjec. agy helt
evregbeknek. rut dolgot vezteg halgaffad ne zolyad.
jrgalmas legy. emlekevzzel meg halalodrvl. be
5 keffeget tarc. Engedelmes legy. Ezeket tarchad
es jduezvlz. Ezeket zent bernald mongya.
Mynd nyayan felyvok az halalt. de jay mert
nem vagyon kezek.

Ezek azok kyk el eytyk az zerzetefeket.

- 10 Elevation el mulatny femmynek alehtany az kyfded
byneket fogyatkozafokat. penytencia nekevl.
Mafodzer. zolnya evres hazontalan bezedevket.
harmadzer. rytkan aytatlan gyonnya.
Negyedzer. rytkan oluafnya jmadkoznya.
15 Elevation. chalardfaggal es hydegen mondaný
az ifteny zolofmaht : .

- Ezeket kel tartany minden jo zerzetefnek
elevation ritka bezedet. mafodzer vidam orchat.
harmadzer zemerres tekintetvt. Negyedzer
20 meg ert erkevchel valo jaraft lepeft. Elevation.
keez engedelmeffeget. hatodzer mely alazatoffagot.

Országos Széchényi Könyvtár

[55.]
(37)

Olvasfattyk egy pelda. Egy artatlan gyermekrevl. hog
melý gyermek meg tartotta vala az keresztlegnek ar
tatlanfagat.

XXV.

- Vala egy gyermek kynek vala evt eztendeje.
5 es ev vala týztelendev zvlektevl tamadot. Melý
gyermek mykoron elevzer latta volna zent fe
renchnek fyáyt. az mýnorokat. meg kerech
az gyermek az ev zuleytevl hog ev es jarhatna
olyatan ruhaban. mykeppen az mýnorok.
10 Az ev zvleý alehtak hog ezt ev keuannaýa
az ev gyermekfegeert. es meg hagyak neký.
Annak vtanna az ev zvleý nagy zerelmel ezek
ben veueek. hog az gyermek kezdee az mýnor
fraterevknec zokafokat tartaný. kezde az gyer
15 mek jarný mezehtelen labbal. es kemený
otromba kevtellel evuedevzný. Aranýat ezevf
tet vtalný. es jlletný nem akarya vala.
kyrevl tevrtenek jllyen chudalatos dolog.
Annak okaert egy jdeven juenek ez gyer
20 mek atýahoz nemev nemev kerelkevdev
kalmarok. kyk mykoron lattak volna. ez
gyermeken ez zerzetnek ruhaýat jgen chu

Országos Széchényi Könyvtár

Ultimo notandum est exemplum de quodam puero innocenti, qui innocentiam baptismalem servavit. Et legitur in libro de apibus,

quod quidam puer annorum quinque de honestis valde parentibus fuit ortus, qui primo visis fratribus ordinis minorum, a parentibus petivit, ut eorum habitum vestiret. Sed cum illi quasi puerile dictum aestimarent, postmodum adverterunt cum diligentia, quod puer coepit consuetudines ordinis minorum servare, incedere nudis pedibus et dura chorda percingi, argentum et aurum sommopere vitabat attingere. Et in hoc articulo casus accidit rarus et mirus valde. Unde negotiatores quidam ad hospicium patris eius venerunt. Qui videntes in tali puero habitum talem

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: Herolt XX. beszédének záradéka Q betű alatt. (Vö. Katona, Adalékok . . . i. h.)

A Discipulus utalása — legitur in libro de apibus — Katona szerint Thomas Chantimpratensis, *Bonum universale de apibus* c. munkájának töredékére vonatkozik. — Vö. Érsekújvári kódex: NyTár. 9. 63—64.

dalkozanak ráyta. Es mykoron az kalmarok
 meg ertettek volna. hog az gyermekek penzt jgen
 vtna. ez kalmarok egy edenben auagy pahar
 ban vetenek egy penzt. es az vtn bort tevlte
 5 nek az l poharban. es adanak jnnya az gyermek
 nek az penzrevl. Mykoron ez gyermek az bort
 meg jtta volna. es az penzt latta volna az pahar
 nak fenekeken. Tahat ez gyermek kezde nagy
 rettenetevffegyel kyaltany. az pohart el vete. es ev
 10 kezejt el teryeztveen. zemejt fel emelven me
 nyorzagban. vgy mond vala. Te tudod men
 denhato vr iften. hog tudatlan zepplevfehtetem
 meg az en zerzetevmet. De maga ez gyermek
 az felelmnek myatta. ky val vala abbol hog
 15 ev az penzrevl jt volna. meg kezde fargulny.
 es az ev orchaja meg feketevle halanak kefe
 revfege mya. kevzelehtven halara. kyt my
 koron latot volna az ev atya. es az ev anyja.
 jgen meg jidenek. es jgen hamar papot
 20 hyuatanak. es meg oldoztatak az gyermekek

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

mirati sunt. Et cum intellexissent puerum omnem vitare pecuniam, unum nummum in profundum vasis, quo bibebant latenter iniecerunt, et cum modico vino puero poculum porrexerunt. Qui ut exhausto vino nummum vidit, exclamans horrifice vas periecit, tentisque in caelum oculis et manibus dixit: Tu nosti, Deus omnipotens, quod insecus ordinem meum violavi. Hinc tremebundus expalluit et quasi ad mortem tendens nigredo faciem eius occupavit. Quando videns eius pater, expavit et currens pro sacerdote adduxit eum. Qui puero absoluto

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[57.]

(39)

- ezbevl hog ez oly poharbol yt volna kyben penz
volt. legottan hog az pap az gyermeket meg
oldoza. es ev kezet rea vete. az gyermek meg
gyogula. Ezeknek felette ez bodog gyermek.
5 jnnep napon az zomzeed gyermekeket az vcha///n
evzue gevhty vala. es kyk ev kevzzvlek gonoz
erkevlchuek valanak. auagy keueyek vala
nak. auagy zeep ruhaban jarnak vala. Eze
ket meg feddy vala. kyk kedeg yo erkevlchv
10 gyermekek es aytatoffok valanak. azoknak me
nyorzagnak dychevfegeet jgyry vala. Nemý
koron kedeg ez aldót gyermek. az egyeb gyer
mekcheket jmadfagra. pater nofterre. Aue
mariara tanehgya vala. es mongya vala
15 mely jgen jo az iftennek anyat jduezleny. es
zolgálny az angely jduezlettel. az aue mariaua///l
Ez jllýen fele tanolfagra. es jdueffeges jntefre
az gye(r)mekekkel es iffýakkal. az venek es. oda
futnak vala. es chodalatos keppen gyenyervevd
20 nek vala ez gyermeknek ezeffegeen. es ev felel///c

Országos Széchényi Könyvtár

Az 5., 16. és 20. sor végét az újrakötéskor megcsönkítetták.

manum imponens eum a dolore et poena mitigavit. In platea puer sedens pueros vicinorum diebus sollempnibus convocabat, ut eos si discordes essent in moribus, si superbi, si ornatis vestibus incederent, argueret, bonis vero pueris caelorum gloriam promittebat, interdum eos docebat orationem dominicam, scilicet Pater noster, et quod bonum esset matri Christi in angelica salutatione et genuflexionibus servire. Ad has pueri convocationes et exhortationes senes ipsi cum minoribus concurrabant, et miro modo delectabantur in prudentia et responsis eius.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

tyn. Az ev tulaydon atyat. mykoron hallya va
 la. hog ev eskenneyek. auagy meg rezegevlne.
 auagy valamyt ev myelkevedtyben nem jot. Az
 atyan kenyerevlveen. fyralmakal meg feddy
 5 vala evtet monduan. Zeretev atyam. nemdee
 az (j) my plebanoffonk az zent egyhazban. vgy
 mond, hog valakyk ezeket tezyk. azok iftennek
 orzagat nem byryak. Az ev anya es. myko
 ron egy jeles jnnep napon. fel evltevzet volna
 10 verevs scarlát ruhakban. Ez artatlan gyer
 mek ezt latvan. nagy nehez meg keferevdevt
 lelekkal. meg fedde az ev anyat mynd az kevr
 nyvl evleknék elevtte monduan. es mutat
 van az ev vjaval. az ev anyanak. az fezvlet
 15 nek kepeet. Vgy mond vala. Nezzed anyam.
 nezzed anyam. es laffad my vronk iefus criftu
 ft. mezehtelen az kereztfan fyggeny. es zent
 verecuel meg verefevlny. es te en anyam
 ev neký bozzvlagara. te magadat meg ekeffeh
 20 tevtted veres scarlattal. Oltalmazdad maga
 dat anyam. oltalmazdad magadat zeretev
 anyam. hog az verevs scarlát ruhakert

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Patrem proprium iurantem vel levem in gestibus vel ebriosum si quando videbat, ei compatiendo et quasi cum lacrimis arguebat dicens: Pater charissime, numquid presbyter noster in ecclesia dicit, quod qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Matrem quoque, quae cum in sollemnitate quadam optimis scarlatis et rubicundis vestibus uteretur cum gravi maerore corripuit in ecclesia coram consedentibus dicens; digitoque demonstrante imaginem crucifixi: Intuere mater, intuere et vide Dominum nostrum Jesum Christum nudum in cruce pendentem sanguine rubricatum et tu te in contumeliam ipsius vestibus scarlatis adornasti. Cave mater, cave charissima, ne pro rubore vestium

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ne effel az evrek kenokra. Tahat az ev (az) anja
 az ev fyanak jgyt halvan jgen meg rettene.
 es az ruhakat leuete. touabba nem akara az
 fele ruhakkal eltetny. Ez bodog gyermeknek
 5 erkevlchj. es myelkevdetj mutagyak vala ev
 benne. jozagos myelkevdetevknek tevkelletev
 fegeet. es iftennek malaztyat. Ez aldot gyer
 meknek meeg nem vala heet eztendeye.
 Mykoron meg hala. Azert mykoron ez az
 10 artatlan gyermek. kevzeleytene az ev halalar///a
 meg gyonek nagy aytatoffagal az papnak.
 es kere criftufnak zent tefteet. De az pap
 nem ada nekj criftufnak zent tefteet az ev
 gyermekfegeert. Az gyermek kedeg chuda
 15 latos jmadfagnak malaztyauaal. ev kezej
 el teryeztven mennyorzagra monda. The
 tudod vram iefus criftus. hog nagy keua
 natoffagal keuantalak en. tegedet hozzam
 vennem. kertelek tegedet hog nekem
 20 agyanak tegedet. meg tevttem mjre

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

1. sor: az utolsó az szót a másoló törölte.
 A 10. sort a könyvkötő megcsönkította.

poenas aeternales incurras. Nec morans mater verba filii non modicum abhorrensces vestes tales deposuit et talibus amplius uti penitus denegavit. Mores vero et gestus ipsius pueri perfectionem virtutum et gratiam Dei in eo ostendebant. Nondum puer aetatem septennem impleverat et mortuus est. Appropinquans ergo morti confessus sacerdoti et sacramentum corporis Christi postulavit, sed sacerdos propter puerilem aetatem sibi denegavit. Puer autem cum mira orationis gratia extensis in caelum manibus dixit: Tu nosti, Domine Jesu Christe, quod summum desiderium meum est te habere. Petivi te, fecique quod debui,

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

mjre tartoztam. es remenkevdem nagy bjzodal
mal. hog meg nem foztatom az te edes jelen
voltodtvl. Ezeket mondvan. es az ev zvlj ker
nyvl evlven es firuan. ez bodog gyermek meg
5 vygaztala evket. es jnte evket jo életre. Tahat
ez jdueffeges jnteffeknek bezedj kevzet. es ajta
(toffo)tos jmadfagnak. es iftenj dychiretevknek
kevzevtte. meg ada az vr iftennek az ev artat
lan lelkeet. legottan az zerzetnek ruhaja. kjt
10 az gyermekre terehtettek vala el enezeek. Azert
mjkoron az mynor fraterok akarnanak ez gy
ermeknek temetefe koron az feernel mondanj
az de profundift. femmy keppen meg nem
mondhatak. jollehet nagy fokzer elevl kezdeck.
15 Annak okaert meg erceek az fraterok. hog
nem volna zvkes az zentfeges lelek fenkj
nek jmadfagauaal. Az ev zulej kedeg. az
gyermeknek peldajauaal annet haznalanak.
hog ez gyermeknek halala vtan. mjnden
20 ez velagyakat meg vtaluan el hagyak.

7. sor : a sorkezdő *tosso* szócsonkot a másoló törölte.

et spero confidentius, quod tua praesentia non frustrabor. His dictis parentes circumsedentes et flentes, consolatus est eos puer ille et ad meliora provocans, inter verba exhortationis, orationis et laudis spiritum Deo reddidit impollutum, et habitus ordinis fratrum minorum tunica cum assumpto capucio, quae super eum extensa iacebat, repente disparuit, et nunquam postmodum visa fuit. Igitur post mortem eius cum ad sepulchrum illius ubi sepeliendus erat stantes quidam ex fratribus minoribus psalmum scilicet De profundis dicere voluissent, nullo conatu et nullo reiteratione hunc psalmum dicere potuerunt. Unde per hoc dabatur intelligi illam sanctam animam nullis orationibus indigere. Parentes vero post mortem pueri intantum exemplo filii profecerunt, ut omnia oblectamenta saeculi deserentes

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[61.]

(43)

Az ev atya bemene zent damancos atjank
zerzetjben. Az ev anja kedeg mene zent
bernald zerzetjben. Es mynd ketten tev
kelletevs zerzetevflek levnek. az vr iftennek
5 bodogul zolgalanak. es halalok vtan veveek
az evrek bodogfagot. : - A. N. i h s . : .

Valakyk bynben elnek, azok mendenkoron pokolnak
elevtte vadnak. Ezrevl oluafatatyk egy pelda. : -

XXVI.

Vala egy jeles predicator. hog ky az ev predica
10 cioyaban gyakorta meg feddy vala az bynbe
elev embereket. Azt es mongya vala ez predicat///or
hog az byn. zent jrafban neuztetyk pokolnak
aytojanak. Es ez predicator ezeket byzonehgya
vala jllyen peldaual monduan. ha valamely
15 ember ma june ez clafromnak aytoyara.
es ot latna egy deakot evlly az portan. Ezen
keppen latna holnap es. es egyeb fok napokon.
(E)Nemdee kevnynen gondolnayae ez ember
hog ez deak baratta lezen. mert gyakorta
20 latta evtevt evlven az portan. Ezenkeppen

18. sor: *E* betüt a másoló törölte.

11. sor: újrakötéskor megcsonkítva.

pater ordinem praedicatorum, mater autem cisterciensium ordinem eisdem temporibus intraverunt et Deo feliciter servierunt.

*

In peccatis perseverantes continue sunt ante portam inferni.

Quidam sollemnis praedicator reprehendit in sermone illos, qui perseverant in peccatis et dixit; quod peccatum vocatur in scriptura porta inferni et produxit tale exemplum: Si quis hodie veniens ad monasterium istud, et videret unum scholarem sedentem in porta, similiter cras, similiter multis diebus, nonne de facili cogitaret, iste scholaris intrabit ordinem:

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. P. (Peccare) Exemplum LIII. Vö. Horváth PK.

[62.]

(44)

azokrol kennyen hihetyk. hog pokolra mennek
kÿk mendenkoron pokolnak aÿtoyán evlnek.
Az az. kÿk mendenkoron bevnben vadnak.
Azert mongÿa zent agofton doctor. veetkeznÿ
5 embere. bevnben meg maradnÿ pokolbely
evrdevge. kytevl oltalmazyon ihs maria

Treuerenfiomban raktak vala egÿ calastro
mot. kyben lakoznak vala zent apacchak.
Ez apacchak kevzet jllyen regÿ zokas vala
10 hog evk lenkÿt be nem veznek apacchafag
ra. hanem ha chak heet eztendevs volt.
auagy keueffe (tevb) keueffeb. Ezt kedeg tezÿk
azert az fororok. az artatlanfagnak
eggyvgyvfegnek meg tartafara. Vala
15 kedeg egÿ foror. vgÿyan azon clastroomba.
melÿ foror jdevuel nem vala jffÿv.
de ez velagÿ dologban olÿ jgen jffÿv vala.
es gyermek vala. hog (embe) velagy em

XXVII.

---

12. sor : *tevb* szót a másoló törölte.

18. sor : *embe* szócskát a másoló törölte.

Quo ergo nobis est credibile, quod illi tandem intrant infernum, qui tam diu sedent in porta inferni, id est in peccatis. Quoniam etiam Augustinus in quodam sermone: Peccare est humanum, permanere autem in peccatis est diabolicum.

*

In dioecesi Treverensi monasterium quoddam situm est sanctarum monialium, in quo ex quadam antiqua consuetudine nulla recipitur puella nisi sit septennis vel infra. Ad conservationem enim simplicitatis, quae totum corpus lucidum facit, huiusmodi constitutio sive consuetudo inolevit. Erat autem in eodem coenobio valde recens virgo quaedam adulta, sed in rebus humanis vel mundanis tam infantula, ut vix discernere posset inter pecudem

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Forrása: Herolt, i. m. Cap. de lit. M. (Mors bonorum) Exemplum LX. —
Címe: Virgo simplex vidit Christum et sanctos in extremis. [Vö.
Horváth PK]
— A magyar szöveg lényegesen eltér a latintól, hol hiányosabb,
hol meg bővebb.

bert aleeg valazthat efmerhet vala meg
 baromtv. Ez kedeg azért vala. mert my
 nek elevtte az zerzetben ment vala. ezekrevl
 femmý efmerý nem vala. az az hog ev fem
 5 barmot. fem valagý paraszt embert nem tud
 vala mýnemev. Sem kedeg az zerzetben. nem
 zokot vala refeken ablakokon velagy embereket
 ferfyakat azzonyallatokat leyanyokat nezný
 kakvcholný. hanem csak zokot vala lappagný
 10 iefufnak z febeeben lýkaban vermeben. Annak
 okaert mykoron egy napon az eggýv foror volna
 az kertben. es lata tahat az kertnek falan be zev
 keek egy kechke. kýt mykoron latna az eggyvgyv
 foror nem efmere meg my volna az. tahat
 15 monda az forornak ký ev mellette al vala. ker
 lek tegedet jo foror hog mongýad meg ennekem
 mychoda ez. Ez ev tarfa latvan ez forornak eg
 gyvgyvfeget pakochaban monda neký. Ez az
 velagy azzony allat. Mert mykoron az vela
 20 gý azzonyallatok meg venheznek. akoron
 oztan zaruok keel. es zakalok lezen. tahat
 az eggyvgyv foror alehta hog jgazat mondana

et hominem saecularem, eo, quod huiusmodi formarum ante conversionem nullam habuisset notitiam. De igitur quadam dum murum pomerii capra ascendit, quam illa videns et quidnam esset prorsus ignoravit. Ait cuidam sorori iuxta astanti, quid est hoc. Illa cognoscens eius simplicitatem ioculariter respondit: mulier est saecularis. Et addidit: quando mulieres saeculares senescunt cornua et barbas emittunt. Illa vero sic esse putans

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[64.]

(46).

es erevl vala hog ev jllyen bevlicheffeget tanolt volna.
es ez egygyvgyv foror az ev egygevgyv peldajual
myelkevdetyvel. az egyeb fororokat meg vigazta
lya vala. Ezeknek vtanna ez egygyvgyv foror
5 efeek nag nehez korfagban. vgy hog chak aleeg
zolhat vala. Mykoron az beteggel bano ez beteeg
foror meg latogatta volna. Tahat jme lata az
beteggel bano. hog az cýnterým tellyes vala
nagy fok zeep fegyverevffekel. kýk louoknak
10 nyerge mynd aranýafok vala. es az ev ze
nayok es. mynd aranýas vala. Ezen ora
ban kezde ez zyz vonagodný. es mykoron
az fororok ev hozya kevzelben juenek. kez
de ez beteg nagy týzta zoual jvevltény.
15 monduan. Agyatok helt. Agyatok helt.
hagyatok jde iuný ez vrakat. Mert latya
vala az cellat tellyefnek chodalatos ekeffe
gev es fenes zemelyekekl. es lattatýk va
la evnekýk lenný aranyas ruhaýok. Ezen
20 keppen ez bodog zyz el nyugouek vrban . . . ihs

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

aliquid didicisse gratulabat. Cumque per huiusmodi exempla simplicitatis saepius sororum maturitatem temperasset, gravissimam incurrit aegritudinem. Quae cum sic iaceret, ut vix loqui posset, visitantem se infirmariam primo verbo, deinde signo, ut citius recederet indicavit. Illa neutrum intelligente dum stupida staret, panniculum capitis sui complicans contra pectus stantis proiecit; quae mox acsi lapide percussa fuisset in terra corruit, in qua dum sine sensu aliquo tempore iacisset, erecta per fenestram infirmantis vicinam prospexit. Et ecce in coemeterio multitudo stabat dextrariorum,¹ sellas deauratas frenaque aurea habentium. Cumque in ipsa hora virgo agonizaret, sororibus propriis clara voce clamare coepit: Date locum! Date locum! Sinite dominos istos accedere. Viderat enim cellam repletam personis mirae decoris atque splendoris, quarum vestimenta deaurata videbantur; sic quae obdormivit in Domino.

*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

¹ A *dexterarius* szót a fordító félreértette; eredeti jelentése *csatoló*. A *frenum* (zabla, fék) helyett a fordító *faenum* (széna)-ot olvasott.

[65.]

(47)

XXVIII.

Az elet kerdewzy az halalt monduan
ky vagy te kyt latok ez abrazatban
allany nezeiben rettenetews es ter
metewdiben zomuru mynd az te tef
5 tetben teczyk fetet ewztewuerfeeg
az te ektelen termetewd engemet
ygen meg rettente

Felel az halal ezek ellen az eletnek
monduan En vagyok kytewl feel
10 mynden teremtwet allat. feelnek
engemet maftanyak. es yewuendewk
mert en byro vagyok es nagy erews
tewruent tezewk nem haznal az
tewruennek en elewlem el vetele
15 mert nagy kemeny kennal karhoz
tatok myndeneket

Az elet kerdewzy az halalt monduan
ygen chodalom hogy te honnet yewz
mert nem latottam te hozzad hafon
20 latoft oly ruth allad vagon es zewr

Dialogus Vitae et Mortis.

1. Quis es tu, quem video hic stare in figura?
In visu es horribilis tristisque statura,
In toto tuo corpore est macies obscura,
Me tua dispositio perterrita impura.
2. Ego sum, quem metuit omnis creatura,
Timent me praesentia, praeterita, futura;
Sum iudex, do sententiam strictissima censura,
Non prodest appellatio, condemno poena dura.
3. Miror, unde venias, non vidi tibi parem,
Nam habes mentum horridum et horrendam narem.

-
1. 1B. sic — 2C. *visu* után *es* — B. horribili tristi que — D. *statura* helyett *figura* — 3D. *tuo toto* — B (tuo) B. *est macies* helyett *maceries* — 4E. *in pura*.
  2. 2BCE. (et) — 3BCE. (et) — D iudex de sententia certissima — 4ACDE. *condempno* — B. *condemnatio*.
  3. 1A. *venis* — 2B *habens* — E *horrendam* — D *horridumque*.

-
1. *Corr. 1*: K-nál hiányzik *es*
Var. 1: in ~ sub; 3: est ~ es.
  2. *Corr. 1*: K-nál: . . . *et futura*.
Var. 3: do sententiam ~ de sententia.
  3. *Corr. 2*: K-nál *nasem* (?)

Az Élet és Halál párbeszéde

A magyar szöveggel jól egyező latin textus elsőnek Katona Lajos állította össze: Két középkori latin verszet régi magyar fordítása. ItK. 10 (1900.) 102—108. „ . . . a latin szöveget a rendelkezésünkre állott öt kézirat alapján s részben a magyar fordítás alapján is a lehetőségig restituáltuk, a miben a verszet metrumba és rímei is segítségünkre voltak némileg.” (i. h.) Ezeket az elveket mi is figyelembe vettük, s azt a latin szöveget közöljük a magyarral párhuzamosan, amely legközelebb áll hozzá s a latin vers szabályainak is megfelel. Katonához viszonyítva csak lényegtelen módosításokat eszközöltünk, s ezeket Katona kritikai jegyzeteitől elkülönítve a lap alján közöljük.

— Katona a következő kéziratok alapján dolgozott:

- München Clm. 23833.
- München Clm. 9804.
- München Clm. 19542.
- München Cgm. 3974.

Budapest, Országos Széchényi Könyvtár. Cod. Lat. Medii Aevi 276.
Figyelembe vettük ezenkívül a Cl. Blume—G. M. Drevés, Ana-

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

lecta Hymnica Medii Aevi (XXXIII: Pia Dictamina) Leipzig. 1899. c. munka 287—288. lapján közölt szöveget is. Ennek forrásai:

Cod. Palat. Vindobonensis (ol. Lunaclacensis) 3848. saec. 15.
Cod. Oxoniensis Laud. Miscell. 512. saec. 15.

— A magyar szöveghez az oberaltaichi kolostorból származó Clm. 9804. áll legközelebb; ezt bővíti, illetve alkalomadtán magyarázza kódexünk.

J e l ö l é s e k

A bal lapszélre írt számok a versszak számát jelzik, a nagybetűk előtt álló számok pedig az illető strofa sorszámára utalnak.

Katona apparátusa:

- A. München Clm. 23833.
- B. Budapest OSzK.
- C. München Clm. 9804. (Oberaltaichból származik.)
- D. München Cgm. 3974.
- E. München Clm. 19542. (Tegernsee)

Corr. A közölt szöveg és Katona (K) textusának eltérései.
Var. A közölt szöveg és az Anal. Hymn. (H) eltérései.

[66.]

(48)

nyew chonka orrod vagyon ha
lokayg teged nezendlek es te hoz
zad kewzelgetnek netalantan az
fewldre (efteem) efneem es onnet
5 fel nem kelhetnek

Felel az halal az eletnek monduan
En yewuewk fok reuas fyuafnak
es yzzanyofagoknak banatnak es
keferewfegewknek es nagy kenok
10 nak tartomanjabol

Az elet kerde az halalt monduan
Myre vagy yllyen ruth es ektelen
es az te nezefewd myndenefewl
foguan zomoru az te feyed ko
15 paz es mynden tagayd zewrnyek
banom hogy read neztem mert
felewk hogy meg ne dewgleffem

Felel az halal az eletnek monduan
ha nem volnek ruth ektelen es

---

4. sor: *esteem* szót a másoló törölte.

Si diu te inspicerem et approximarem,
In terram forte caderem, nec inde me levarem.

4. De regione venio multifariarum
Horribilitudinum, dolorum et paenarum.
Ubi mihi balneum Styx parat amarum,
Ministri sunt reptilia liquorum et aquarum.
5. Quare sic horribilis et deformis existis,
Tuusque intuitus per omnia est tristis?
Capitis calvitie, membrisque inhonestis;
Iam inspectis timeo, ne sequatur pestis.
6. Si non essem horridus, deformis atque tristis,

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

-
3. 3D *et* után *tibi* — 4B terra.
  4. IACDE *multiphariarum* — B *multiarum*. — 2D *Horribili* tam omni — 3C *paenarum* — D *piccarum* 4ACDE *de celibus* helyett, mely csak B-ben van meg, *liquoribus*.
  5. 1B *difformis* que — CD *deformis* et — 2C *exstat* valde *tristis* — D *est* per omnia *tristis* — 3D *caluicio* — DE *membris* — 4AE *Te inspectum* — B *Te despectum* — C *Iam inspectis* — D *Et inspecto* — B *timeo* helyett *video* — ACE *ne sequatur* me.
  6. 1B *difformis*

-
3. *Var.* 4: *nec inde ~ nec tandem*.
  4. Az utolsó két sor — nyilván mitológiai vonatkozásai miatt — a magyarban hiányzik. A közölt szöveg H-ből.
  5. *Corr.* 1: K-nál: ... *ne me sequatur*
Var. 1: *et* hiányzik; 2: *per omnia est ~ exstat valde*;
3: *membrisque ~ et membris*.

[67.]

(49)

zomoru nem volnanak felelme
fewk de vgy kel hogy ebben ef
meryetewk meg az ty ky menef
tewket es halaltokat kyn en ta
5 nu vagyok mert tyes yllyek
leztewk kyk maftan vgyak vattok.

Az elet kerde az halalt monduan
Mond meg azert mychoda oka ez
yzanyofagnak mert olj zewrnyew
10 fogas vagy hogy egy zal ayakayd
fynchenek de az te fogayd mynd
kyn vannak parolkodyk az te tor
kod es tellyes dohoffagual meg
kewrnykewztettel fergekuel be
15 lewl es kyuewl

Felel az halal az eletnek monduan
Ammyt kerdez tennen magadon
meg efmerhetewd byzonfagual mert
erews embereket en hatalmammak

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Non essetis pavidi, oportet, quod ex istis
Discernetis exitum, super quo sum testis,
Eritis consimiles, qui nunc laeti estis.

7. Dic ergo, quae causa est istius horroris?
Et dentatus turpiter labellis carens oris.
Olent tua guttura plenissima foetoris,
Circumdatus es vermibus intus atque foris.
8. Quod quaeris, per te poteris cognoscere profecto
Nam vitales spiritus per meam vim reflecto

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

-
6. 2BCDE oportet quod — C *in* helyett *ex* — 3E *sum* helyett *iam* — 4B
Eritis után *nunc* — C *nunc* helyett *modo*.
7. 1D est istius — B est causa illius nunc — 2C et labellis — D labellisque
— 4A *atque* helyett *et*.
8. 1B quid — 2E in tales — ABCE refecto — D reseco.

-
6. *Corr.* 2: K: oportet quod ~ oportetque
7. *Corr.* 1: K-nál: causa est istius ~ causa istius est
Var. 2: carens ~ cares.
8. *Var.* 1: cognoscere ~ agnoscere; 2: reflecto ~ reseco.

myatta le haytok es le hullatok
 az neegy nedueffegewkbewl zer
 zet teftekbawl leznek ez fergek
 mykoron az ferben helhewztetyk.

- ⁵ Az elet kerde az halalt monduan
 Nemdee my fewldy emberek al
 hatunkee te hatalmaffagodnak
 ellene az my tudomanyunknak
 myatta hogy (f) zewnetlen eluen
¹⁰ az fewlden lakozzunk es femmy
 keppen te tewled ne fellyewnk.

- Felel az halal az eletnek monduan
 bolondul kerded mert nalatoknal
 nagygyal erewfb vagyok nem
¹⁵ artnak en ellenem valamyk
 kerben terewmnek de valamyk
 zyletyk mynd en (z) rezem es en
 gemet ylet mert fenky nynchen
 hogy ky az halalnak poharat

A 9. sorban az *f* (?) pacás.

De corpore ex quatuor humoribus collecto,
Isti sunt vermiculi corpore tumba tecto.

9. Numquid nos terrigenae resistere valemus
Tuis potestatibus per artes, quas habemus,
Ut in terra iugiter viventes habitemus,
Nos tuas violentias omnino formidemus?

10. Stulte quaeris, quia sum vobis nimis fortis,
Contra me non praevalent, quae pullulant in hortis
Sed quodcumque nascitur in terra, meae sortis
Non evadet aliquis, quin cyphum bibat mortis.

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

-
8. 3C corporeque — 4D de corpore.
9. 1AE insistere — 2ABCE Tuis potestatibus — D Eius potestatibus —
B *per artes* helyett *partes* — 3C iugiter — 4ABDE Nos — Nec.
10. 1BE quia — C (qui) — D quia non sunt vobis vis. — 2BC praevalent
— AD valent — E valeant — D herbae quae — B pullulant — ACDE
ortis — 3B quidcumque — 4B euadit — E euadat — C *aliquis* helyett
laqueos — B aliquid — C ciffum — (ABDE ciphum).

-
9. *Corr.* 4: formidemus ~ formi demus
Var. 1: numquid ~ numquam; nos ~ nec.
10. *Var.* 4: evadet aliquis ~ evadet laqueos; ciphum ~ cissum.

[69.]

(51)

meg ne ygya.

Az elet kerde az halalt monduan
mychoda az akyt az te azzu keze
ydben tartaz egy felewl horgaf
5 nak es elewfnek teczyk mas fe
lewl kedeglen tonka zabafu a
karnam meg tudnom my hazna
vagyon ennek.

Felel az halal az eletnek monduan
10 lattale valaha illyen zerzamot
ky kazanak mondatyk aratonakes
yo ezt en vetewm nap nyugat
fele en magam aluan nap kelet
tre neha deel felewl valokat
15 vele fenyewgetewk es neha e
zakra chauareytom.

Az elet zol az halalnak monduan
nyert te kazas vagy azert te
ennekem ne kazaly mygnem meg
20 ernek es nemykoron meg es

11. Quid est hoc, quod continens manibus siccatis?
Apparet semicirculus ab una parte satis
Acutus, sed in reliqua est plus obtusitatis;
Vellem scire cuius est hoc utilitatis?
12. Vidisti unquam simile huius instrumenti,
Quod dicitur messorium et aptum est metenti?
Hoc mitto versus occidentem stans in orienti,
Nunc aquiloni comminor nunc australi genti.
13. Es ergo messor, ideo non metas, nisi messes,
Quae maturae fuerint et quandoque cesses?

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

-
11. 1D (hoc) — C (in) — 3D acuta — B accutus — B (est) — E pluris —
C obtusatus — 4D hoc est.
  12. 1D istius — 3 *versus* helyett B *usque*.
  13. 1C Si es messor — BCDE nisi — A michi — B metes.

-
12. *Corr.* huius ~ illius.
  13. *Var.* Es ergo messor ~ si es messor.

[70.]

(52)

zewnyel ha ennek ellene tennel
nem yo kazas volnal es ennekem
myndenkoron ellenfegem lennel.

Felel az halal az eletnek monduan
5 de hygy ennekem hogy en ezzel
femmyt nem gondolok de ha en
nekem kellend mynd eretlen. gy
ewmewlcheben le vag az en kazam
mynd eyyel es nappal en ellenem
10 nem alhatnak meeg erews var
fogakes de myndeneket meg zag
gatok az en kemeny fogaymmal.

Ezeket haluan kezde kenyerdeny
az elet az halanak monduan.
15 Azert kerlek tegedet hogy ked
uez ennekem efmerlek ymmar
tegedet es latottam fokakat
kyket le hullattal kyk chak aleg
hyzyk vala meg holtokat es lat
20 tam hogy fyrua tewttek az

Contrarium si faceres, non bonus messor esses,
Et meus adversarius me nimium lacesces.

14. Sed credas mihi, minime de hoc ego curo
Si mihi placuerit in fructu immaturo.
Haec falx operabitur in claro et obscuro;
Non obstabunt moenia prae dente tam duro.
15. Parce, precor, igitur: te nosco iam et vidi
Plures, quos prostraveras, qui se vix occidi
Crediderant, flebiliter in tumultu collidi,
Et paene mortis pedibus ego dentes stridi.

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

-
13. 4D Vt — C nimium me.
14. 1D credis — B mihi (ACDE mihi) — ABE non ego — C (non) — D ego
non — 3E (et) — C (in) — 4D oblectabunt — A praedente — B pro
dente — C dente pre duro — D pendente.
15. 1A Igitur parce prece — C parce precor igitur — B Die precor ideo —
DE Igitur parce precor — 2C elidi — 3D Crediderunt — CE tumulos
— 4C Et — BD mortis — D ego helyett ergo

-
13. Var. me nimium ~ nimium me.
14. Corr. K-nál: 1: Sed ~ Ne; Si ~ Sin.
15. Corr. 1: iam et vidi; 4: Et ~ Tunc.
Var. 2: occidi ~ elidi; 3: in tumultu ~ in tumulos.

[71.]

(53)

ferben kyket latuan chykorgattam
fogaymat.

Felel az halal az eletnek monduan
nem tudok nektewk engedny az ty
5 byntewkert de neha lezen yelews
malaztbol az ydewnek el halaztafa
bynrewl alkoholmas penitencianak
tartafara azert vygyazzatok mert
nem tugyatok mykoron meg haltok.

10 Ezeket haluan az elet kezde megys
kewnyewrgeny az halalnak monduan
ky mynden lelkes allatokon tucz boz
zut allanod es zoktal az en allat
tam valokon vralkodnod akar
15 az egben legyenek akar az fewl
den akar az vyzben de maftan
kerewm te tewled az en ydewmet
meg hozzabulny.

20 Felel ezekre az halal az eletnek
ezenkeppen monduan

Országos Széchényi Könyvtár

16. Non novi vobis parcere, tamen aliquando
Fit specialis gratia tempus prolongando
Pro digna paenitentia de scelere nefando;
Vigilate itaque, quia nescitis quando.
17. Qui cunctis animantibus scis iniuriari,
Atque meis subditis soles dominari
Sive sicut in aere terra vel in mari;
Sed nunc mea tempora peto prolongari.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

-
16. 1D (vobis) — 3CD pro scelere — 4C *quia* helyett *vos* — B a 4. sor után:
(sic!) prope est quo?
17. 2D praedominari — 3D sint (ACE: sit) — A sine — *vörössel kitörülve*
s utólag ugyanattól a kéztől alápontozással restituálva. — CDE (siue) —
4C Peto mea tempora modo prolongari.

-
16. *Var.* 4: quia ~ vos.
17. *Corr.* 3: sive sicut in aere *sive* terra vel in mari.
Var. 3: sicut ~ sit; 4: Sed nunc ~ Peto.

[72.]

(54)

- eleget hallottal ymmar kyket neked
meg yelentettem. hogy kemeny
byro vagyok. es fenkynek en boz
zut nem tewttem es nem zertzet
5 tem elewzer De ynkab gakorta
meg tagattam azoknak es kyk a
leytyak vala magokat vraknak
es azzonyoknak lenny de maga
femmy nem voltak.
- 10 Kyrewl vgy mond moyfes teremtel
rewl valo kewnyuenek harmych ket
ted rezeben hogy embery allatok
meg erchek es meg efmeryek es meg
laffak ew utolfo ydeyeket efmeg vgy
15 mond bewlch salamon o embery allat
gondollyad meg az te vegfe ydewdet
es foha ewrewkke nem vetkewzewl
embery allatnak harom el multakat
kel meg erteny es harom yelen valo
20 kat kel meg gondolny es harom yew
uendewket kel meg latny Elewzer
kel embernek harom el multakat meg

Országos Széchényi Könyvtár

18. Audisti satis antea, quod tibi revelari,
Me fore strictum iudicem nec ullam perpetravi
Viventibus iniuriam, sed saepius negavi,
Qui se credebant dominos et erant valde pravi.

*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

-
18. 1D quid antea tibi — 2D forte — CD perpetravi — AE properavi —
3D az egész vers hiányzik — 4D Vitam terre dominis nam erant valde
pravi.

-
18. *Var.* Qui se credebant dominos et erant valde pravi ~ Vitam terrae
dominis, non erant valde pravi.

A dialógushoz kapcsolódó, mulandóságról szóló elmélkedés forrását nem ismerjük. Műfajilag a szentatyák műveiből és a szentírásból vett idézetek gyűjteménye, ún. „florilegium”.

[73.]

(55)

erdeny elfew az gonoz myuelkewdet
mellyeket ew tewt mafodyk az yoza
gos myuelkewdet mellyeket ew el ha
gyot harmadyk az ydew kyt ew go
5 nozul eluen el veztewt Mafodzer meg
kel embernek ez harom yelen valokat
gondolny Elfew ez eletnek rewuyd
volta ky ez yelen valo vylagban va
gyon mafyk hogy ygen kelkeny es
10 zoros az vt ky be vyzen az ewrewk
eletre harmadyk hogy keues az va
laztattaknak az ew zamok harmad
zer kel embernek harom yewuendew
ket meg latny Elfewt az halalt ky
15 myndennel rettenetefb mafodykat az
yewuendew yteletewt hogy ky ygen
felelmes harmadykat az l pokolnak
ew el zenuethetetlen ewrewk kennyat
Yt esmeg zol az halal az eletnek mond
20 uan en nem nezewm az ty yffyufagtok
nak vyragzo zepfeget es en nem ha
gyok tynektewk zabadfagot touabba

Országos Széchényi Könyvtár

[74.]
(56)

elnetek ez vylagban es en nem gon
dolok touabba az ty kereftewkkel fem
keferues kyaltaftokkal mert byzony
ual tугyatok hogy tynektewk mynd
5 el kel vytettetnetek az en kofaromban

Ezeket haluan az elet monda az ha
lalnak o te rettenetes keferew halal
es kemen keen hagy mynekewnk touab
ba valo zabatfagot hogy ez vylagban
10 tewbbet vygathaffunk

Nemynemew bewleh hogy az halalt
yonkab ezeben tarthatna ez bewleh
zerze ez verfeket ezzen keppen mond
uan

XXIX.

15 El megyek meg halny mert az ha
lal byzony de az halalnak orayanal
femmy byzontalab yolehet byzonta
lan legyen de maga azert el me
gyek meg halny

20 El megyek meg halny myre zereffem

Országos Széchényi Könyvtár

Vado mori, quia morte nil certius, hora
 Nil incertius est, hinc ego vado mori.

Példák könyve	Budapest: O. Sz. K.	München: Bay. Staatsbibl.	Darmstadt	Rostock: Bibl. Univ.	Páris: Bibl. Mazarin
I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
1	—	1	1	1	1
2	—	2	2	2	2
3	—	3	33	3	3
4	—	5	4	4	5
5	—	4	3	5	4
6	—	—	—	—	—
7	—	6	5	6	6
8	—	7	6	7	7
9	—	8	7	8	8
10	8	9	9	12	9
11	1	10	8	9	10
12	2	11	10	10	11
13	10	12	11	14	12
14	—	13	12	15	13
15	—	—	—	34	—
16	23	18	17	33	18
17	7	16	15	22	16
18	14	19	18	28	19
19	15	22	21	32	21
20	—	20	19	26	20
21	12	23	22	36	22
22	11	24	23	37	23
23	22	25	24	38	24
24	—	26	25	39	25
25	6	27	26	40	26
26	18	28	27	31	27
27	3	15	13?	11?	15
28	9	14	14	19	14
29	—	—	—	41	—
30	—	—	—	42?	—
31	24	29	28	45	28
32	17	30	29	43	29
33	—	—	—	47	32?
34	13	31	30	48	30
35	19	32	31	49	31
36	16	34	34	53?	33
37	—	—	—	51	—
38	—	—	—	52	—
39	4	35	35	50	34

Fenti táblázat különböző haláltánc-szövegek összefüggésének mutatója.

[75.]

(57)

en azt azky keferew vegezetewt yger
kynek zerelme heyyaban valo myre
zeretewm azt yn kab el megyek meg
halny

- 5 El megyek meg halny mert myndennek
ezre kel yutny es femmy meg nem
bantya hogy kynek ez reez meg nem
adatneyek

- El megyek meg halny en ky maftan
10 yelewn valo ember vagyok az el
multakhoz hafonlatos lezek ha el nem
mentem de maga meeg el megyek
meg halny

- Laffadza houa megyen mynden ye
15 len valo elew ember mert az folyar
en velem mondhattya el megyek
meg halny

- El megyek meg halny mert az halalt
valahanzer meg erzewm byzonnak
20 lenny halalos bynt yn kab el hagyok

Országos Széchényi Könyvtár

Vado mori, quid amem, quod semper spondet amarum
Cuius inanis amor, cur amo? Vado mori.

Vado mori, sors haec cunctis, nil impedit illam;
Cum se cuique ferat sors data, vado mori.

Vado mori praesens, transactis aequiparando;
Si non transivi, transeo, vado mori.

Vado mori, videat, quo currat quisque superstes,
Cursor habet mecum dicere: vado mori.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Az I. oszlopban a Példák Könyve magyar szövegének szakasz-számait
találhatók, a többiben a következő latin kéziratoké:

II. Budapest. Orsz. Széch. Könyvtár. Cod. lat. med. aevi. 276. 298.v
(Vö. Katona, ItK. 10 (1900) 102—108.)

III. München. Bayer. Staatsbibl. Clm. 14831. 131r—133v. (Vö.
Katona, i. h.)

IV. Darmstadt. Cod. Nr. 815.

(A szöveget közli: Kozáky István, A haláltáncok története. Bp. II.
1944. 179—80.)

V. Rostock. Bibl. Univ. 1502. — Szerzője: Peter Rosenheim (1424.)
— Vö. Kozáky, uo. 187—188.

VI. Paris. Bibl. Mazarine. Ms. 980. fol. 83v.; Ms. 3896. fol. 237. —
(Kozáky, II. 186—187.)

— A magyar szöveg egyik latin formával sem egyezik meg teljesen:
a szakaszok száma és sorrendje mindegyik latin szövegben különböző.
A Példák Könyve textusának latin eredetije „Petrus Rosenheim költemé-

[76.]

(58)

El megyek meg halny kemeny lanten
cia az gonoznak es az yonak kelleme
tes adatyk az eleft halal kewuety azert
el megyek meg halny

⁵ El megyek meg halny hamuva leyen
dew vagyok mykeppen zylettem ezzen
keppen meg vegeztetewm

El megyek meg halny egyebeket kew
uetuen meeg en vtannam es tewbben
¹⁰ yewnnnek mert fem elfew fem vtolfo
en nem vagyok azert el megyek meg
halny

El megyek meg halny kyraly vagyok
de mychoda az tyzteffeg mychoda ez ve
¹⁵ lagy dychekewdes mert embernek ky
raly vta az halal azert el megyek
meg halny

El megyek meg halny papa vagyok
de az halal emgem nem hagy lokayg
²⁰ papalkodny de be fogya zamat

El megyek meg halny pyfpek vagyok

Vado mori, misero sententia dira, beato
Grata, mori sequitur vivere, vado mori.

Vado mori cinis in cinerem tandem rediturus:
Ordine quo coepi, defero, vado mori.

Vado mori sectans alios sectandus et ipse;
Ultimus aut primus non ero, vado mori.

Vado mori, rex sum, quid honor, quid gloria mundi?
Est via mors hominis regia, vado mori.

Vado mori papa, nam ne papare diu mors
Non sinit cogit os: claudere. Vado mori.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

---

nyének és egy müncheni változatnak vegyülete lehetett.” (Kozáky 1. m. I. 1936. 14.) — A táblázat segítségével megállapítható, hogy a magyar vers egyes szakaszainak latin megfelelője melyik latin kéziratból vétetett.

A különböző latin változatok azonos tárgyú szakaszainak eltérései lényegtelenek, — ezért nem is tüntettük fel az eltéréseket; — annak megállapítására pedig feltétlenül elégtelenek, hogy a magyar fordítás melyik latin alapján készült.

Maga a haláltánc a középkori művészetnek — a képzőművészetnek is — kedvenc témája: a csontváz-halál egész sor (24 vagy több) emberrel egyenkint táncol. Főleg a „fekete halál” idején terjedt el a XIV. században. Célja az élők figyelmeztetése a halál közelségére. Falfestményeken, szőnyegekben, szobrokon, a XV. század második felétől kezdve falfaragványokon is gyakori. (Irodalom és részletesebb ismertetés: Kozáky István, A középkori haláltánc keletkezéstörténete. EPhK. 50. (1926) 90—101.; — ua. A haláltáncok története. I. 1936. II. 1944. III. 1941.

[77.]

(59)

de az betot az folyat az kofyomot az pif
pek fyueget akar akaryam akar ne
de el hagyom es el megyek meg halny

5 El megyek meg halny femmy vya
dalomual meg nem gyewztetewm
efetben vytez vagyok de az halalt
nem tanultam meg gyewzny

10 El megyek meg halny baynak va
gyok kewzdeft yol tudok de az ha
lalt meg nem gyewzhetewm azert
el megyek meg halny

El megyek meg halny mert az veen
feg engem touab nem hagy elny

15 El megyek meg halny veen vagyok
es ymmar az en ydewmnek vege
kewzel vagyon es az halalnak kapu
ya meg nyit azert el megyek meg
halny

20 El megyek meg halny bewlich bezedew
vagyok egyebeket bezedemmel meg

Vado mori praesul: baculum, sandalia, mitram
Volens sive nolens desero, vado mori.

Vado mori, miles, belli certamine victor,
Mortem non didici vincere, vado mori.

Vado mori pugil doctus superare duello,
Sed mortem nequeo vincere, vado mori.

Vado mori, quia non patitur prolixa senectus
Ultra me vitam ducere, vado mori.

Vado mori senior, quia finis temporis instans
Iamque patet ianua, vado mori.

Vado mori logicus, alios concludere novi
Concludit breviter mors mihi, vado mori.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[78.]

(60)

rekeztewttem de az halal meg rekezte
engemet azert el megyek meg halny

El megyek meg halny kazdag vagyok
de az arany auagy az marhaknak
5 fokfaga nekem femmyt nem haznal

El megyek meg halny zegeny vagyok
es femmyt velem el nem vyzewk ez
vylagot meg vtalom mezeytelen be
lewle ky megyek es el megyek meg
10 halny

El megyek meg halny byro vagyok
ky ymmar fokakat meg fettem de
az halalnak yteletyt rettegewm es
el megyek meg halny

15 El megyek meg halny az gonoz gye
nyerewfeg engem meg nem tart
fem az buyyafag az en eletewmet
meg nem hozzabeyttya

El megyek meg halny nemes nem
20 bewl zylettem de az nemzetfeg
az en ydewmet el nem halazttya

Vado mori dives aurum vel copia rerum
Nullum respectum dant mihi, vado mori.

Vado mori pauper, nil mecum defero, mundum
Contemno, nudus transeo, vado mori.

Vado mori iudex, quia iam plures reprehendi,
Iudicium mortis horrens, vado mori.

Vado mori, nec me retinet vitiosa voluptas,
Nec luxus auget vivere, vado mori.

Vado mori genitus de sanguine nobiliori
Nec genus indutias dat mihi, vado mori.

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

[79.]

(61)

azert el megyek meg halny

El megyek meg halny latafra zeep va
gyok de az halal az zepfegnek es az ne
mes termetnek nem tud keduezny

- 5 El megyek meg halny bewlch vagyok
de vallyon mynemew bewlchefeg tug
gya az halanak okoffagat meg gyewz
ny oly mynt azt mondanaya egy fem

- 10 El megyek meg halny bolond vagyok
de az halal fem az bolondnak fem az
bewlchnek nem nyuytya bekefegnek
friget auagy zegewdfeget de mynd
egyetemeben el mennek az halalra

- 15 El megyek meg kylewb kylewmb yo
etkekuel es borokual meg tellyefewl
tem eluen ezek felet megys mond
hatom el megyek meg halny

- 20 El megyek meg halny barat vagyok
ez velagnak zerelmenek meg halan
doyul es yo eletet veyondewyewl
ezenkeppen yol megyek meg halny

Vado mori pulcher visu, mors ipsa decori
Nec formae nescit parcere, vado mori.

Vado mori sapiens, sed nec sapientia novit
Mortis cautelas fallere, vado mori.

Vado mori stultus, mors stulto nec sapienti
Non iungit pacis foedera, vado mori.

Vado mori variis epulis vinoque repletus
His utens restat dicere : vado mori.

Vado mori monachus, mundi moriturus amanti
Hunc spernens, possum dicere : vado mori.

OSZK

[30.]

(62)

El megyek meg halny vruos vagyok
de az vruoffagual meg nem zabadu
lok mert akar myt myuellyenek az vr
uofok azert en el megyek meg halny

⁵ El megyek meg halny myt vygadok
az homalyos zerenche meg challya az
vygadozot myert hogy meg hal az
vygadozo azert en myt vygadok
ynkab el megyek meg halny

¹⁰ El megyek meg halny fok penzew
vagyok de az penznek fokfaga foha
az halalt el nem tauoztattya

El megyek meg halny aleytuan hozzu
ydeyg elny es netalantam ez az v
¹⁵ tolfo nap azert kezewlewkw meg halny

El megyek meg halny ewrewluen
nem ewrewlewkw fok ydeyglen de ez
vylagnak ewremeyt el hagyom es az
halalra megyek

²⁰ El megyek meg halny engem nem
fyratnak fem en ertem nem ymad
nak de el felettetewm meeg az enym
tewles mykoron en meg halok

Vado mori medicus medicamine non redimendus,
Quidquid agant medici potio, vado mori.

Vado mori, quid ovem? sors nubila fallit ovantem
Cum moriatur ovans non ovo: vado mori.

Vadi mori sperans per longum vivere tempus,
Forte dies est haec ultima, vado mori.

Vado mori gaudens, non gaudens tempore longo
Mundi dimitto gaudia, vado mori.

Vado mori fletum nec fundunt nec pia vota
Obliviscor ab his nec bene vado mori.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[81.]

(63)

El megyek meg halny de nem tudom
houa megyek fem tudom mykorom me
gyek el de akar houa fordoham maga
mat ha azert az halalra megyek

- ⁵ El megyek meg halny latuan hogy az
halal myndeneken vralkodyk es ygen
fyrew es gyakor az ew haloya

El megyek meg halny azert kerlek te
ged kegyelmes criftus hogy yrgalmaz
¹⁰ ennekem meg bochatuan mynden en
byncymet mert meg kel halnom

El megyek meg halny keruen en vram
criftuft hogy myndenek effedewzzenek
en erettem es bochanatot nyeryenek
¹⁵ ennekem ezzen keppen yol megyek meg halny

El megyek az elfew halalra hogy az en
vram xp̄us az mafod halaltul meg
menchen engemet ezzen keppen yol me
gyek meg halny

- ²⁰ El megyek meg halny remeluen az ew
rewkke meg maradando eletewt ky
ert ez el mulando eletewt meg vialom
ezzen keppen yol megyek meg halny

Vado mori, sed nescio quo et nescio, quando ;
Quo me cunque loco vertero, vado mori.

Vado mori, cernens, quod mors cunctis dominatur,
Tensa videns mortis retia, vado mori.

Vado mori, miserere mei, rex inclite Christe,
Omnia dimittens debita, vado mori.

Vado mori poscens Christi quam quique fideles
Implorent veniam : tunc bene vado mori.

Vado mori ne mors sedare supersit
Mors mihi det Christum, sic bene vado mori.

Vado mori sperans sine fine manentem,
Spernens praesentem, sic bene vado mori.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Ez verfeket zerzette nemynemew meg
 halando bewleh (meg) mert az halalnak
 gyakorta valo meg gondolattya ygen
 meg vonzon byntewl hogy az fetet ver
 5 mewt az az azrettenetes poklot ew ne
 lenne latando Ezrewl mongya zent
 gergely monduan walaky mykeppen
 megyen ky ez vylagbol azon keppen ye
 lewnyk meg az yteletewn zent agofton
 10 meg vgy mond nem batorfag de bo
 londfag elny az oly allapatban akky
 melyben nem meer meg halny zent am
 brus meg vgy mond az halal mynde
 neknek kewz es myndenektewl adofag
 15 keppen meg fyzettetyk zent gergely
 meg vgy mond ez yelen valo elet ha
 fonlatos az hayohoz mert azky az hayo
 ban vagyon akar allyon akar yllyen
 akar fekwgyen akar yaryon de myn
 20 den koron touab meggyen merret az
 hayo auagy zecltewl auagy kedeg
 euezewtewl vyfeltetyk ezen keppen
 myes akar alugyunk akar vygyazunk
 akar yllyewnk akar allyunk akar

---

2. sor: a *meg* szócskát a másoló törölte.

20. sor: a *mert* szócskában az első *r* pacás, azért megismétli.

A haláltánc szöveghez kapcsolódó elmélkedés — csetleg prédikáció részlet — latin forrása ismeretlen.

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

[83.]

(65)

yaryunk akar akaryuk akar ne de
maga azert egy zem pyllantafonkeent
az halalra megyewnk zent agofton
megent vgy mond meneuel ynkab
5 emberek neukewdnek hogy legye
nek anneual ynkab fyetnek hogy
ne legyenek o yelen valo chalard
elet mely fokakat vakeytottal meg
ky mykoron ewzettetewl femmy vagy
10 mykoron lattatol arnek vagy my
koron fel emeltetewl fewft vagy
edes vagy az bolondoknak de ygen
keferew vagy az bewlcheknek azert
eltaoztatando vagy felelmes vagy
15 mert vezedelmes vagy alom vagy
reuyd vagy byzony nem vagy de
chalard vagy meges vgyan ezen
zent agofton doktor vgy mond
vram iften vayha ollyak volnanak
20 az ewrewkke meg maradando elet
nek zeretewy mynt ez el mulando elet
nek zeretewy mert munkalkodyk az
nyaualyas ember hogy meg ne hallyon

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[84.]

(66)

maga meg kel halny es azon mem
ynchelkewdyk hogy ne vetkewzneek
es ewrewkke ellyen zent bernald
meg vgy mond o ember gondollyad
5 meg honneton yewz es zegyewllyed
meg magadat hol vagy es ohych
auagy fyryh houa megy es ret
teny meg auagy fely mert az te
zyletefewd fertelmes eletewd mun
10 kalkodas te halalod vezedelmes
myg yt elz azert annak ely ky egy
zer meg hala te erettetd hogy te
myndenkoron elnel kynek ha nem
elendez meg halz ezrewl mongya
15 bewlch falamon nem tugya ember
ew vegezetyt de mykeppen az halak
meg fogattatnak az horognak my
atta es az madarak az tewrnek my
atta ezen keppen emberek meg fogat
20 tatnak az gonoz ydewben az az. az
ew halaloknak ydeyen azert mongya
zent agofton doktor iftennek ygaffa
ga azt agya hogy ky yt ez velagban
nem akart penitenciat tartany my
25 koron tehette volna az ew halalanak

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[85.]

(67)

ydeyen nem tarthat bator akarnayaes
meg vgy mond zent agofton oly cha
paffal verettetyk meg iftentewl az
bynes ember hogy el feletkewzzek ew
5 magarol az ew halalanak ydeyen
ky elteben el felette volt ew iftenet
yme azert zeretew atyamfya mely
ygen nagy vezedelemtewl zabadeytha
tod meg magadat es mely ygen nagy
10 felemtewl menekewdewl meg ha maftan
ez vylagon mynden koron felelmes le
yendez es az te halalodrol ketfegeş yn
chelkewgyel azert maftan azzon keppen
elnye hogy halalodnak ydeyen ynkaş
15 ewrewlhes hogy nem fely tanoly maftan
ez vylagnak meg halnod hogy azkoron
kezgy elnewd criftufnak tanoly maftan
myndeneket meg vtalnya hogy az
koron zabadon mehes criftuhoz gye
20 teryed maftan az te testedet peni
tencianak myatta hogy azkoron ba
torfagos byzodalmat valhas o mely
bodog es mely bewleh a ember az

[86.]

(68)

ky ygekewzyk ew elteben olyetonnak lenny
 mynemewnek keuan leletny ew halalanak
 ydeyen tegy yot maftan zeretew atyamfya
 tegy yot myg tehezsh mert nem tudod
 5 mykoron meg halz es nem tudod my
 tewrtenyk teneked te halalodnak vtanna
 ne byzzal az te baratydban es rokonfa
 gydban mert hamarab el feletkewznek
 te rolad hogy nem mynt te aleytanad
 10 ha nem vagy maftan zorgalmatos elted
 ben tennen magadrol vallyon ky lezen
 zorgalmatos te rolad yewuendewben
 job teneked maftanaban ydeyen tennen
 magadhoz latnod es valamy yot tenned
 15 es elewtted kewldenewd hogy nem
 egyebeknek fegedelmewkre byznod my
 koron ydewd vagyon gyewch halal
 talan gazdagfagokat aytatos ymad
 fagokual zerez maftan tennen magad
 20 nak baratokat tyzteluen iftennek
 zentyt hogy mykoron te ky megy ez
 vylagbol ew be fogagyanak tegedet
 az ewrek bodogfagban mely ewrek
 bodogfagot engegyen my nekewnk es
 25 valhatnunk atya fyu (eg) zent lelek
 egy ewrek iften A m e n

III

A PÉLDÁK KÖNYVE JELLEGE
ÉS TÖRTÉNETE

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1510-ben — 450 évvel ezelőtt — a margitszigeti domini-
kának kolostorában másolták azt a kódexet, amely ma a Példák
Könyve címet viseli. Már Volf György, a kódex szövegének
első kiadója megállapította a Margit-legenda és a Cornides-kódex
másolójával való azonosítás során, hogy törzsrészének írója
Ráskai Lea, a szigeti zárdában élő domonkos apáca. A másik
két másolóról — esetleg íróról — semmi közelebbit nem tud
megállapítani.

A kódex első ismertetője — Toldy Ferenc —, anélkül,
hogy felismerte volna a három kéz nyomát, az addig kiadatlan
43 negyedret papírlevelet számláló, „kerekbe átmenő, rideg
újjót írású” kódex tartalmát csupán főbb vonalaiban kör-
vonalazza: „a) erkölcsi történet példányul szerzeteseknek;
b) vallásos szabályok szabad versekben; c) szerzetesélet sza-
bályai; d) beszélgetés az Élet és Halál között s tanítás a boldog
halálról.”¹ Pedig a *határozott szerkesztés nyomait magán viselő*
könyvecske tartogat még néhány értesítést a kódex történetének
legérdekesebb szakaszára, a keletkezés körülményeire.

Igaza van Horváth Cyrillnek, amikor a kódex forrásaival
foglalkozva megállapítja, hogy a „magyar fordítás bizonyos
válogatással 'Herolt Promptuariumának' csinosabb részleteit
igyekszik átültetni.” Irodalomtörténetében azt is elárulja, hogy
milyen válogatásra gondol: csupán a novellisztikus elemekért,
az új műfajért lelkesülő irodalmi törekvést állítja a válogatás
elvének.² Ha azonban megkeressük a példák belső összefüggését,
az adódó tanulság minden mesterkedés nélkül is elárulja a mű
világos szerkezetét, rávilágít a könyv céljára, innen pedig már
csak egy lépés, hogy a szigeti apácák történetének ismeretében
rámutathassunk a kis kötet rendeltetésének körülményeire.

I. Az első lapjaitól megfosztott kódex egy csonka elmél-
kedéssel kezdődik. (I) Az elmélkedés tárgya: Isten ingyenes
ajándéka az örök-élet „az ewrek elettet nem walhatyok mi erdem-
mynkbel de chak iftennek irgalmaffagabol.”³ Az elmélkedés

¹ Toldy Ferenc, A magyar nemzeti irodalom története. Pest. 1851. I. k. 71.

² Horváth Cyrill, Codexirodalmunk példái s a Példák Könyve. (A ciszterci
rend bajai kath. főgymnasiumának értesítője) Baja. 1892. 19. — ua.
A régi magyar irodalom története. Budapest. 1899. 95. — Heroltot
következtesen Heroldnak írja, a Promptuarium Exemplorum helyett
a Speculumot idézi. Lásd erre vonatkozólag Katona Lajos helyreigazítá-
sát: Adalékok codex-irodalmunk forrásaiboz. ItK. 9. (1899) 246—249.

³ I. lap 16—18. sor.

minden bizonnyal befejező része egy példának, vagy esetleg prédikációnak. Indokolt tehát, hogy csonkasága ellenére külön szövegegységként kezeljük.

A bevezető elmélkedést példák követik, számszerint 24, amelyekben lehetetlen fel nem ismerni a *határozott célra irányuló szerkesztést*.

1. A három apáca példája (II.) szerint a szüzi életet jutalmazza Isten azzal a *boldogsággal*, amelyet akkor sem lehetne elmondani, „ha mynd teljes világ harttja volna. ef tenger tenta volna. es fagnac mynden leweli. fywekneec mynden magyái irok volnanac”.⁴

2. Az örök *boldogságra az igaz bűnbánat* vezet el, amint azt a bűneit őszintén megbánó tolvaj és a sok esztendő penitenciában vezeklő remete példája (III.) tanítja.

3. Az apjával vétkező, anyját-apját méreggel elemésztő elvetemült leány példája (IV) azt tanítja, hogy *az igazi bűnbánat minden bűnt eltöröl*: „mynden binnek akar menemew zernywk legyének Iiteni Irgalmassaghoz kepefth femmik volnanak, mikoron Emb' azokkat teredelmeffevvel meg gyonaya es banya.”⁵

4. *Még a szegénységre jutott gazdag vitéznek* (V.) is megbocsát az Isten penitenciatartása végett, *aki pedig „Lucipernek” adta el magát*. „Annera gyetre magat penitencyawal. hagi az ewrek elettet erdemle es vewe.”⁶

5. *A pogány szüzet* (VI.) a „býneknee mynden fertezeteffeggetl” megszabadító remetét elhagyja védenca, *bűnös életre tér, de a remete utánamegy a városba és újból megtéríti*. A bűnbánó leány „nagi zenvedeteffegben és penitenciaba het eztendeth ele. az hetted eztendebbe azert meg nyere az elewbi malazttoth melyet el vezttet vala.”⁷

6. *A jó úton való megmaradásban Isten kegyelme segít*, amint azt a bűjtőlő barát esete példázza (VII.), de

7. a *conversio morum útját járó szerzetesnek kell a test fegyelmezése is*: Szent Benedek veréssel gyógyította a „búdosó elméjű” frátert (VIII.).

8. Tamás doktor példája arra tanít (IX.), „*hog az igaz gyonás jgen art pokolbelý evrdevgeknek*.”⁸

9. Az igazi gyónás és erősfogadás megőrzi a lelket a helyes úton — a három igazat mondó vitéz példája. (X.)

⁴ 3. lap 17—20. sor.

⁵ 7. lap 17—21. sor.

⁶ 10. lap 19—21. sor.

⁷ 11. lap 15—16. sor és 18. lap 3—6. sor.

⁸ 24. lap 17—18. sor.

— Az első tíz példa tanulsága tehát: a kimondhatatlan szépségű örök élet Istennek ingyen ajándéka; a bűnbánat eltöröl minden — bármilyen szörnyű — bűnt; a megkezdett jó úton megőriz az isteni kegyelem, a test fegyelmzése, a gyónás és az erősfogadás.

— A példák soron következő csoportja a szerzetesi élet apró buktatóit, a közösségi szellemet rontó bűnöket példázza.

1. A *scurrilitást*, a *gyakori nevetgélést* súlyosan megszenvedte az a barát, akit az ördögök kinoztak bűnéért. (XI.) „Oh en zere-
tev atyamfyay mýt mondhatonk az egyeb nagy bevnekrevl.
ha chak illýen appro bevnekrevl meuetefrevl es illýen nagý ke-
nokat kel zenuednevnk.”⁹

2. A *torkosságot* példázza a következő (XII.): „vala egy
zerzetevs apacha, hogý mely apacha gýenyerevfegef b etket
ezýk vala az egyeb apachaknal — de nem — es erdemle koftolný
azzonyonk marianak etkeet.”¹⁰

3. Az öt szerzetes példája arra tanít (XIII.), hogy a szerzet-
ben az a *legtökéletesebb*, „ký fenkýt meg nem zomorehtot meg-
nem bantot, fem ev maga meg nem zomorodot meg nem banta-
tot.”¹¹

4. A három remete példája a *testvéri szeretet és megbocsátás*
erényét állítja az olvasó elé (XIV),

5. a három pogány böles esete pedig (XV.) a veszteség-
tartásra, a *csöndesség szeretetére* akar nevelni.

A *csöndesség óv a haragosságtól*, amelyet érthető okokból
több példával is kárhoztat.

6. Az első *Izsák apát* tanítása, „hog az haragoffag az en
torkomnak kývevle Ioha ký ne menýen.”¹² (XVI.)

7. *Illárión apát* és a püspök vetélkedése (XVII.) is azt pél-
dázza, hogy a püspök élete azért értékesebb, mert soha „el nem
aluttam. ha valakyt en meg bantottam, mýgnem meg engez-
teltem evtet.”¹³

8. A haragosság — úgy látszik — súlyos hibája volt a szi-
geti apácáknak, mert még a következő példa is (XVIII.) a harag-
ról szól: a *szűznek* „zvu et. epeýet. nýlve et es kez et tevzn ek
myatta meg emeztetven”¹⁴ találták halála után, mert azokkal
vétkezett.

9. A *szeretet legnagyobb tette*, ha valaki ellenszolgáltató
nélkül is tud segíteni másokon: az ifjú fráter (XIX), tizenkét

⁹ 32. lap 18—21. sor.

¹⁰ 33. lap 1—3. sor, 17—19. sor

¹¹ 36. lap 20—22. sor.

¹² 39. lap 6—7. sor.

¹³ 39. lap 21—22. 40. lap 1. sor.

¹⁴ 40. lap 16—17. sor.

esztendeig szolgálta beteg testvérét, pedig „foha az veen zent atja az jffyu fraternek mynd az tyzenket eztendeyg fem monda chak egy edes bezedevt”.¹⁵

10. A szerzetesélet mérgezője a *pletykaság*, a hamis beszéd. Ez ellen szól a jeruzsálemi pátriárkáról és vádlóiról szóló példa (XX.).

11. *A tunyán zsolozsmázó szerzetesekről* „chudalatos pelda olvastatyk.” A keseredett szívvel imádkozó, purgatóriumi szenvedésüket töltő „szellemszerzetesek” füstté-lánggá válnak kolostorukkal együtt, amikor a két odatévedt doktor közül az egyik elhibázott életük nagy tanulságára, a helyes imádságra oktatja őket: „Zolgallyatok az vrnak nagy vigaffagban.”¹⁶ (XXI.)

E XXI. példával tulajdonképpen le is zárul a kódex első része. *A későbbi másoltató* bejegyzése, „a vege vagon” is mutatja, de Ráskai Lea kolofonja is. A soron következő lapot Ráskai Lea a kódexszel egyidőben másolt Margit-legenda számára írta, de Volf meggyőző érvelése szerint belezavarta a Példák Könyvébe.¹⁷ A kolofon, a lapzavar, a tinta színének változása együttesen azt mutatják, hogy az eddig egyvögben folytatott munkát Lea nővér itt félbehagyta, a Margit-legendán dolgozott, majd kisebb szünet után folytatta munkáját...

Furzeosz példájával, „hog mely vezedelmes legen zerzetes embernek hamys marhat venny valakytvel es vele elny”.¹⁸ (XXII.)

A kódex első része tehát elmékedési anyagot — esetleg ebédői felolvasásra szánt nevelő-történeteket ad elő. Három, jól elkülönülő részletre tagolható.

Az első részlet — I. és II. szövegegység — az örök boldogsággal foglalkozik. Valószínű, hogy az első esonka szövegegység egy példa befejezése, magyarázata. A II. szövegegység vezető motívuma az örök élet — a szűzi élet jutalma. Feltehető, hogy ez a hiányos első rész tartalmazott eredetileg még néhány olyan példát, amely a mennyei boldogságot, a kegyelmi élet szépségeit igyekezett érzékeltetni.

A második részlet az előzőkben kitűzött cél — a mennyei boldogság — elérésének útját mutatja meg: a bűnbánat, Isten irgalmassága vezet el a célhoz. Maga a részlet inkább elvi jellegű.

A harmadik részlet a gyakorlatra irányul: aprópénzre váltja fel az elveket, megmutatja a szerzeteseknek, melyek azok

¹⁵ 41. lap 6—9. sor.

¹⁶ 44. lap 22. sor.

¹⁷ Volf, NyTár VIII. k. XV.

¹⁸ 48. lap. 1—3. sor.

a veszedelmek, amelyek éppen az ő életükben akadályozhatják a tökéletesség kibontását, az igaz bűnbánat által való teljes megtisztulást; s rámutat az eszközökre, amelyek e veszedelmek elkerülésében segíthetnek.

— Ilyen jellegű elmélkedő-könyv nem ismeretlen a középkori irodalomban. Legősibb típusa — mint említettük a bevezetésben — Caesarius Heisterbacensis cisztercita noviciusmester gyűjteménye: *Dialogus Miraculorum*. Caesarius a noviciusokat elmélkedésre serkentő példákkal vezette be a szerzeteséletbe.

Más szerzetesrendek nyilván a maguk szellemének, gondolatvilágnak megfelelően formálták az ilyen jellegű anyagot: új példákat vettek fel, régieket elhagytak vagy olyanná alakítottak, amely a hallgatók — olvasók —, pl. apácájelöltek — igényeinek legjobban megfelelt.

A domonkos gondolkodás szerint minden emberi tevékenységben legfontosabb a cél — *finis* — tisztán látása; esetünkben a cél az elnyerendő örök boldogság; a célhoz vezető eszközök — *media* — a tökéletes bűnbánat, Isten irgalmának elnyerése; — ezekkel mindenkinek saját körülményei — *circumstantiae* — szerint kell élnie: a szerzeteseknek az életükben előforduló hibák ellen kell küzdeniök. — A Példák Könyve első, bizonyosan szerkesztett része szembetűnően ezt az elrendezést mutatja.

— Biztosra vehetjük, hogy volt a *Dialogus Miraculorum*-nak egy olyan — kéziratoss vagy esetleg nyomtatott — latin változata, amely dominikánus jelleggel adta elő a régi nevelési módszereknek megfelelő anyagot; nem valószínű, hogy a magyar dominikánák részére keletkezett elsőnek ez a forma. A kódex latinizmusai azt bizonyítják, hogy először fordított, aztán másolt a mű; a teljes mű formája — rendszere — is bizonyára visszamutat egy ilyen jellegű kéziratra. Ezt — vagy ennek valamely közelálló változatát — használhatta Herolt is prédikációs anyagának gyűjtésekor. Csak így magyarázható, hogy a magyar szöveg a legtöbb esetben jól megegyezik Herolttal, ha vannak is kisebb eltérések; — viszont Herolt anyaga, céljának — a prédikációnak — megfelelően, kevésbé rendszeres. A rendszeres magyarral való párhuzamba állítás tehát csak a példák innen-onnan való összeszedésével lehetséges.

II. A kódex második része, az elmélkedési anyagot nyújtó példagyűjtemény után közvetlenül a gyónásra készít elő. A Theodulusok, Tullius moralis-ok, Donatusok esatornáján egészen a XIX. századig leszivárgó,¹⁹ verses formában tanító és emlékeztető gyónótükör ízes versekben felidézi:

¹⁹ Szilády Áron, Vegyes följegyzések. ItK. 5 (1895) 120—124.

1. a törvények útját,
2. — az evangéliumi tanácsok szerint élő szerzetes számára pedig maximákat közül.

A végső fokon Johannes de Verdena-ra — Dormi secure prédikációk — visszavezethető verses tízparancsolat (XXIII.) után a hét halálos bűnök eltávoztatására tanít. A következő versszakok is arra intenek, hogy „vrunk iefufnak evt mely febet gondoluan . . . evt erzekenfegeket retez alat tarehuk”.²⁰

Az 52. lap kerek, nyolc pontba foglalt lelkiismeretvizsgálati szkémát (XXIV) tartalmaz, a következő két lapon pedig tanításokat olvashatunk a szerzetesélet eszközeiről. Végül még egyszer összefoglalja azokat a vétkeket, „kik elejtik a szerzeteseket”, s a jó úton megtartó erényeket.

— A kódex eddig tárgyalt része szervesen kiépített, határozott szerkesztést mutató egész: legfőbb valószínűség szerint a bűnbánati káptalan (capitulum culparum) céljait szolgáló elmélkedő könyv. Feltétlenül közösségi használatra készült. A példákban gazdag elmélkedési anyagot nyújt, amelyből akár a megadott sorrendben, akár az előljáró válogatása szerint naponként fololvastak egy-egy fejezetet, ezt követte a parancsok elmondása, a lelkiismeretvizsgálat, majd a rövid tanítás, s minden bizonnyal a közösséget érintő hibák nyilvános megvallása.

A kódex következő lapjaira inkább ráillik Horváth Cyrill idézett megállapítása. Ráskai Lea kezemunkája a három — teljesen szerkezeten kívüli —, feltétlenül később bemásolt s nem annyira tanítást, mint inkább az érdekességet szem előtt tartó novellisztikus természetű példa.

Az első (XXV.) az ártatlan gyerekekről szól, aki megőrizte keresztségi ártatlanságát. Ez az egész gyűjtemény legterjedelmesebb darabja.²¹ Utalásai és sajátos hangulata révén a ferences irodalom termékének kell tekintenünk. Valószínű, hogy — bár Heroltnál is megtalálható — az óbudai klarisszákkal való kapcsolatot termékeként került a kódexbe.

A második rövidke példa (XXVI.) arra oktat, hogy pokolba mennek, kik mindenkoron pokolnak ajtóján ülnek, azaz, „kük mindenkoron bevnben vadnak”.²²

A harmadik (XXVII.) a kisedet korától fogva kolostorban élő ártatlan apácáról szól, „mely foror idevuel nem vala jffyu, de ez velagý dologban olý jgen jffyu vala es gyermek vala, hog velagi embert aleeg valazthat efmerhet vala meg baromtv”.²³

²⁰ 50. lap 16. sor; 51. lap 6. sor.

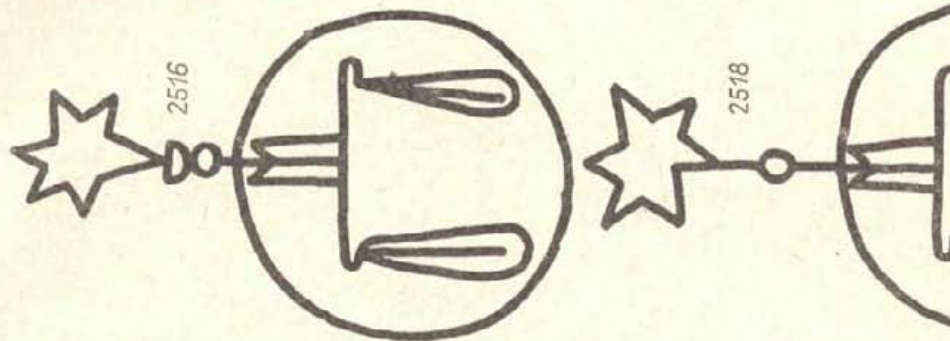
²¹ 55. 1—61. 6., tehát 130 sor.

²² 62. lap. 1—6. sor.

²³ 83. lap. 4—7. sor.

Lap- szám	Kéz			Munká- egység	Vízjelek			Ternid	Föld
	I.	II	III		2516 alsó felső	2518 alsó felső	2523 alsó felső		
1	20								35
2	19					+			36
3	20						+		37
4	21								38
5	21								39
6	20								40
7	20								41
8	21								42
9	21					+			43
10	21					+			1
11	20								2
12	20					+			
13	20								
14	19								
15	19					+			
16	18								
17	18								
18	18								
19	19								
20	20						+		
21	18								
22	18								
23	19				167				
24	18								
25	18								
26	17								
27	18								
28	18								
29	18								
30	19								
31	19								
32	22								
33	20								
34	21								
35	18								
36	22								
37	21								
38	19								
39	22								
40	22								
41	19								
42	22								
43	22								
44	22								
45	22				91				

Halálos ágya körül „sok szép aranyas fegyveserések” jelennek meg. Az agonizáló szóror hangosan kiáltja: „agyatok helt, agyatok helt, hagyatok jde iunÿ ez vrankat”.

A Ráskai Lea kezevonására valló rész ezzel véget ér, a következők a harmadik kéz könnyű, finomszálú, nőies írásával kerültek a kódexbe.

A 65—74. lapokon az Élet és Halál párbeszédét (XXVIII.) olvashatjuk a hozzácsatolt, mulandóságról szóló, elmélkedéssel.

A 74—81. ill. 86-ig terjedő lapokon teljes szövegű halál-táncot találhatunk a tanítással: „meneuel ynka b emberek neuekewdnek hogy legyenek anneual ynka b fietnek hogy ne legyenek.”²⁴ (XXIX.)

— A kódex példáinak sorozatát elindító — valószínűleg férfiszereztes — munkáját Ráskai Lea folytatja, majd a közösségi használatra szánt elmélkedő és lelkiismeretvizsgáló könyv anyagának befejeztével a szabadon maradt lapokra még három, szerkezeten kívüli példát másol. Az üresen hagyott lapokra írja később fiatalabb munkatársa a Halál-elmélkedéseket. Hogy a III. kéz valóban korlátozott terjedelemmel gazdálkodott, az is igazolja, hogy — míg általában 19—20 sort ró egy-egy lapra — az utolsó hat lapon a sorok száma 23—26-ra növekszik. —

— Az írás vizsgálata, a munkaegységek elkülönítése, a helyesírás ingadozása, az íróanyag elemzése során adódik még néhány következtetés. Ezek önmagukban véve nem súlyos bizonyosságok, de a hasonló imponderabilék együttesen feltétlenül kínálnak némi erősítést néhány egyebekből is levezethető következtetés számára. —

Az I. kéz írásának egyenletességére már felhívtuk a figyelmet. Az írás egyenletessége miatt a munkaegységek elkülönítése is nehéz. A rendelkezésre álló térrel is hasonlóan gazdálkodik: általában 18—21 sort ír egy lapra. Szövegtükre is állandó, külső margója határozott, s ezért az újrakötés alkalmával sem érte károsodás az egyes sorokat. Kilenc lapon nincs semmi javítás vagy törlés, hét lapon egy-egy, két lapon pedig két-két hibát ejt. A grafikonon a hibákat a sorok százalékában tüntetjük fel. A javítások és törlések is olyan természetűek, hogy azok inkább a szöveggel való küszködésből adódnak: ebből legalább annyit meg kell állapítanunk, hogy nem gépiesen másolt szöveggel van dolgunk.

A II. kéz — Ráskai Lea — írása erősen ingadozó. Az általa írt szöveg 8 munkaegységre tagolódik. Az egységek írásának formánívója azonos, így feltétlenül egy kéztől származónak kell tartanunk, a hangulati ingadozásokat viszont nem hagyhatjuk

²⁴ 83. lap. 4—7. sor.

A lendítő erőket, a kezdeményező egyéniségeket pedig az 1480-as és 90-es évek szerzetvezérei sorában kereshetjük.”²⁵

A Nyulak-szigete kódexirodalmának indító okát és a mozgalom megindítóját ismerjük.

1468-ban a domonkosok római capitulum generaleján felvetődött a szigeti apácák fegyelmének problémája, akik „a primaeva institutione deflexisse”, azaz az eredeti szabályoktól eltértek. A capitulum generale felhatalmazta a magyar provinciálist, hogy járjon el az apácák ügyében, s ha nem engedelmessé válnak, zárja ki őket a rendből.²⁶ A rendelkezés végrehajtására 1478—80 körül került sor, amikor Váczi Pál a szigeten tartózkodott és az apácák számára lefordította a regulát, amelynek fogalmazványa a Birk-kódex,²⁷ a szigeti kódexirodalom elseje. Időben nem sokkal utána következik a Példák Könyve.

Már ebből is kézenfekvő az a feltevés, hogy a Nyulak-szigete egész irodalma, különösen pedig a Példák Könyve, amely a regulát illusztrálja és általánosan bevezet a szerzetesi életbe, ennek a Váczi Pál indította reformmozgalomnak köszönheti létét: magyarnyelvű példagyűjteményekből, vagy prédikációkból a szerkesztő férfiszerzetes — esetleg maga Váczi Pál — összeválogatta azokat a történeteket, amelyeket az apácák hibáinak megszüntetésére leginkább alkalmasnak tartott, s lemásoltatta Ráskai Leával vagy más nővérekkel. Az I. kéz írását a szigeti kolostor lelkiéletét irányító férfiszerzetes munkájának foghatjuk fel.

*

A minden kétséget kizáróan margitszigeti domonkos kódex további sorsára vonatkozólag a dominikánák hányattatásának története adhat felvilágosítást.

A szigeti apácák a mohácsi csatavesztés másnapján a dorog—szőnyi országúton tengelyen menekültek Győr felé, Győrön át Kőszegre, s közben Körmenten is időztek. Értékeiket (Margit ereklyéi, könyvek stb.) magukkal vitték. 1527 február-

²⁵ Horváth János, A magyar irodalmi műveltség kezdetei. Budapest. 1944.² 121. lap.

²⁶ Quetif, J., — Echard, J., *Scriptores ordinis praedicatorum recensiti...* Lutetiae Parisiorum. 1719. 849.: idézi a Capitulum Generale aktáit. — Ferrarius Sigismundus, *De rebus Hungariae provinciae praedicatorum...* commentarii. Viennae. 1837. 448., 529. l. — Theiner, *Vetera Monum. Hist. Hung. sacr. ill. II.* 352., 369. — Kluch János, Ismeretlen magyar nyelvemlék 1474-ből a bécsi udvari könyvtárban. Magyar Könyvszemle. (1889) 1—23.

²⁷ Vö. Pitroff Pál cikke a Katolikus Lexikonban. IV. k. 431. lap. — Iványi Béla, A Szent Domonkos rend római központi levéltára. Levéltári Közlemények. 6 (1929) 1—2. szám.

jában újra a szigeten vannak, majd Báthory István menedéklevelének tanúsága szerint Visegrád, Esztergom, Komárom, Galgóc, Nagyszombat, Pozsony útvonalon igyekeznek az óbudai klarisszák után. 1536 júliusában újra a szigetre térnek vissza, ahonnan Ferdinánd seregeinek ostroma elől pánikszerűen Felső-Magyarország felé menekülnek. Kassán hátrahagyva értékeiket a Nagyvárad melletti Ker. Szent János zárdában települnek meg; — 1560. aug. 16-án pedig Oláh Miklós intézkedésére visszakapják a leltár szerint Kassán hagyott kincseiket. Hosszabb bűjdosás után 1567 júniusában Nagyszombatban állapodnak meg a dominikánus kolostorban. A pusztuló kolostor egyre fogyatkozó apácáit 1615-ben Forgách Ferenc esztergomi érsek a nagyszombati klarisszákhoz telepíti, kolostorukat a jezsuitáknak adja át, majd innen 1618-ban Pázmány Péter a pozsonyi klarisszákhoz költözteti őket. Hogy értékeiket a viszontagságos úton mindig magukkal vitték, arra a domonkos emlékeket gyűjtő Sigismundus 1636-os pozsonyi küldetése a tanúság, aki a dominikánák értékeit öröklő pozsonyi klarisszák birtokában látta a szigeti apácák „kincseit”.²⁸

A szerzetesrendek 1782-ben bekövetkezett eltörlésekor a pozsonyi klarisszák kéziratos könyvei, a náluk levő domonkos kódexekkel együtt Bécsbe, Gyulafehérvárra, illetve az Egyetemi Könyvtárba kerültek. Kivételet csupán a szerzetesnők celláiban talált kódexek képeztek, amelyeket a szétszéledő apácák, mint magántulajdont, magukkal vitték. Ez magyarázhatja meg pl. a Gömör-y-kódex további sorsát. A szerzet hivatalos, közös használatú kéziratai — így a Példák Könyvét magában foglaló kolligátum is — ekkor kerülhetek az Egyetemi Könyvtár állományába.

*

A kódexben összegyűjtött példák részei annak az európai irodalomnak, amely a XV. század elejétől terjedt el különösen, s vallásos köntösben ismertté válva részben a világi irodalom igényeit is kielégítette. — A példákat tartalmazó könyvek — nyomtatottan vagy kéziratosan — különösen a XV. és XVI. század fordulóján, a Domonkos-rend budai Studium Generale-jának virágzása idején könnyen eljuthattak hozzánk. A könyv-

²⁸ Az 1526—1636 évekre vonatkozólag vö. Óri G. György, A Margit-sziget történelme az I-ső századtól a jelenkorig a Margit-szigeten lakott két tekintélyes szerzetesrendnek eredete, rendeltetése, főbb szabályai, színezett öltözeté és rövid történelme. Kassa 1875. — Némethy Lajos, Adatok Árpád-házi Boldog Margit ereklyéinek történetéhez. Budapest. 1884.

nyomtatás terjedésével a forrásmunkák megszerzése egyre kevesebb nehézséget jelentett.

A latin és magyar szöveg részletező összevetéséből a következő általános jegyeket állapíthatjuk meg:

1. A három kéz írásában egyaránt van bizonyos magyarosítási törekvés. Ahol a latin vonatkozó névmással mondatokat kapcsol össze vagy mutató névmással utal az előzőkben már szerepelt kifejezésre, a magyar minden alkalommal megismétli a szót, néha szükségtelenül is.

2. A II. és III. kéz a latint sokszor magyarázza, bővíti. Nemcsak ott, ahol a latin tömörsége megkívánja ezt, hanem néha pusztán virtuozitással is. Az I. kéz csak egy-két helyen magyaráz; ott ahol nem értette meg világosan a nehezebb latin szöveget. — Gyakran előfordul latin kifejezések összevonása, ill. a nehezebbek feloldása, ha a magyar nyelv szelleme vagy az érthetőség úgy kívánja.

3. A latin durvább, vaskosabb kifejezéseit kerüli a magyar. Értelmezhetjük ezt azzal, hogy a kódex apácák számára készült, — de talán azzal is, hogy a magasabb irodalmiság igényével fellépő humanizmus is hatást gyakorolt kódexeink íróira. Az egyetemet végzett dominikánus férfiszervezetek esetében ugyan, a rend konzervatív beállítottsága miatt, a humanizmus hatása kevésbé valószínű, viszont egyetemi tanulmányaik során már megcsaphatta őket a jelentkező új világ új levegője, irodalmi igénye.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

IV

KÖNYVÉSZET

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SZÖVEGKIADÁSOK

Volf György, Régi magyar codexek. Nyelvemléktár. VIII. kt. Közli a kódex teljes szövegét a diakritikus jelek nélkül. A kézirat sorbeosztását sem jelölte.

Részleteket közölnek:

- Horeáth Cyrill*, Középkori magyar verseink. Budapest. 1921.² (Régi Magyar Költők Tára I.) 156—160.
- Bisztray—Kerecsényi*, A magyar próza könyve I. — Régi magyar próza. Budapest. 1942. 71—73.
- A halál himnusza*. (Hungaria könyvek III.) Bpest. 1936.
- Mezey László*, Középkori magyar írások. (Magyar Könyvtár) Budapest. 1957. — Több részletet közöl, de csupán a nagyközönség igényeit tartja szem előtt. Van néhány szembeéltől félreértése.

FELDOLGOZÁSOK

Az irodalom felsorolásánál csak azokat a műveket vettük fel, amelyek kifejezetten is foglalkoznak a Példák Könyvével.

- Bognár—Levárdy*, A Példák Könyve keletkezésének körülményei ItK. (1959) 3—4. sz.
- Holik Flóris*, Az egyszerű tolvajról és a remetéről. ItK. 31. (1929) 173.
- Horeáth Cyrill*, Codex-irodalmunk példái és a Példák Könyve. A ciszterci rend bajai kath. főgymnasiumának értesítője. Baja, 1892.
- Horger Antal*, Ráskai Lea nyelvjárása. Magyar Nyelvőr. 24. (1897) 193—202.; 245—251.
- Kalauz az Orsz.* Magyar Iparművészeti Múzeum részéről rendezett könyvkiállításához. Budapest. 1882. 25. 69. szám.
- Katona Lajos*, Adalékok codex-irodalmunk forrásaihoz. ItK. 9. (1899) 246—249.; 371—377.
ua. A Gesta Romanorum történetei codexeinkben. EPhK 23 (1899) 306—318.
ua. Két középkori latin verszet régi magyar fordítása. ItK. 10 (1900) 102—118.
- Kniezsa István*, Helyesírásunk története a könyvnyomtatás koráig. (Nyelvészeti tanulmányok II. kt.). Budapest. 1952.
- Pintér Jenő*, Magyar irodalomtörténet I. Budapest. 1932. 617.; 637.
- Szilády Áron*, Vegyes följegyzések. ItK. 5. (1895) 120—124.

Timár Kálmán, Magyar kódex-családok.

ItK. 37. (1927). 60—67.; 210—224.; 38. (1928) 58—72.;
39. (1929) 16—28.; 146—154.

ua. Domonkosrendi magyar kódexek. ItK. 40. (1930) 265—
276, 397—412.

Toldy Ferenc, A magyar nemzeti irodalom története. Pest. 1851.¹
I. kötet.

Vargha Damján, A Szent Domonkos-rend és a magyar kódex-
irodalom. (Horváth Sándor szerk., A Szent Domonkos rend
múltjából és jelenéből.) Budapest. 1916. 222—256.

ua. A Domonkos-rend érdeme a magyar irodalom megalapo-
zásában. Szent István Akadémia Értesítője. Budapest. 1916.
103—122.

Volf György, A Margit-legenda írója és kora. EPhK. (1881) 97—110.

Zolnai Gyula, Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig. Buda-
pest. 1894. 30., 32. szám.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

RÉSUMÉ

Notre publication contient le fac-similé du manuscrit de cote «Cod. Hung. Nr. 3. de la Bibliothèque d'Université de Budapest», intitulé *Példák Könyve 1510*. (Livre des Exemples), la leçon littérale de son texte et les passages parallèles latins. Le manuscrit comporte 43 in-folios en partie à filigrane. La mesure des pages est 18,5 × 13,8 cm. Les pages furent fortement rabotées à la reliure du livre a XIXe siècle et en même temps l'ordre des ternios fut troublé. Du feut constater par la copie de l'Académie des Sciences de Hongrie que le manuscrit fit partie d'un colligatum plus grand.

L'ordre originaire des parties :

1. Ms. Cornides. pp. 1—420.

2. Ms. Bod.

3. Ms. Cornides pp. 420—430.

4. Ms. „Könyvecske az Apostolok Méltóságáról” (Ms. Livret sur la dignité des Apôtres.).

5. Ms. Példák Könyve (1—18.)

6. Ms. Példák könyve (18—86.)

7. Ms. Sándor.

— Notre édition publie le texte du manuscrit en se fondant sur la deuxième copie mentionnée dans l'ordre réconstitué.

Ses filigranes : Briquet, nI. 2518., 2523., 2516.

Sa reliure en veau fut fabriquée après 1846. Le manuscrit est le travail de trois mains :

La première main : pp. 1—18. La personne du scribe est inconnue ; peut-être est-il le moine directeur spirituel des religieuses.

La deuxième partie, nous la rattachons, sur la base de l'identité de l'écriture, au nom de Lea Ráskai, scribe du ms. Cornides. On trouve dans le colophon de la page 74. L'année de la facture du manuscrit : 1510. A la base de la variation de l'écriture les unités du travail en particulier sont bien à séparer. La personne du troisième scribe est inconnue.

Il faut tenir compte de ce que le manuscrit est la copie de textes hongrois plus anciens ; c'est pourquoi le texte hongrois et le latin mis en parallèle avec lui ne sont pas toujours conformes sur les points. Nous avons tenté quand même la publication des sources respectivement des textes latins de donner les histoires latines qui sont les plus conformes aux histoires hongroises. Où le texte latin correspondant n'était pas à notre disposition, nous avons laissé la colonne de droite en blanc. La source principale des textes latins publiés : *Promptuarium Exemplorum* de Joannes Herolt. Mais ce serait se faire une fausse idée de croire que la source de la première variation en hongrois du Livre des Exemples soit Herolt. D'une part, il ne contient pas tous les exemples et d'autre part le système des exemples du manuscrit est tout à fait différent de l'ordre alphabétique adopté par Herolt.

La première partie présente une rédaction nette ; elle est un livre des méditations destiné à l'usage commun pour le chapitre de pénitence. Les sujets des méditations :

a) la vie de grâce est le don gratuit de Dieu (I.)

b) le prix de la vie virginal est la vie éternelle (II.)

c) ce qui mène jusqu' à la justification c'est la pénitence (II., IV.,

V., VI.)

d) les moyens de la persévérance dans la vie de grâce sont : le jeune (VII.), l'expiation (VIII.), la bonne confession (IX.), le bon propos (X.).

e) Les défauts religieux et les moyens de les éliminer.

Les parties davantage de la structure comportent des préparations directes à la confession, à l'examen de conscience et des prières.

La deuxième partie du manuscrit d'un caractère d'appendice contient trois exemples et une danse macabre d'un texte plus complet que les sources connues avec des méditations y attenantes. Quelque chose d'approchant nous trouvons dans la structure du *Dialogus Miraculorum* de Caesarius Heisterbacensis, dont on connaît plusieurs variants.

— L'occasion extérieure de la naissance du volume était probablement le mouvement de réforme de Paul Váci visant le rétablissement de la discipline des nonnes dominicaines. Au Chapitre Général des dominicains en 1468 le problème de la discipline des religieuses de l'Île Marguerite fut déjà soulevé qui « *primaeva institutione deflexisse* », le Chapitre donne pouvoir au provincial hongrois de mettre au pas les religieuses.

Le manuscrit fut plus tard apporté par les religieuses fuyant les Turcs à Nagyvárád, puis à Nagyszombat. Après l'extinction des religieuses dominicaines il est passé chez les clarisses de Nagyszombat ensuite chez celles de Pozsony. Après la suppression des ordres religieux, en 1782, il est passé dans la Bibliothèque d'Université de Budapest.

Nous publions le texte d'après l'ordre des lignes originales ; la pagination marginale donne le numéro de page rétabli [3], le numéro de page antérieur indiqué par (67), et la cote des unités de texte par XI. Dans la leçon littérale nous avons mis entre parenthèses ( ) [ ] l'interpolation et l'effacement du scribe et entre parenthèses { } < > ceux de la main postérieure, du même en considération de la copie de l'Académie des Sciences de Hongrie, nous avons rétabli les bouts des lignes rabotées : ///er

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

PÉLDÁK KÖNYVE 1510.

LIBER EXEMPLORUM

Bibliotheca Universitatis Budapestinensis: Cod. Hung. Nr. 3.

Chartaceum -ff. 43. — 18,5 × 13,8 cm. — scriptura Gothica, una columna — p. 1—18: prima manus; p. 19—64: secunda manus (Lea Ráskai); p. 64—86: tertia manus; — compactum scorteum (saec. XIX.).

Signa translucida: Briquet, nr. 2518., 2523., 2516.

Nostra editio publici iuris facit facsimile manuscripti supranominati, textus Hungarici antiqui lectionem ad litteram et textus parallelos Latinos, i.e. fontes.

*

Codice saec. XIX. (post 1846) denuo compacto, cum ordo ternionum conturbatus marginesque mutilati fuissent, et ipse textus Hungaricus corruptus est; — sed structura ac textus originalis ex apographo iussu Acad. Scient. Hung. anno 1841. confecto restitui potest, et nunc in forma resarta publicatur. Apographum hoc manuscriptum prius partem cuiusdam maioris colligati fuisse demonstrat (Colligatum Cornides), in quo continebatur:

1. Cod. Cornides p. 1—420. (Minime confundendus est colligato similiter de Dan. Cornides denominato!)
2. Cod. Bod.
3. Cod. Cornides p. 420—430.
4. Cod. «Könyvecske az Apostolok Méltóságáról» (Libellus de dignitate apostolorum).
5. Példák Könyve p. 69—86; nunc: p. 1—18.
6. Példák Könyve p. 1—69; nunc p. 18—86.
7. Cod. Sándor.

Finis et provenientia

Collectio haec exemplorum ad usum monialium S. Dominici in insula Leporum (S. Margaritae) habitantium anno 1510. (uti ex colophone p. 74. manifestum sit) fuit descripta. Finis collectionis: materiam praebere sororibus ad meditandum et ad examen particulare exercendum, qui finis ex prima, ad hunc determinata parte codicis perspicue cognosci potest. Singula exempla gradatim introducunt in vitam regularem (similiter ac opus Caesarii Heisterbacensis «Dialogus Miraculorum» praeparatio fuit novitorum Cisterciensium ad vitam communem).

Exempla finaliter ordinata praedicant:

- a) vita supernaturalis est donum Dei gratuitum (ex. I.);
- b) praemium virginitatis est aeterna vita (ex. II.);
- c) ad iustificationem paenitentia vera adducit (ex. III—VI.);
- d) media perseverantiae: jejunium (ex. VII.), abnegatio (ex. VIII.), bona frequensque confessio (ex. IX.), propositum non peccandi de cetero (ex. X.);
- e) singulariter de peccatis levibus imperfectionibusque, quae spiritum communitatis conturbant (ex. XI.—XXI.);

— deinde sequitur praeparatio immediata ad confessionem: speculum ad examen conscientiae orationesque eiusdem finis.

— In secunda parte codicis continentur: tria exempla extra structuram, «Dialogus Vitae et Mortis» et carmen funebre «Vado mori».

Advertendum, quod hic textus Hungaricus codicis non sit immediata translatio textuum Latinorum, sed apographum textuum Hungaricorum, qui sine ullis vestigiis interierunt, unde intelliguntur dissensiones, quae inter Hungaricum et Latinum inveniuntur.

Fons primarius collectionis Joannis Herolt, *Promptuarium Exemplorum* fuisse videtur, sed notare debemus nec textum Discipuli immediate adhaerere structurae nostri codicis; ordo Promptuarii Exemplorum est alphabeticus, huius vero manuscriptorum ad examen particulare conscientiae etc. adaptatus.

Origo huius libri reducitur ad reformationem monialium, quam Provincialis Ord. Praed. Paulus de Vác inter annos 1480—1490 executus est. Iam anno 1468. in Capitulo Generali Ordinis Praedicatorum agebatur disciplina sororum in insula Leporum degentium, quae «a primaeva institutione deflexisse», sed ipsa reformatio tantum circa annum 1482. fuit perfecta.

Sorores ab invasione Turcorum fugientes — post 1526. — prius ad Nagyvárad, dein ad Nagyszombat portaverunt codicem. Cum autem dominicanae exstinguerentur, manuscriptum prius ad Clarissas Tyrnavienses, postea ad easdem in Pozsony pervenit. Ordinibus anno 1782. abolitis in Bibliothecam Universitatis Budapestinensis codex translatus est.

Methodus publicationis. Textus Hungaricus fidelitate ad litteram seriemque publicatur, Latinus vero in «transcriptione humanistica». Numeri marginales uncis [3] inclusi paginationem structurae reconstructae, in forma autem (67) numeros priores annotant. In lectione Hungarica ad litteram intercalationes Leae Ráskai aliarumque descriptorum signum [ ]; interiectiones posterioris manus signum < > includit. Deletiones descriptorum nota ( ) posteriorumque manuum nota { } signantur.

TÁRGYMUTATÓ

(E helyen előbb a szövegegységek sorrendjét közöljük, majd a fontosabb fogalmak és nevek leőhelyét adjuk. Hogy a hivatkozott szó a szövegben vagy a jegyzetekben fordul-e elő, külön nem jelöljük.)

SZÖVEGEGYSÉGEK

I. Csonka elmékedés: Isten ingyenes ajándéka az örök élet	106
II. A három apáca példája: a szüzi élet jutalma az örök élet	108
III. A tolvaj megtérése: a bűnbánat	114
IV. A bűnbánat minden bünt eltöröl: a szüleit meggyilkoló leány megtérése	116
V. A gazdag vitéz megtérése	122
VI. A rossz útra tért leány megtérése	126
VII. A böjtölő barát jutalma	142
VIII. A test fegyelmezése: Szent Benedek megveri a búdosó elméjú frátert	146
IX. Az igaz gyónás árt az ördögnek	152
X. „Mondj három igazat!”	156
XI. A gyakori nevetgélés veszedelme	166
XII. A torkos apáca bűnhődése	170
XIII. Az öt szerzetes vetékedése: ki a legtökéletesebb	172
XIV. A három remete példája	178
XV. A három pogány bölcs tanítása a hallgatásról	180
XVI. Izsák apát a haragosságról	182
XVII. Illáron apát és a püspök vetékedése	182
XVIII. A haragtartó leány bűnhődése	184
XIX. A vén szent atya és az ifjú fráter példája	186
XX. A pletyka veszedelme	188
XXI. A tunyán zsolozsmázó szerzetesek bűnhődése	190
— A Margit-legenda töredéke	198
XXII. Furzeosz példája	202

XXIII. Verses tízparancsolat, gyónótükör	204
XXIV. Lelkiismeretvizsgálati szkéma	210
XXV. Példa az ártatlan gyermekről	216
XXVI. A bűnösök a pokol kapujában	228
XXVII. Az együgyű apáca története	230
XXVIII. Az Élet és Halál párbeszéde (elmélkedéssel)	236
XXIX. Haláltánc (elmélkedéssel)	256

- Aegidius Aurifabri 109
 Asmodeus 157
 Asmodeus 157, 159
 Augsburgi Dávid 211
 Bázezi Géza 6
 Benedek, Szent 147, 211, 213, 283
 Beda 203
 Benegarius 157
 Bernát, Szent (Bernald) 106, 211
 Bessa, Bernardus A. 193
 Birk-kódex 291
 Blume, Clemens 236
 Bod-kódex 9, 10
 Bognár A. 9, 297
 Bóle Kornél 199
 Bonum universale de apibus 217
 Bourbon, de, Stephanus 195
 Briquet C. M. 12, 13
 Caesarius Heisterbacensis 15, 109, 153, 171, 185, 287
 Catalogus Accessionalis seu Elenchus ... Univ. Bibl. Budapest 12
 Catalogus Manuscriptorum ... in Bibl. Univ. Budapest. 10
 Cornides-kódex 9, 11, 12, 283
 Cornides V Codex 10
 Debreceni-kódex 12
 Dialogus Miraculorum 15, 153, 171, 185, 287
 Discipulus 14, 109; lásd Herolt
 Döbrentey Gábor 9
 Domonkos-kódex 10, 11, 12
 Donatus 287
 „Dormi secure” prédikációk 288
 Dreves, G. M. 236
 Eehard, J. 291
 „Élet és Halál párbeszéde” 236, 289
 kritikai apparátusa 237
 csatolt elmélkedés 254
 Érsekújvári-kódex 159, 191, 217
 Eusebius 189
 Ferrarius Sigismundus 291
 Forgách Ferenc esztergomi érsek 292
 Furseus (Furczosz) 203, 286
 Graesse, Th. 147
 Gerézi Rabán 6
 Gergely, Nagy Szent 127, 147
 Gesta Romanorum 157
 Greven Joseph 191
 Gömöri-kódex 27 292
 Gregorius Magnus 127, 147
 Guilbertus 169
 „Haláltánc” szövege 256
 kritikai apparátus 257
 csatolt elmélkedés 278
 Herolt, Johannes 14, 15, 109, 115, 123, 127, 143, 153, 167, 171, 173, 179, 181, 183, 185, 187, 189, 203, 217, 229, 231, 287
 Hilka, Alfons 191
 Historia Anglorum 203
 Historia Lombardica 147
 Holik Flóris 115, 297
 Horger Antal 12, 297
 Hortulus animae 209
 Horvát-kódex 10, 11
 Horváth Cyrill 13, 14, 109, 147, 201, 205, 209, 283, 297
 Horváth János 291
 Illáron apát 182, 183, 285
 Illés László 9, 13
 Írásváltozások 290
 Iregi Miklós 199
 Isidorus senior Seythi 183
 Iványi Béla 291
 Izsák apát 182, 183, 285
 Jacobus a Voragine 147
 jelölések (a szöveg javítása, törlése, stb.) 13
 Jeromos, Szent 209
 Joannes de Pest 201
 Joannes de Verdena 207, 288
 Johannes minor Thaebaeus 187
 Joseph Klapper 203
 Kalauz az Orsz. M. Iparműv. Muz.-Könyvkiállításához. 297
 Kátai Petrik 199

- Katona Lajos 14, 157, 159, 217,
 259, 283, 297
 Kluch János 291
 Knieczsa István 11, 97
 Könyvecske az Apostolok Méltó-
 ságáról 9
 Kozáky István 259, 261
 Lagosch, K. 15
 Lampadius 157
 Latin szövegekről általában 13
 Lecoy de la Marche 195
 Legenda Aurea 147, 203
 Levárdy F. 9, 297
 Liber Exemplorum Fratrum
 minorum 193
 Liber de laudibus S. Francisci 193
 Lovas Elemér 199
 Marcellus 199
 Margarita, Beata (Sancta) 199
 Margit-legendá 10, 11, 12, 283,
 290
 Maurus 151
 Meister, Aloys 15
 Mezey László 297
 Mihályfi Akos 205
 Nádor- emlékkönyv 9
 Nádor-kódex 9, 10
 Nagyszombati-kódex 11, 191, 207
 Nápolyi legenda 199
 Narcissus jeruzsálemi pátriárka
 189
 Némethy Lajos 292
 Nicolaus de Catha lásd Kátai
 Petrik
 Nikolaus, Paulus 14
 Oláh Miklós esztergomi érsek 292
 Oligier, Livarius 193
 Oesterley 153
 Óri G. György 292
 Patricius abbas 167
 Pázmány Péter 292
 Peer-kódex 207
 Pelagius 143, 187
 Péter apostol levelei 119
 Peter Rosenheim 259
 Petrucchius 199
 Pintér Jenő 297
 Pittroff Pál 291
 Pompeianus 151
 Promptuarium Exemplorum lásd
 Herolt
 Quetif, J. 291
 Ráskai Lea 11, 12, 283, 286,
 289
 Ruffinus 143, 187
 Sándor-kódex 9, 10
 Soror Frosina 188
 Speculum Exemplorum 109, 143,
 147, 153
 Stammler, W. 14
 Stephanus de Bourbon (Borbon-
 ne) 195
 szöveggőzlés elvei 13
 Szilády Áron 205, 209, 297
 szigeti dominikánák vándor-
 útja 291—92
 Tamás doktor 153, 154, 155, 283
 Temesvári Pelbárt 175, 203
 Timár Kálmán 297
 Theodulus 287
 Thomas Chantimpratensis 217
 Treverense monasterium 231
 Toldy Ferenc 9, 283, 297
 Tullius moralis 287
 Ursula 201
 Vácsi Pál 291
 Vargha Damján 298
 Vitae Patrum 143, 183, 187
 Vitry, Jacques de 115, 191
 vízjelek 12
 Volf György 10, 11, 13, 199,
 283, 290, 297, 298
 Weber, G. W. 14
 Zolnai Gyula 12, 298

A kiadásért felel
BERNÁT GYÖRGY
az Akadémiai Kiadó igazgatója

☆

Műszaki felelős
HÜTH ISTVÁN

☆

A kézirat a nyomdába érkezett 1959 VII. 3

☆

Terjedelem 26,8 A/5 papírív — Példányszám 800

☆

Printed in Hungary

☆

1060/49285 Akadémiai Nyomda, Budapest

Felelős vezető
BERNÁT GYÖRGY

